

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIEADRES: ALBERTSTRAAT 25, 2018 ANTWERPEN

AANSPRAKELIJKHEID VOOR DIEREN

De dieren bezetten een niet onbelangrijke plaats in de wetgeving waarvan sommige bepalingen tot doel hebben de betrekkingen onder de mensen in verband met dieren te regelen, dieren voor zichzelf of in het algemeen belang te beveiligen, ten slotte de mens en zijn bezit voor dieren te vrijwaren. Sedert de mens zich met hen heeft beziggehouden om ze te temmen, aan zijn gezag te onderwerpen of op welke manier ook te gebruiken, hebben dieren schade aangericht.

In de geschiedboeken staat te lezen dat Hammoerabi, koning van Babylonië (1728-1686 v. C.), in 's werelds oudst gekende wetboek reeds de prijs bepaalde van door dieren veroorzaakte schade. Daarvan is eveneens sprake in de Mozaïsche wet (Exod. XXI, 35): «Als een os een os doodt, wordt de levende os verkocht, de opbrengst verdeeld, de dode os eveneens verdeeld.»

In het Romeinse recht werden voor de eerste maal in het burgerlijk recht precieze regelen ingesteld op het stuk van aansprakelijkheid i.v.m. dieren. De benadeelde beschikte naargelang van de omstandigheden over twee vorderingen: een ervan («de pauperie») verplichtte de eigenaar hem het dier af te staan of de waarde ervan te betalen; bovendien werd reeds een onderscheid gemaakt naargelang de schade te wijten was aan het dier zelf of aan de schuld van zijn meester.

In de Middeleeuwen beschouwde men de eigenaar van het dier als aansprakelijk mits hij persoonlijk schuld had aan het schadelijk gebeuren. Daaruit volgden, mede onder invloed van godsdienstige voorstellingen en bijbelse heugenis, dierenprocessen: niet de daad, maar de dader werd gestraft. Dierenprocessen, die zich in de 13e eeuw niet alleen in Frankrijk ontwikkelden maar ook in de Nederlanden geen zeldzaamheid waren, dienen in het licht van deze grondgedachte bekeken te worden: evenals in de misdadige mens waande men in het dier een boosaardige geest aanwezig; proces en straf waren niet zozeer tegen het dier als wel tegen de daarin huizende duivelse geest gericht, en de straf (verbranding of opknoping) werd op plechtige wijze door de beul en zijn helpers voltrokken.

De wereldlijke rechter trad eveneens op tegen het individuele dier dat hij behandelde als een met rechtsgeldige wil behept wezen dat de schadelijke handeling had kunnen nalaten. Het kanoniek recht hield zich vooral bezig met groepen van dieren, die een plaag vormden, en de straf bestond

in de kerkelijke ban. In de latere Middeleeuwen kon de eigenaar van het dier, dat een mens schade had berokkend, iedere verantwoordelijkheid afwenden door af te zien van zijn hoedanigheid van eigenaar, in welk geval de oorzaak van de schade als heerloos goed aan de heer verviel.

De tekst van artikel 1385 van het Franse en van ons Burgerlijk Wetboek is nauwelijks wat anders dan de verwoording van reeds voor de Franse revolutie ingeburgerde gewoonten: «De eigenaar van een dier of, terwijl hij het in gebruik heeft, degene die zich ervan bedient, is aansprakelijk voor de schade die door het dier is veroorzaakt, hetzij het zonder zijn bewaking stond, dan wel verdwaald of ontsnapt was.»

Die van artikel 1404 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek is met de onze te vergelijken: «De eigenaar van een dier, of degene die zich van hetzelfde bedient, is zo lang hetzelfde tot zijn gebruik verstrekt aansprakelijk wegens de schade welke het dier heeft veroorzaakt, hetzij hetzelfde onder zijn toezicht en bewaring dan wel verdwaald of ontsnapt zij.»

I. Wettelijk vermoeden

In de geest van de opstellers van art. 1385 betrof het een aansprakelijkheid «*juris tantum*» zodat de aangesproken eigenaar of houder mocht bewijzen dat hij in de bewaking van het dier niet te kort was geschoten en de nodige voorzorgen had genomen om kwaad te voorkomen, maar op een zeker ogenblik, wellicht onder druk van het groeiend aantal ongevallen, werden de bakens verzet. Sedert Cass., 23 juni 1932, *Pas.*, 1932, I, 200, wordt de aansprakelijkheid algemeen beschouwd als «*juris et de jure*» zodat de aangesproken eigenaar of bewaker van het dier er niet aan kan ontsnappen, tenzij hij het bestaan aantoont van een vreemde oorzaak. De aansprakelijkheid van de een of de ander (nooit van beiden samen) vloeit dus voort uit het blote feit van de schade en, vanzelfsprekend, het oorzakelijk verband tussen dier en schade. De zeldzame beslissingen waarin nog sprake is van «*juris tantum*»¹ kunnen wij in de wind slaan.

Per slot van rekening heeft de wetgever geen andere bedoeling dan het de benadeelde gemakkelijk te maken en de

¹ Péruwelz, 16 mei 1966, *J.J.P.*, 1968, 321.

bewijslast te vervangen door een bijzondere aansprakelijkheid op grond van een zo algemeen mogelijk vermoeden. Hij is dus een bevoorrechte partij: hij hoeft immers noch het gebrek van het dier noch de schuld van de bewaker aan te tonen².

Over de algemeen gekende grondtrekken maken wij het kort, onze aandacht gaat meer bepaald naar kenmerkende gevallen uit de welvoorzien rechtspraak.

II. Dieren

De wet hoeft de dieren niet te rangschikken aangezien enkel van belang is te weten of ze al dan niet onder iemands bewaking zijn. Men kan ze niettemin indelen in wilde dieren die in hun oorspronkelijke staat van vrijheid leven, getemde dieren van wilde afkomst die door de mens in bezit zijn genomen en huisdieren die bij de mens tot diens baat of genot verblijven.

Alle *wilde dieren* zijn «res nullius», waarvoor niemand aansprakelijk is, wat niet wegneemt dat jachthouders wegens schade aan gewassen kunnen aangesproken worden op grond van bijzondere wetten, nl. de Jachtwet (konijnen-schade), die eigenlijk een uitloper is van art. 1382, aangezien de schadevergoedingsplicht een bepaalde nalatigheid veronderstelt, en de wet van 14 juli 1961, die nog verder gaat dan artikel 1385, aangezien door grofwild veroorzaakte schade door de jachthouder moet worden vergoed zonder dat vreemde oorzaken, toeval of schuld van de benadeelde althans, in aanmerking komen. In verband met *tembare wilde dieren* ligt het voor de hand dat een uit een menagerie of dierentuin ontsnapt dier niet automatisch opnieuw «res nullius» wordt. Er is vanzelfsprekend geen probleem wat *huisdieren* betreft: zij zijn met bewustzijn en willekeurige beweging begaafde levende wezens die, volgens de definitie van het Hof van Cassatie, bij de mens onderdak, voeding en verzorging krijgen en er zich voortplanten.

Het geval van de *kat*, die bijna niet te behoeden is voor de verleiding van de natuur, is niet zo evident. De kat is nochtans ook een huisdier en haar meester zal worden veroordeeld als ze schade veroorzaakt, bijvoorbeeld in het voorwiel van een fietser springt en hem ten val brengt³ of zich een duif uit de buurt laat smaken⁴, maar niet meer indien ze de woning van haar meester vaarwel heeft gezegd en in het wilde zwerft⁵.

Bijen stellen eveneens problemen: ze zijn huisdieren⁶ en de imker is voor ze aansprakelijk, maar blijven ze onder zijn bewaking nadat ze gezamenlijk de bijenkorf verlaten hebben? Het antwoord luidt meestal ontkennend: de zwerm wordt «res nullius» zolang hij wegblijft⁷. Het tegendeel is evenwel gevonnen⁸: weliswaar wordt de bijenhouder in die vonnissen als een fout verweten dat hij in tijd van droogte, als ze gemakkelijk aan het roven gaan, de bijen geen gesuikerd voedsel heeft gegeven zodat ze geen taartenwinkels hoeven te plunderen.

Ook *duiven* kunnen twijfels oproepen, maar wanneer ze een naburig goed met hun drek en pluimen bevuilden⁹ of oorzaak zijn van bederf van dakwater dat in een regenput terecht komt¹⁰, dan mogen de benadeelden schadeloosstelling eisen.

Men kent zelfs het geval van een slecht opgevoede maar goed afgerichte *ekster* die offerandenpenningen uit een sacristie weghaalde ... maar dat had iets met het Strafwetboek te maken.

De vraag is gesteld of *microben*, die in laboratoria worden gekweekt, al dan niet «res nullius» zijn. Ze kunnen immers schade veroorzaken als ze zich in het openbaar verspreiden, maar gaat het echt om dieren? Het risico is niet denkbeeldig: in de Verenigde Staten is herhaaldelijk de aandacht gevestigd op potentieel gevaarlijke experimenten die direct op menselijke cellen worden uitgevoerd en tot uitstrooiing van kankerverwekkende of andere onheilbrennende bacteriën, virussen, bacillen aanleiding kunnen geven.

III. Feit van het dier

Wie zich op art. 1385 beroept moet bewijzen dat de schade toe te schrijven is aan het feit van een dier¹¹.

Sommigen brengen een onderscheid naar voren tussen het spontane doen van het ontoerekenbare wezen dat zich zelfstandig, zonder uitwendige aanleiding of vreemde invloed, volgens zijn natuurwet gedraagt, enkel luistert naar zijn eigen fysische en fysiologische aandriften, en de handeling van het bereden of geleide dier dat nauwelijks meer zou zijn dan een willoos werktuig in de handen van de mens. Die overweging, weleens overgenomen in de rechtspraak¹², is geen schools voorbeeld want, trekt men er de gevolgen uit, dan zal de benadeelde bij spontaan gedrag van het dier voordeel halen uit het voor hem gunstige art. 1385 en in het andere geval zijn vordering op het minder bruikbare art. 1382 (zo al niet het Strafwetboek of het reglement op het wegverkeer in aanmerking komt) dienen te adstrueren.

Maar wat is spontaan en wat niet? Het steigerend, achteruitslaand of hollend paard, de stier die erop losgaat, de hond die bijt, de kat die krabt, de bok die stoot, de bij die steekt, elk dier dat alleen maar door zijn aanwezigheid op de openbare weg het verkeer stoort, kan zowel spontaan als onder meestal onkenbare invloed handelen.

Zij die het onderscheid tussen het al dan niet spontane optreden van het dier als rechtsgrond afwijzen, merken terecht op dat op een dier onmiddellijk of van uit de verte, onafgebroken of bij tussenpozen kan worden toegezien, dat de eigenaar of de bewaker niet alleen wettelijk aansprakelijk is zolang hij het dier direct onder zijn opzicht heeft maar ook als het verdwaald of ontsnapt is, ten slotte dat, bij jurisprudentiële toepassing van het stelsel, artikel 1385 een stuk van zijn door de wetgever beoogde maatschappelijk nut inboet.

² Bergen, 16 februari 1982, *R.G.A.R.*, 10684.

³ Bergen, 5 december 1952, *R.G.A.R.*, 5125.

⁴ Tienen, 20 december 1982, *J.J.P.*, 1983, 197.

⁵ Namen, 3 mei 1946, *R.G.A.R.*, 4025.

⁶ Cass., 28 maart 1976, *Pas.*, 1976, I, 246.

⁷ O. MALTER, in *R.G.A.R.*, 1099.

⁸ Luik, 27 januari en 13 januari 1932, *R.G.A.R.*, 1105 en 1530.

⁹ Verviers, 3 februari 1953, *Jur. Liège*, 1953-54, 15.

¹⁰ BELTJENS, 40.

¹¹ Bergen, 21 april 1931, *R.G.A.R.*, 784.

¹² Kortrijk, 15 januari 1927, *R.G.A.R.*, 488, noot; Brussel, 21 november 1930, *R.G.A.R.*, 783, noot.

IV. Schade

Schade hoeft niet noodzakelijk het gevolg te zijn van een rechtstreeks contact tussen dier en mens of diens bezit¹³. Elke ongewone beweging, zelfs de natuurlijke maar naargelang van de omstandigheden verrassende gedraging van het dier kan ook zonder aantasting van de persoon tot het ontstaan van schade aanleiding geven.

Zo zijn eigenaars of bewakers van dieren aansprakelijk bevonden wanneer een vrouw opgeschrikt door het plotseling opdagen van een stier, ziek wordt¹⁴, bijen ontsteltenis teweegbrengen¹⁵, spelende honden de val van een voorbijganger veroorzaken al hebben ze hem niet of nauwelijks aangeroerd¹⁶, duiven de gebuurte vanaf het krieken van de dag hinderen met hun gekir¹⁷, een familie niet meer kan slapen wegens het gerinkel van de bellen van koeien (in Zwitserland natuurlijk) van de boer die ze 's nachts in een vlakbijgelegen weide laat grazen¹⁸. Weliswaar passen de beide laatste voorbeelden evengoed zo niet beter in het kader van art. 544 B.W. (betrekkingen van goede buurschap). Als niet abnormaal storend is aangemerkt het hanegekraai in een op het land gevestigde kippenkwekerij, mits het aantal hanen er niet overbodig hoog is¹⁹.

In dezelfde orde van gedachten is verhaal ex art. 1385 mogelijk wanneer een auto slipt, een fietser of een motorrijder op de openbare weg uitglijdt over een laag koemest²⁰. Men zou nochtans in dergelijke gevallen staande kunnen houden — om de terminologie van het Wegverkeersreglement te bezigen — dat de koeien weliswaar hun uitwerpselen spontaan «*laten vallen*» maar dat het de koewachters zijn die ze «*achterlaten*» en dat art. 1385 dus niet (of niet alleen) toepasselijk is. Er is overigens betoogd dat een oplettende en voorzichtige koewachter, in plaats van het vuil te laten liggen, de openbare weg na de doortocht van zijn dieren schoon dient te vegen²¹. Terloops: in Frankrijk wordt de aansprakelijkheid voor ongevallen van dat soort doorgeschoven naar de municipaliteiten die de rijbaan niet onderhouden of reinigen en schijnt die omweg via het administratief recht vruchten af te werpen wanneer niet bekend is van wiens vee de hindernis afkomstig is²².

V. Causaliteit

Het verband tussen oorzaak en gevolg wordt niet vermoed maar moet worden aangetoond. Het is niet voldoende dat een dier op de een of andere manier in een ongeval gemoeid is opdat de eigenaar of de bewaker ervan ipso facto aansprakelijk zij, er moet een verband van oorzaak tot

gevolg bestaan tussen het feit van het dier en de schade²³. Het gedrag van het dier dient bovendien de enige oorzaak of een van de samenvallende oorzaken van de schade te zijn²⁴; een verwijderde gebeurtenis waaruit de schade als een redelijkerwijs uit te leggen gevolg voortvloeit, is voldoende.

Wij vragen ons af hoe te oordelen wanneer bij een schadelijke gebeurtenis verscheidene dieren betrokken zijn en wanneer dieren elkaar verwonden of doden.

Verscheidene dieren. Als een ongeval veroorzaakt wordt door een paard dat deel uitmaakt van een groep dieren die aan verschillende eigenaars toebehoren, dient de rechtzoekende benadeelde eerst te bewijzen wie de eigenaar is van het paard waaraan de schade te wijten is²⁵.

Brengen twee honden samen schade teweeg en weet men van wie ze zijn dan zijn beide eigenaars in solidum aansprakelijk²⁶. Kent men slechts de eigenaar van een der dieren, dan neemt die alle schade voor zijn rekening²⁷ uit hoofde van het solidariteitsbeginsel dat eveneens geldt wanneer de onstuimigheid van een hond uitgelokt wordt door andere honden²⁸.

Wanneer een geslachtelijk onrijpe vaars door een uitgebroken stier wordt besprongen, kan de houder van de stier aan de aansprakelijkheid niet ontsnappen tenzij hij niet alleen aantoonde dat meerdere stieren de vaars hebben gedekt maar ook — wat een moeilijk leverbaar bewijs schijnt te zijn — dat een andere stier dan de zijne ze bevrucht heeft²⁹.

In verband met bijen keurde het Franse Hof van Cassatie³⁰ de veroordeling goed van de bijenhouder die toegegeven had dat enkele van zijn bijen een vrachtwagen waren binnengevlogen, waaruit de feitenrechter mocht afleiden dat een van die bijen — en niet een wilde bij of die van een andere imker — de bestuurder gestoken en het gieren van het voertuig veroorzaakt had.

Er is zelfs gevonnist over het eigenaardige geval van paarden die, opgeschrokken door in hun onmiddellijk nabijheid losgelaten reisduiven, op hol sloegen en schade veroorzaakten³¹.

Vechtende dieren. Waar gaat men de causaliteit zoeken als een dier een ander dier doodt of verwondt? De kwestie is bezienwaard, omdat ze dieren betreft die min of meer vrij met elkaar omgaan, en van praktisch belang voor personen die hun dieren laten loslopen, samen op wei of stal zetten of aan wedstrijden laten deelnemen.

In het Romeinse recht had de eigenaar van het gedode dier pas recht op vergoeding mits zijn dier door het andere was aangevallen en niet omgekeerd; volgens Domat (17e eeuw) moest de meester van het dier dat het eerst gebeten, gestoten of geslagen had, hem aan de eigenaar van het andere dier prijsgeven of hem schadeloosstellen.

In het kader van het Napoleontisch recht is nog lang gevonnist dat, wanneer twee dieren vechten, de eigenaar van

¹³ Gent, 8 november 1956, *Pas.*, 1958, II, 70.

¹⁴ Fr. Reg., 2 november 1940, *Gaz. Pal.*, 1940, 2302.

¹⁵ Rouen, 4 maart 1953, *Petit Av.*, juli 1953.

¹⁶ Besançon, 28 juni 1955, *Gaz. Pal.*, 1955, II, 148.

¹⁷ Verviers, 3 februari 1953, *Jur. Liège*, 1953-54, 15.

¹⁸ *Laatste Nieuws*, 17 december 1983.

¹⁹ Nijvel, 31 maart 1982, *R.G.A.R.*, 10828.

²⁰ Gent, 16 jan. 1961, *B.A.*, 1963, 599; Charleroi, 9 januari 1965, *B.A.*, 1965, 743.

²¹ Luik, 24 april 1968, *B.A.*, 1968, 805, noot, en *R.G.A.R.*, 8215.

²² Trib. Adm. Nancy, 13 december 1973, *Jur. Auto*, 1974, 1245; Conseil d'Etat, 9 oktober 1968, *J.C.P.*, 1968, II, 15606bis.

²³ Bergen, 6 januari 1934, *Pand. Pér.*, 1934, 116, noot.

²⁴ Brussel, 9 januari 1973, *B.A.*, 1973, 877.

²⁵ Landen, 18 november 1938, *R.G.A.R.*, 2931.

²⁶ Hannut, 23 november 1953, *Jur. Liège*, 1955-56, 207.

²⁷ Hof Brussel, 17 februari 1975, *R.G.A.R.*, 9556.

²⁸ Luik, 7 november 1980, *Jur. Liège*, 1981, 7.

²⁹ Erezée, 6 november 1960, *B.A.*, 1961, 74, noot.

³⁰ 6 mei 1970, *D.*, 1970, 528.

³¹ Bergen, 7 maart 1939, *B.A.*, 1939, 494.

het offensieve dier voor de gevolgen instaat; wist men niet precies welk dier het andere had aangevallen, dan werd het hele gebeuren als een toeval afgedaan.

Die aftandse gewoonten zijn onverenigbaar met onze interpretatie van art. 1385, dat immers geen onderscheid maakt naargelang het slachtoffer een mens of een dier is, maar ze laten nog sporen achter in de rechtspraak. Ten voorbeeld: een cocker beet in een Brussels koffiehuis een pekinies dood. De vrederechter verwierp de eis van de benadeelde omdat hij zijn dier niet aan de leiband had gehouden, en hij verwaarloosde het feit dat de cocker, die wel gebonden lag, zich plots losgerukt had. De rechter ging blijkbaar uit van de veronderstelling dat de pekinies zijn rasgenoot getergd en het gevecht uitgelokt had. In hoger beroep werd het vonnis herzien maar de rechtbank bleef vasthouden aan het begrip «aanrander» in wie zij ditmaal niet de pekinies maar wel de cocker herkende³². We hebben zelfs in een Engelse krant gelezen dat de eigenaar van een bulldog, die een fox-terrier had afgemaakt, de absolutie kreeg omdat, volgens de plattelandrecht, de bulldog een vreedzaam dier is dat niet anders kon dan tegen een twist-zieke keffer ten strijde trekken...

Weliswaar voegde de Rechtbank te Brussel³² eraan toe dat, wanneer niet kan worden uitgemaakt welk dier het andere te lijf is gegaan, ieder eigenaar aansprakelijk is voor het zijne. In dezelfde zin: de eigenaar van een paard dat in een stal een ander paard kwetst, is ipso facto aansprakelijk³³.

Aangaande de «aanvaarding van risico» die de schakel tussen oorzaak en gevolg zou wegnemen, zie in fine.

VI. Bewaking

De bij art. 1385 gevestigde aansprakelijkheid slaat op de gene die de bewaking uitoefent, d.i. de eigenaar van het dier of de persoon die er zich van bedient terwijl hij het in gebruik heeft. De eigenaar staat voorop en het voegwoord «of» toont aan dat de aansprakelijkheid alternatief (beurte-ling) is en niet cumulatief (gemengd).

Volgens onze rechtspraak is bewaker de persoon die, al is het maar tijdelijk, op het dier precies dezelfde feitelijke en juridische macht verwerft als de eigenaar, dit gezag tot eigen nut of genot aanwendt en zonder enige ondergeschiktheid aan noch inmenging van de eigenaar uitoefent³⁴.

De eigenaar is niet noodzakelijk bewaker van het dier evenmin als degene die er zich van bedient. Het is duidelijk dat een niet zo gemakkelijk te omschrijven begrip aanleiding kan geven tot twijfels en netelige betwistingen: men bedenke slechts dat de eigenaar die door zijn eigen dier gewond wordt, aanspraak mag maken op schadeloosstelling indien het dier zich op het ogenblik van de gebeurtenis onder andermans bewaking bevindt, en omgekeerd dat degene die zich van het dier bedient, zonder de bewaker ervan te zijn, hetzelfde recht kan doen gelden tegen de eigenaar of de eigenlijke bewaker.

Honden. Niet als bewakers zijn te beschouwen: hij die

een hond inhaalt en zelfs wat te eten geeft³⁵, de minderjarige die met de hond van zijn vader uitwandelt³⁶, de persoon die een hond onderbrengt, voedt en verzorgt terwijl de eigenaar met vakantie is³⁷, degene die een hok ter beschikking stelt van de eigenaar die zijn hond regelmatig komt bezoeken, voeden en uitlaten³⁸. Wie uit eigen beweging een dolende hond herbergt, opsluit en onderhoudt is niet meer aansprakelijk voor het dier nadat hij het weer heeft vrijgelaten³⁹. *Contra*: wie een hond in huis neemt, wordt er de bewaker van⁴⁰, ook de aangestelde van een pompstation die 's nachts de tegenwoordigheid van een dolende hond gedooft⁴¹.

Huurders. Wie een paard huurt, wordt de bewaker ervan⁴². Wie het paard van een ander berijdt, is niet de bewaker ervan indien de eigenaar enkel het tijdelijk gebruik van het dier, onder begeleiding van zijn eigen zoon overigens, afstaat⁴³.

Wanneer een paard en een ruiter kosteloos uitgeleend (of verhuurd) worden met het oog op een bepaald feestvertoon waarmee de eigenaar niets heeft uit te staan, dan wordt de begunstigde (of de huurder) momenteel de bewaker van het dier en zelfs de arbeidsgever van de ruiter⁴⁴.

Zie ook verder onder «Rijscholen».

Inscharing en deelpacht. Inscharen betekent dieren in een gemeenschappelijke of in andermans weide te grazen zetten en is o.m. in Nederland gebruikelijk. De eigenaar die niet over voldoende weiland beschikt en zijn dieren overlaat aan de zorg van een «waardman» — meestal een oudere landbouwer of landbouwknecht die voor een of diverse boeren het toezicht op hun in één wei ingeschaard vee aanneemt — is voor diens tekortkomingen aansprakelijk. Ook indien hij ze onderbrengt op weilanden van derden en hiervoor een vergoeding betaalt, blijft de eigenaar het nut van de dieren voor zichzelf reserveren. Anders ligt de zaak, als de dieren geheel aan de verzorging van de «inschaarders», die ze tegen betaling, dus in zijn eigen belang, weidt en stalt en eventueel bijvoedert, zijn toevertrouwd⁴⁵. De inscharing kan echter bedoeld zijn tot waardevermeerdering van het dier ten bate van de eigenaar en dan worden de voordelen die de inschaarder geniet (afgrazen en bemesten, ook geldelijke vergoeding) beschouwd al bijkomstigheden die de aansprakelijkheid van de eigenaar niet verschuiven⁴⁵.

In Frankrijk is de deelpachter (*métayer*), d.i. de pachter die het eigendom van een ander exploiteert en een deel van de opbrengst afstaat, aansprakelijk voor de dieren die hem in handen zijn gegeven⁴⁶.

Kopers en verkopers. Bij aankoop op voorproef is de

³⁵ Namen, 20 oktober 1963, *Jur. Liège*, 1963-64, 109.

³⁶ Leuven, 16 oktober 1975 en Brussel, 6 april 1978, *B.A.*, 1978, 551, noot.

³⁷ Hasselt, 6 januari 1975, *R.G.A.R.*, 1975, 9489; Turnhout, 1 juni 1971, *R.W.*, 1971-72, 678; Hof Brussel, 4 mei 1983, *R.G.A.R.*, 10744, noot.

³⁸ Brussel, 17 november 1961, *R.G.A.R.*, 6875.

³⁹ Gent, 2 oktober 1961, *R.W.*, 1961-62, 1760.

⁴⁰ Turnhout, 21 januari 1975, *R.W.*, 1974-75, 157.

⁴¹ Nijvel, 7 juni 1956, *B.A.*, 595, noot.

⁴² Brussel, 11 juni 1970 en 5 mei 1971, *B.A.*, 1971, 978, noot.

⁴³ Gent, 30 januari 1979, *B.A.*, 1979, 241, noot.

⁴⁴ Brussel, 15 november 1961, *R.G.A.R.*, 6943.

⁴⁵ Hoge Raad, 31 mei 1963, *N.J.*, 1966, 338.

⁴⁶ Toulouse, 29 december 1952, *Argus*, 25 april 1953.

³² Brussel, 4 januari 1929, *R.G.A.R.*, 369, noot.

³³ Dinant, 19 december 1927, *Cl. & Bonj.*, VII, 138.

³⁴ Cass., 30 april 1975, *R.G.A.R.*, 1975, 9524; *id.*, 20 april 1979, *Pas.*, 1979, I, 989.

koper bewaker zodra hij het dier met het oog op de keuring in zijn bezit neemt tot wanneer hij het, indien de handel niet doorgaat, aan de verkoper terugbezorgt⁴⁷.

De verkoper blijft bewaker van het verkochte dier zolang hij het niet effectief aan de koper overhandigt⁴⁸.

De koper die het dier oplaadt, is de bewaker ervan, ook wanneer de verkoper een hand toesteeft⁴⁹.

Terwijl de verkoper het verkochte dier naar het spoorwegstation leidt om het in te laden, is hij niet meer aansprakelijk, omdat naar luid van art. 1608 B.W. de koper het dient af te halen (de levering geschiedt immers op de plaats waar het verkochte goed zich ten tijde van de verkoop bevond), zodat in dat geval de verkoper optreedt voor rekening van de koper en in zekere zin diens aangestelde is⁵⁰, echter niet wanneer tussen partijen is overeengekomen dat de verkoper het dier op een bepaalde plaats zal brengen⁵¹.

Vakmensen in het algemeen. De Franse rechtbanken nemen doorgaans aan dat vakmensen als die waarover verder sprake is (hoefsmeden, veeartsen, enz.) noodzakelijk de dieren, waarmee ze zich in de uitoefening van hun winstgevend beroep hebben bezig te houden, bewaken zolang ze onder hun toezicht blijven. In België ligt de zaak ietwat anders: de vakman is aansprakelijk mits hem *het volle gezag* over het dier is overgedragen, wat een niet altijd gemakkelijk te ontwarren kwestie van feiten en omstandigheden is.

Hoefsmeden. De hoefsmid is aansprakelijk voor het ongeval waarvan de eigenaar van het paard of zijn knecht in de smidse het slachtoffer wordt⁵² en de omstandigheid dat een van hen bij het beslaan de hand leent, is onbelangrijk⁵³. De hoefsmid is eveneens aansprakelijk wegens schade aan een derde die de poot van het paard vasthoudt terwijl de eigenaar het bij de toom neemt⁵⁴. *Anders:* de hoefsmid is enkel aansprakelijk als de eigenaar het paard achterlaat en niet als hij bij de verrichting aanwezig blijft⁵⁵.

De eigenaar blijft bewaker wanneer hij het dier in de travalei leidt en met behulp van leidsels en koorden vasthoudt⁵⁶.

Dekdierhouders. De overdracht van de bewaking blijkt uit de aard van de overeenkomst: de hengsthouder heeft de beide dieren onder zijn bewaking, hij staat niet alleen in voor de schade, veroorzaakt aan de merrie, hij heeft bovendien geen verhaal voor de letsels toegebracht aan zijn eigen hengst⁵⁷, op voorwaarde dat hij het gezag voert over de hele verrichting⁵⁸; wordt de hengst aangevallen door de merrie, dan is de eigenaar van de merrie aansprakelijk indien hij de verrichting mee heeft geleid⁵⁹.

Veeartsen. De bewakingsplicht verschuift van de eigenaar naar de veearts in zoverre die, zolang de vakkundige

behandeling duurt, het volle gezag heeft over het dier; de omstandigheid dat de eigenaar van het dier aanwezig is en zelfs bijstand verleent of dat de ingreep ten huize van de eigenaar plaatsheeft, doet niets ter zake af⁶⁰. Bij een heelkundige bewerking is de veearts alleen bevoegd om de nodige voorbereidselen en schikkingen te treffen⁶¹ en blijft hij nog aansprakelijk terwijl de eigenaar na de operatie zijn hond van de ligtafel weghaalt⁶². *Anders:* de veearts die een keizersnede uitvoert ten overstaan van de eigenaar van een koe en met de welwillende hulp van een derde, heeft weliswaar binnen de grenzen van zijn beroep een feitelijk maar niet het volle gezag over het dier, dat onder de bewaking blijft van zijn eigenaar⁶³. Evenmin beschikt over de juridische bewaking van het dier de veearts die een dier verzorgt dat door de eigenaar met behulp van een koord in bedwang wordt gehouden⁶⁴ of die in een instelling voor kunstmatige inseminatie, waarvan hij geen deel uitmaakt, de uitslag na gaat van een inenting op een stier die door een stalknecht in toom wordt gehouden⁶⁵.

Vervoerders en drijvers. De vervoerder staat in voor ongevallen bij het in- of uitladen van een verkocht paard omdat hij in zijn doening onbeperkt leiding en opzicht uitoefent, de vroegere eigenaar het dier niet meer bewaakt en de nieuwe eigenaar de bewaking ervan nog niet heeft overgenomen⁶⁶. Wie zich ertoe heeft verbonden tegen betaling een dier te vervoeren, kan zich enkel op art. 1385 beroepen mits hij bewijst dat de opdrachtgever voor zichzelf het recht heeft bedongen om de wijze, waarop het vervoer dient te gebeuren, te bepalen⁶⁷.

Zodra de verkoper een dier toevertrouwt aan een erkende veedrijver die het in ontvangst neemt, wordt die de bewaker ervan⁶⁸. Het feit dat, nadat twee koeien uitgeladen zijn, een derde koe bij het lossen verongelukt, zelfs indien de vervoerder een hand toesteeft, toont voldoende aan dat de veedrijver, tevens ontvanger van de dieren, ze onder zijn gezag heeft en de verrichtingen zelfstandig bestuurt⁶⁹.

De bezigheid van de vervoerder die een stier van de vee-markt naar het slachthuis brengt, neemt volgens vaststaand gebruik pas een einde wanneer het dier gewogen en ter beschikking van de slachter vastgebonden is⁷⁰.

Vee- en paardenmarkten. Wordt een marktbezoeker gewond door een pas verhandelde vaars, dan is de koper niet aansprakelijk zolang het dier vastgebonden blijft op de plaats waar de verkoper zijn handel drijft, het dier niet gemerkt is op naam van de koper en hij de prijs nog niet heeft betaald⁷¹.

Zij die op vee- en paardenmarkten hun kost verdienen met het uitoefenen van aan dat milieu eigen ambachten,

⁴⁷ Brugge, 17 maart 1975, *B.A.*, 1975, 745, noot.

⁴⁸ Verviers, 13 juni 1961, *Jur. Liège*, 1961-62, 157, noot.

⁴⁹ Marche, 18 januari 1969, *Jur. Liège*, 1968-69, 291.

⁵⁰ Luik, 18 december 1936, *B.A.*, 1938, 223.

⁵¹ Dinant, 15 maart 1950, *R.G.A.R.*, 4816.

⁵² Fr. Cass., 18 januari 1938, *Pas.*, 1939, II, 120.

⁵³ Angers, 6 april 1935, *B.A.*, 1936, 435.

⁵⁴ Montpellier, 2 november 1938, *Gaz. Pal.*, 31 januari 1939.

⁵⁵ Saint-Etienne, 11 juli 1936, *B.A.*, 1936, 768.

⁵⁶ Charleroi, 8 december 1951, *R.G.A.R.*, 5092.

⁵⁷ Luik, 10 juni 1942, *B.A.*, 1942, 494.

⁵⁸ Cass., 1 maart 1945, *B.A.*, 268, noot.

⁵⁹ Brussel, 10 mei 1950, *R.G.A.R.*, 4611.

⁶⁰ Cass., 19 april 1963, *R.G.A.R.*, 7268; Luik, 16 oktober 1972, *R.G.A.R.*, 9123.

⁶¹ Fr. Cass., 25 oktober 1957, *Gaz. Pal.*, 10 januari 1958.

⁶² Aix, 28 april 1970, *J.C.P.*, 1970, 16498.

⁶³ Luik, 17 april 1972, *Pas.*, 1972, II, 134.

⁶⁴ Brussel, 21 februari 1979 en Leuven, 12 februari 1977, *B.A.*, 1981, 217.

⁶⁵ Brussel, 20 april 1970, *B.A.*, 1973, 73, noot.

⁶⁶ Luik, 18 november 1975, *Pas.*, 1976, II, 150.

⁶⁷ Gent, 8 juni 1938, *Pas.*, 1939, II, 1941.

⁶⁸ Brussel, 29 mei 1964, *B.A.*, 1964, 725, noot.

⁶⁹ Brussel, 2 juli 1965, *J.T.*, 190, noot.

⁷⁰ Gent, 12 maart 1957, *R.G.A.R.*, 6096.

⁷¹ Antwerpen, 8 februari 1973, *B.A.*, 1973, 887, noot.

bijvoorbeeld verkochte paarden naar de stallen van de kopers leiden, zijn geen ondergeschikten, maar onafhankelijke bewakers⁷².

Slachthuizen. De eigenaar, handelaar of vervoerder die een stuk vee aflevert aan de voor het verkeer binnen de omheining van de slachtplaats erkende veedrijver, draagt hem de bewaking van het dier over⁷³. De veedrijver staat het effectieve gezag over het dier af aan de slachtbaas zodra hij hem het dier samen met het weegbewijs overhandigt⁷⁴; laat de slachtbaas (of zijn helper) het dier ontsnappen terwijl het naar de wasplaats afgevoerd wordt, dan staat hij alleen in voor de door het dier veroorzaakte schade⁷⁵.

Slagers. De slager die voor rekening van een ander een varken slacht, beschikt over en bedient zich van het dier in de zin van art. 1385 gedurende de tijd die nodig is om zijn opdracht te volbrengen⁷⁶.

Afspanningen. De houder van een afspanning, die een stal gratis ter beschikking stelt van zijn klanten, bedient zich niet van de dieren⁷⁷, maar de kosteloosheid is geen afdoend argument indien hij onrechtstreeks voordeel uit zijn doening haalt⁷⁸.

Rijscholen. De manègehouder of club die paarden herbergt, voedt en onderhoudt, bewaakt ze⁷⁹. De manègehouder is bewaker van het paard dat in een door een rijleeraar bestuurde rijsschool bestegen wordt⁸⁰. De nieuweling die voor de eerste keer te paard rijdt, heeft geen macht van toezicht en controle op het dier dat door een monitor aan de halsterriem wordt geleid⁸¹. De eigenaar blijft ook als bewaker aansprakelijk wanneer, tijdens een door een rijmeester geleide wandelles, het door een beginnening bestegen paard steigert en een andere ruiter verwondt⁸². Tijdens gezamenlijke rijlessen beheerst de leerling het bereden dier niet: de rijmeester houdt toezicht op de paarden en hij beslist waar en wanneer ze zullen stappen, draven of galopperen⁸³.

Wie een paard in een manège huurt en er alleen mee uitwandelt, gebruikt het dier tot eigen genoegen met alle verplichtingen van dien⁸⁴. Bewaker is ook de ruiter die een paard bestijgt dat het zijne niet is en waarvan de eigenaar hem op een ander paard vergezelt. Door in het zadel te gaan zitten heeft de ruiter, die geen beginnening noch leerling is en niet onder toezicht staat, de aan niemand ondergeschikte macht en plicht — dezelfde als de eigenaar — om het paard te besturen en te bewaken. De uit het zadel gelicht ruiter blijft zelfs de bewaker van het dier dat hem ontsnapt is. De omstandigheid dat de ruiter niets met het

paard heeft uit te staan als het op stal is en dat hij het karakter, de voeding en de africhting van het paard niet heeft kunnen beïnvloeden, is volkomen vreemd aan het begrip «bewaking»⁸⁵.

Zie ook boven «Huurders» en in fine «Aanvaard Risco».

Paardesport. Het ongeval, veroorzaakt door een renpaard dat door een staljongen op de paddock wordt rondgeleid en een toeschouwer verwondt, is ten laste van de eigenaar van het dier en niet van de persoon of vennootschap die de wedrennen organiseert en een inkomgeld ontvangt⁸⁶. **Anders:** het renpaard blijft onder de bewaking van de inrichters van het ogenblik af dat het de renbaan (maar maakt de paddock deel uit van de renbaan?) binnenstapt totdat het de renbaan verlaat en aan de eigenaar of diens stalknecht afgeleverd wordt⁸⁷.

De gentlemen-rider is aansprakelijk voor het dier dat hij berijdt en niet het zijne is⁸⁸, evenals de jockey, die tijdens de koers geen opdracht heeft te ontvangen en noch de aangestelde noch de lasthebber is van de eigenaar van het renpaard⁸⁹, echter niet indien er een ongeval gebeurt op het ogenblik dat hij zich nauwgezet dient te schikken naar de bevelen van de starter en dus de juridische bewaking over het dier niet meer heeft⁹⁰.

Tijdens trainingen valt de aansprakelijkheid ten laste van de oefenmeesters en niet van de eigenaars⁹¹.

In een ander opzicht maar meldenswaard: in de arena is de matador, niet de inrichter van de corrida, aansprakelijk voor de stier zolang de kamp duurt⁹².

Dierenbescherming. Goedgunstige personen en instellingen die verdwaalde, verlaten of ontsnapte dieren opnemen en verzorgen dient men onvermijdelijk met eigenaars gelijk te stellen⁹³.

Betreft het verdwaalde of ontsnapte dieren waarvan de eigenaars bekend zijn, dan wordt de overdracht van de bewaking in twijfel getrokken⁹⁴.

VII. Vreemde oorzaken

Uit het voorgaande blijkt dat wie aangesproken wordt wegens door een dier aangerichte schade, zich uit de slag kan trekken door aan te tonen dat hij niet de eigenaar of de bewaker is van het dier, dat het dier de schade niet heeft veroorzaakt of dat er tussen het dier en de schade geen oorzakelijk verband aanwezig is en ten slotte ook nog door het bestaan te bewijzen van een vreemde oorzaak (toeval,

⁷² Brussel, 20 februari 1934, *B.A.*, 1934, 746.

⁷³ Brussel, 22 februari 1964, *B.A.*, 1964, 508, noot en Brussel, 7 maart 1980, *J.T.*, 1981, 117.

⁷⁴ Brussel, 28 oktober 1961, *J.T.*, 1962, 78.

⁷⁵ Bergen, 8 maart 1973, *B.A.*, 1973, 635, noot.

⁷⁶ Tongeren, 24 maart 1938, *R.G.A.R.*, 2759.

⁷⁷ Fr. Cass., 4 januari 1949, *Gaz. Pal.*, 1949, 1.

⁷⁸ Baugé, 19 oktober 1949, *Gaz. Pal.*, 1949, 2, 234.

⁷⁹ Luik, 16 oktober 1972, *R.G.A.R.*, 9123.

⁸⁰ Brussel, 17 december 1977 en 16 oktober 1975, *R.G.A.R.*, 9728 en 9927.

⁸¹ Bergen, 16 februari 1983, *R.G.A.R.*, 10684.

⁸² Luik, 1 maart 1976 en 1 februari 1977, *B.A.*, 1977, 845, noot.

⁸³ Brussel, 15 februari 1980 en Leuven, 20 februari 1976, *B.A.*, 1981, 207.

⁸⁴ Brussel, 11 juni 1970, *B.A.*, 1971, 978, noot.

⁸⁵ Rb. en Hof Brussel, 14 februari 1979 en 19 januari 1982, *B.A.*, 1982, 635, noot.

⁸⁶ Brussel, 8 mei 1936, 20 maart 1937 en 20 november 1937, *B.A.*, 1938, 21.

⁸⁷ Herve, 8 december 1938, *B.A.*, 1939, 79.

⁸⁸ Parijs, 8 juli 1913, *D.*, 1914, 2, 206.

⁸⁹ Poitiers, 13 juli 1914, *D.*, 1917, 2, 80; Verviers, 9 november 1979, *Jur. Liège*, 1980, 252.

⁹⁰ Lyon, 20 juni 1950, *J.C.P.*, 12 oktober 1950, 143.

⁹¹ Parijs, 15 januari 1954, *D.*, 1954, 169.

⁹² Marseille, 30 november 1947, *Gaz. Pal.*, 1947, 2, 259.

⁹³ Nijvel, 7 juni 1956, *B.A.*, 595; Fr. Cass., 20 oktober 1970, *D.*, 1971, 187.

⁹⁴ Namen, 21 oktober 1963, *Jur. Liège*, 1963-64, 109 en Torhout, 1 juni 1971, *R.W.*, 1971-72, 678.

overmacht, feit van een derde of schuld van het slachtoffer).

Toeval en overmacht. In het verbintenissenrecht zijn toeval en overmacht vormen van het ruimere begrip «oorzaak»: *toeval* is een onvoorzienbare gebeurtenis en *overmacht* de onweerstaanbare, niet toerekenbare kracht die de naleving van een verplichting, in casu de doeltreffende bewaking van een dier, onmogelijk maakt. De beide uitdrukkingen, die taalkundig gesproken niet synoniem zijn, kan men naar hun juridische inhoud als gelijkwaardig beschouwen; ze worden overigens in de rechtspraak ononderscheidenlijk gebezigd. In ieder concreet geval is de rechter geroepen om — «op humane en billijke manier»⁹⁵ — te oordelen of de omstandigheden, die als toeval of overmacht worden voorgesteld, van die aard zijn dat ze de aansprakelijkheid van de schuldenaar wegnemen.

Als toeval of overmacht aanvaardt de rechtspraak: de val van een boom⁹⁶, de bliksem die nabij een paard inslaat⁹⁷.

Het steigeren, achteruitslaan of op hol gaan van een rustig paard is heel uitzonderlijk met toeval of overmacht gelijkgesteld⁹⁸ en wordt over het algemeen voorzienbaar geacht, zelfs bij afwezigheid van zenuwachtigheid of onrust⁹⁹ en ondanks het toedoen van factoren zoals het lawaai van een landbouwtractor¹⁰⁰ of van een betonmolen¹⁰¹, het geroel van de donder¹⁰², het geraas van een voorbijsnellende trein¹⁰³ of van een vliegtuig¹⁰⁴, alle soorten van rumoer dat bij verkeer op de openbare weg voorzienbaar is¹⁰⁵. *Anders*: het lawaai der motoren van een vliegtuig dat laag over een stad vliegt¹⁰⁶. De weerspanning van een paard kan overigens te wijten zijn aan zijn berijder¹⁰⁷. Bovendien, mocht men er anders over denken, dan zou men de aansprakelijkheid van eigenaars en bewakers van dieren tot een dode letter maken¹⁰⁸.

Hondsdolheid is evenmin toeval of overmacht omdat verdachte symptomen van de besmetting niet aan de aandacht van de bewaker van de hond mogen ontsnappen¹⁰⁹.

Feit van een derde. Er is sprake van «feit van een derde» wanneer het feit van het dier, waaruit schade volgt, tewegg is gebracht door het feit van een andere persoon dan de bewaker van dat dier of van een ander dier. Het dier komt dan in het verwezenlijken van de schade enkel tussenbeide als een willoos voorwerp, werktuig van een uitwendige kracht.

Het feit van de derde moet de bewaker van het schadeverwekkende dier onoverkomelijk opgedrongen en de enige oorzaak zijn van het feit van dit laatste¹¹⁰, wat niet het geval is wanneer 's nachts door onbekenden het hek wordt geopend van een wei waarin zich vee bevindt¹¹¹, maar wel wanneer dieven de omheining draad stuksnijden¹¹² mits bewezen is dat het afbreken van de afsluiting het ongeval is voorafgegaan¹¹³.

Schuld van het slachtoffer. De bewaker van een dier bevrijdt zich geheel of gedeeltelijk door te bewijzen dat de benadeelde zelf geheel of gedeeltelijk schuld heeft aan het voorval¹¹⁴.

Zo zijn o.a. *volledig verantwoordelijk* verklaard: hij die de omheinde tuin van een villa binnendringt ondanks de aanwezigheid van een waarschuwbord en van een blaffende hond¹¹⁵, zich zozeer bukt dat zijn aangezicht bijna de snuit van een herdershond raakt¹¹⁶, ouders die hun kinderen niet beletten vlak bij een hond te komen¹¹⁷, wie een paard, dat een voor bijengif zeer gevoelig dier is, dicht bij bijenkorven achterlaat¹¹⁸, degene wiens paarden bezwijken aan de gevolgen van bijensteken indien hij over het eigendom van een imker rijdt terwijl de bijen in volle bedrijvigheid en bijzonder agressief zijn¹¹⁹, die een papegaai te dicht benadert en tart met gebaren¹²⁰, de slachter die, ofschoon het gevaar kennend, zich in een wei begeeft en er een stier trotseert¹²¹, de landbouwer die met de toestemming van de eigenaar door een weide loopt waarin zich stieren bevinden¹²², de huurder van een paard die te hevig trekt op het bit, wetend dat het dier een prikkelbare muil heeft¹²³, wie met gebogen hoofd achter paarden sluipt¹²⁴, de ruiter die een paard inhaalt dat slaat en zijn eigen paard niet kan bedwingen¹²⁵, wie zonder noodzaak een paard streelt en betast¹²⁶ of de hand naar de muil van een paard uitsteekt¹²⁷.

Gedeeltelijk verantwoord zijn: wie ravot met een hond die hij niet kent en waarmee hij nog niet vertrouwd is geraakt¹²⁸, aangevallen wordt door een hond op een voor het verkeer gesloten weg¹²⁹ (een met reden aangevochten vonnis), de motorrijder zonder helm die met een hond in aan-

⁹⁵ Luik, 8 november 1950, *B.A.*, 1951, 236, noot.

⁹⁶ Lyon, 8 juni 1925, *La Loi*, 18 december 1925.

⁹⁷ Parijs, 18 februari 1927, *La loi*, 15 maart 1927.

⁹⁸ Namen, 2 april 1947, *B.A.*, 1947, 156; Leuven, 4 december 1951, *R.W.*, 1952-53, 612.

⁹⁹ Brussel, 18 januari 1971, *R.G.A.R.*, 9195.

¹⁰⁰ Gent, 14 november 1960, *R.W.*, 1960-61, 1684.

¹⁰¹ Bergen, 7 november 1958, *B.A.*, 1960, 445, noot.

¹⁰² Parijs, 18 december 1927, *La Loi*, 15 maart 1927.

¹⁰³ Gent, 8 november 1956, *R.G.A.R.*, 6198.

¹⁰⁴ Luik, 18 maart 1943, *J.T.*, 1945, 138.

¹⁰⁵ Gent, 14 november 1960, *R.G.A.R.*, 455, noot.

¹⁰⁶ Oostende, 17 december 1931, *R.G.A.R.*, 2008.

¹⁰⁷ Antwerpen, 13 juni 1938, *R.G.A.R.*, 3194.

¹⁰⁸ Brussel, 20 november 1937, *B.A.*, 1938, 21.

¹⁰⁹ Le Havre, 14 maart 1925, *Gaz. Pal.*, 11 juni 1925; Chambéry, 8 juni 1886, *S.*, 1886, 2, 197.

¹¹⁰ Cass., 26 januari 1968, *Pas.*, 1969, I, 662, noot.

¹¹¹ Dinant, 7 december 1955, *Pas.*, 1956, III, 113.

¹¹² Luik, 8 november 1950, *B.A.*, 1951, 236.

¹¹³ Turnhout, 18 november 1969, *Turnh. Rechts.*, 1970, 732.

¹¹⁴ Cass., 23 juni 1932, *Pas.*, 200; Gent, 30 september 1965, *B.A.*, 1966, 145; Luik, 28 maart 1973, *R.G.A.R.*, 9336, noot.

¹¹⁵ Fr. Cass., 25 januari 1978 i.z. Gargolis.

¹¹⁶ Brussel, 31 oktober 1967, *R.G.A.R.*, 7974.

¹¹⁷ Gent, 30 januari 1964, *B.A.*, 1964, 713.

¹¹⁸ Fr. Cass., 4 oktober 1955, *J. Cl. P.*, 1955, 8933.

¹¹⁹ Châteaudun, 18 april 1931, *Gaz. Pal.*, 20 juni 1931.

¹²⁰ Brussel, 5 december 1936, *R.G.A.R.*, 2332.

¹²¹ Luik, 28 maart 1973 en Cass., 14 januari 1974, *R.G.A.R.*, 9336 en 9337.

¹²² Luik, 16 februari 1966, *Jur. Liège*, 1966-67, 73.

¹²³ Brussel, 23 november 1940, *R.G.A.R.*, 3448.

¹²⁴ Luik, 19 maart 1940, *B.A.*, 417; Gent, 9 februari 1949, *R.W.*, 1949-50, 159.

¹²⁵ Luik, 1 december 1977, *B.A.*, 1978, 849.

¹²⁶ Fr. Cass., 15 maart 1956, *J. Cl. P.*, 1956, 2, 62.

¹²⁷ Luik, 15 februari 1935, *B.A.*, 740.

¹²⁸ Bergen, 7 december 1937, *B.J.*, 1 maart 1938, 152.

¹²⁹ Dinant, 21 maart 1956, *B.A.*, 1957, 209.

raking komt op de openbare weg en zich vallend aan het hoofd verwondt¹³⁰, ouders die hun kind niet verhinderen een hond met een versleten muilband te naderen¹³¹, wie weigert een masker te dragen in de nabijheid van bijenkorven¹³² of in de hoefmederij te dicht bij een veulen plaats neemt¹³³, de veekoopman die een stuk vee onhandig aanpakt¹³⁴, ouders die onvoldoende toezicht houden op hun kinderen, terwijl ze uit een lege hooikar naar beneden komen, en de wispelturigheid van het trekpaard kennen¹³⁵, de boer wiens vaarzen vroegtijdig gedekt worden door andermans stier, ervan op de hoogte is en geen maatregelen neemt om de vruchten af te drijven¹³⁶.

Integendeel wordt *geen fout* begaan door: wie het neerhof van een hoeve binnenloopt waar een waakhond in een hok opgesloten is¹³⁷, zich verlaat op de hechtheid van de band waaraan een boosaardige hond gebonden is¹³⁸, zonder aan de ketting liggende honden op te hitsen¹³⁹, niet door een boord gewaarschuwd is voor een kwaadaardige loslopende hond¹⁴⁰, de jongen die met een hond vertrouwd is geraakt en zich naar hem toe buigt terwijl hij nabij een schotel voedsel gebonden is¹⁴¹, degene die zich niet met een stok wapent om een varken tot stilstand te brengen¹⁴², de bestuurder die uit een normale reflex hard remt om een over de rijbaan lopende hond te vermijden¹⁴³.

Wanneer een autobestuurder wanhopig poogt een grote hond te ontwijken die over een autoweg loopt, is de eigenaar of de bewaker van het dier aansprakelijk voor alle schade¹⁴⁴.

Ten slotte nog een citaat i.v.m. de bewijslast: zijn de verklaringen van de partijen tegenstrijdig, dan dient men de voorkeur te geven aan die van de benadeelde¹⁴⁵. Het woord voorkeur is wellicht niet uitgelezen, maar het lijdt o.i. geen twijfel dat de benadeelde niet verplicht is te bewijzen dat hij geen schuld heeft aan het gebeurde, daar hij wettelijk niets anders hoeft aan te tonen dan dat hij schade heeft geleden door het feit van een dier.

Aanvaard risico. Kan wat men «aanvaarding van een risico» pleegt te noemen gelijk worden gesteld met «schuld van het slachtoffer» en beschouwd worden als een soort van stilzwijgende overeenkomst tussen de bewaker van een

dier en het toekomstige slachtoffer?

Met dit begrip gerieven zich rechters o.m. ten opzichte van paardrijders onder voorwendsel dat ze de normale en voorzienbare perikelen van hun gevaarlijke liefhebberij vooruit kennen en ze zelf hebben te dragen¹⁴⁶. De beoefenaars van de rijkunst staan dus bloot aan risico's die ze voor hun rekening nemen¹⁴⁷.

Het stelsel is naar onze mening verwerpelijk omdat enkel de concrete schuld van het slachtoffer de aansprakelijkheid van anderen vermag uit te sluiten of te verminderen. Men verwacht aanvaarding van risico met schuld, alsof er in ons rechtsstelsel een aansprakelijkheid zonder schuld bestond: het begrip van de risico-aanvaarding, dat ten slotte allesbehalve precies is, kan niet zomaar volstaan om het stelsel van art. 1385 te ontkrachten¹⁴⁸.

Aanvaarding van een gekozen risico kan in aanmerking komen bij het deelnemen aan uiteraard halsbrekende sport (boksen, autorennen), zeker niet bij het beoefenen van de paardrijderskunst die in een overdekte zaal door een rijmeester wordt geleid¹⁴⁹ en gewone sportliefhebbers aanvaarden slechts gevaren die uit hun eigen fouten resulteren.

Er is wel gevonnist dat de ruiter, die de algemene voorwaarden van een manège aanneemt, de exploitant van aansprakelijkheid ontslaat «overeenkomstig de gebruiken van de paardrijderij»¹⁵⁰, maar ook dat een zodanige bevrijding van aansprakelijkheid niet ontstaat uit een vage en eenzijdige mededeling, bijvoorbeeld een aanplakbiljet in een paardestal¹⁵¹.

Bij wedrennen gebeurt het dat paarden elkaar hinderen, dringen, stoten, dat ze vallen en andere doen vallen. In de paardesport loopt men, in Frankrijk althans, hoog op met het gekozen en aanvaarde risico, dat evenwel een eerlijke beoefening van de sport veronderstelt: een overtreding van het koersreglement sluit dus de toepassing van die theorie uit¹⁵², zodat de berijder van het foute renpaard aansprakelijk blijft voor de aan mededingers toegebrachte schade¹⁵³.

Het geval blijft te onderzoeken van degene die een hollend paard tot stilstand tracht te brengen. Men is het erover eens dat hij zich lofwaardig gedraagt, die zich inspent om onheil te voorkomen; zijn spontaan en staandevoets ingrijpen is overigens niet op effect nocht voordeel berekend. Het is dus verkeerd staande te houden dat hij het perikel voor eigen rekening neemt of een fout begaat, zelfs indien hij onhandig of roekeloos blijkt te zijn¹⁵⁴.

Anders: onbenedigheid en onvoorzichtigheid geven tot een verdeling van de aansprakelijkheid aanleiding wanneer het doel met eenvoudiger middelen kon worden bereikt¹⁵⁵.

Er is zelfs gevonnist dat de redder tijdelijk de aangestelde

¹³⁰ Neufchâteau, 13 oktober 1964, *Jur. Liège*, 1964-65, 52.

¹³¹ Gent, 30 januari 1964, *R.G.A.R.*, 7233.

¹³² Aix, 21 december 1955, *Gaz. Pal.*, 7 april 1956.

¹³³ Charleroi, 8 december 1951, *B.A.*, 1952, 438, noot.

¹³⁴ Fr. Cass., 20 juli 1957, *Gaz. Pal.*, 12 oktober 1957.

¹³⁵ Tongeren, 16 december 1938, *R.W.*, 1938-39, 1375.

¹³⁶ Hasselt, 26 februari 1979, *R.W.*, 1979-80, 2920, noot.

¹³⁷ Doornik, 17 oktober 1951, *B.A.*, 1952, 451.

¹³⁸ Charleroi, 19 juni 1946, *B.A.*, 1946, 226.

¹³⁹ Nijvel, 6 februari 1979, *J.T.*, 253, noot.

¹⁴⁰ Cass., 27 juni 1975, *Pas.*, I, 1053.

¹⁴¹ Brussel, 3 september 1969, *R.G.A.R.*, 8328, noot; *anders:* Brussel, 31 oktober 1967, *R.G.A.R.*, 7974, noot.

¹⁴² Antwerpen, 22 oktober 1954, *R.W.*, 1954-55, 674.

¹⁴³ Luik, 17 oktober 1967, *Jur. Liège*, 1967-68, 129 en Hologne, 2 december 1969, *R.G.A.R.*, 8419, noot, en Brussel, 18 maart 1983, *R.G.A.R.*, 10743, maar *anders:* Gent, 20 januari 1970, *R.G.A.R.*, 8418, en Brussel, 28 september 1981, *R.W.*, 1982-83, 997, noot.

¹⁴⁴ Fr. Cass., *Jur. Auto*, 1984, 159.

¹⁴⁵ Kortrijk, 22 februari 1979 en Gent, 30 september 1980, *B.A.*, 1980, 779.

¹⁴⁶ Turnhout, 7 februari 1973, *R.W.*, 1973-74, 1169; Hof Luik, 1 februari 1977, *B.A.*, 1978, 849; Brussel, 3 februari 1978, *R.G.A.R.*, 10078.

¹⁴⁷ Brussel, 22 december 1976, *R.G.A.R.*, 10062.

¹⁴⁸ Bergen, 16 februari 1982, *R.G.A.R.*, 10684, noot.

¹⁴⁹ Brussel, 17 oktober 1977, *R.G.A.R.*, 9927.

¹⁵⁰ Brussel, 22 december 1976, *R.G.A.R.*, 9990.

¹⁵¹ Antwerpen, 5 februari 1980, *R.W.*, 1980-81, 1785.

¹⁵² Req., 16 juni 1943, *Gaz. Pal.*, 18 september 1943.

¹⁵³ Cusset, 19 april 1967, *D.*, 1968, Somm. 18.

¹⁵⁴ Dendermonde, 29 maart 1955, *R.W.*, 1955-56, 1690; Gent, 8 november 1956, *J.T.*, 113.

¹⁵⁵ Mechelen, 10 november 1930, *R.G.A.R.*, 1973.

wordt van de bestuurder van het gespan die zich tegen zijn bemoeienis niet verzet¹⁵⁶

In Frankrijk is even gunstig gevonnen ten aanzien van wie een gevallen paard helpt op zijn poten te zetten¹⁵⁷.

Is de redder een ambtenaar (politie, gendarm), dan wordt hij vergoed door de gemeenschap waarmee hij in dienstverband staat en die hem stilzwijgend beveelt bij ge-

vaar op te treden¹⁵⁸, maar houdt hij een vordering tegen de bewaker zo het hollen van het paard aan diens schuld toe te schrijven is¹⁵⁹.

René ULRIX

¹⁵⁶ Brussel, 11 maart 1944, *B.A.*, 1944, 280.

¹⁵⁷ Fr. Cass., 8 januari 1894, *D.P.*, 1894, 1, 103.

¹⁵⁸ Conseil d'Etat, 17 januari 1908, *D.P.*, 1909, 3, 69.

¹⁵⁹ Parijs, 27 december 1927, *J.A.*, 1928, 194; Rouen, 7 maart 1955, *J. Cr. P.*, 1955, 4, 124.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 14 DECEMBER 1983

Voorzitter-rapporteur: de h. Screvens

Advocaat-generaal: de h. Ballet

Advocaat: mr. Bayart

Wegverkeer — Voorrang — Niet te voorziene hindernis — Begrip.

De nadering van een voorranghebbende kan, zelfs als ze zichtbaar is, voor de tot voorrang verplichte een niet te voorziene hindernis opleveren wegens de snelheid van de voorranghebbende en de werkelijk slingerende rijbeweging die hij in het stadsverkeer uitvoert om zijn voorrang af te dwingen.

S. en D. t/ A. e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 5 april 1983 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Brussel;

(...)

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 71 van het Strafwetboek, 3, 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, 162, 176 van het Wetboek van Strafvordering en 12.3.1, eerste lid, van het koninklijk besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer,

doordat het bestreden vonnis het aan verweerder A. ten laste gelegde feit geen voorrang te hebben verleend aan de van rechts komende eiser S. niet bewezen verklaart, de eisers in alle kosten van eerste aanleg verwijst jegens de openbare partij, het beroepen vonnis waarbij de politierechtbank zich onbevoegd had verklaard om uitspraak te doen over de tegen de verweerder A. ingestelde civielrechtelijke vorderingen bevestigt en het door de eisers bij conclusie van hoger beroep aangevoerde middel ten betoge dat de beklaagde A. ontegensprekelijk voorrang van rechts verschuldigd was en een onbelemmerd zicht had op de Van Haelenlaan waarop eiser S. reed, en derhalve niet kon staande houden dat hij door de nadering van eiser verrast

was terwijl hij hem toch kon en moest zien, afwijst, en doordat het bestreden vonnis de beslissing grondt op de overweging dat de snelheid en de slingerende rijbeweging die eiser in het stadsverkeer uitvoerde om zijn voorrang af te dwingen, de oorzaak ervan waren dat de nadering van eiser S. niet kon worden voorzien door de voorrangsplichtige A., en dat de omstandigheid dat A. een goed zicht had op de plaats van de botsing niets afdoet aan het feit dat de nadering van S. een niet te voorziene hindernis opleverde,

terwijl, als eiser S., zoals de eisers betoogden zonder op dat punt door het bestreden vonnis te worden tegengesproken, ondanks zijn snelheid en zijn slingerende manier van rijden, zichtbaar was voor A., hij voor A. geen niet te voorziene hindernis opleverde waardoor A. zich in een geval van overmacht zou hebben bevonden in de zin van artikel 71 van het Strafwetboek en geen overtreding zou hebben begaan van artikel 12.3.1, eerste lid, van voormeld algemeen reglement, waaruit volgt dat het bestreden vonnis die twee wettelijke bepalingen schendt alsook de artikelen 3, 4 van voormelde wet van 17 april 1878 naar luid waarvan de burgerlijke rechtsvordering voor dezelfde rechters kan worden vervolgd als de strafvordering, 162 en 176 van het Wetboek van Strafvordering, volgens welke A. jegens de openbare partij in alle kosten of een gedeelte ervan moest worden verwezen voor zover het aan hem ten laste gelegde misdrijf bewezen was:

Overwegende dat het vonnis erop wijst «dat ten deze de snelheid en de werkelijk slingerende rijbeweging die S. in het stadsverkeer uitvoerde om zijn voorrang af te dwingen de oorzaak ervan waren dat de nadering van S. niet kon worden voorzien door de voorrangsplichtige A.; dat de eerste rechter hem dus terecht van rechtsvervolgning heeft ontslagen en de telastleggingen A, B en C ten aanzien van S. bewezen heeft verklaard; dat de omstandigheid dat A. op de plaats van de botsing een goed zicht had niets afdoet aan het feit dat de nadering van S. een niet te voorziene hindernis opleverde, nu hij, na eerst zijn voorrang te hebben willen afdwingen vóór het voertuig van A., het stuur heeft omgegooid en vervolgens achter hem ging rijden»;

Overwegende dat het vonnis aldus, nu het in feite de redenen aangeeft waarom eiser S. voor verweerder A. een niet te voorziene, ofschoon zichtbare, hindernis opleverde, de beslissing naar recht verantwoordt en de in het middel

aangegeven wettelijke bepalingen niet schendt;
Dat het middel niet kan worden aangenomen;
(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 26 JANUARI 1984

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Poupart

Advocaat-generaal: de h. Ballet

Advocaten: mrs. Draps en Simont

Handelspraktijken — Art. 55 van de wet van 14 juli 1971 — Verbodsmaatregel — Bevoegdheid van de voorzitter.

De voorzitter van de rechtbank van koophandel kan krachtens art. 55 van de Handelspraktijkenwet verbodsmaatregelen voorschrijven die er slechts toe strekken te beletten dat de vastgestelde tekortkomingen voortduren en dat de tekortkomingen die begaan zijn door middel van publiciteit, nog nadelige gevolgen hebben, zelfs nadat de staking ervan is bevolen.

Die maatregelen zijn, wegens hun nauwkeurigheid en beperktheid, geen algemene en volstrekte belemmering van het recht van vrije mededinging en doen ten voordele van derden geen monopoliepositie ontstaan.

L. t/ N.V. M. en mr. Van Rutten q.q.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 december 1982 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 54, 55, meer bepaald litterae b en i, 58 van de wet van 14 juli 1971 betreffende de handelspraktijken, 544, 1101, 1107, 1108, 1134 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet, alsmede van het algemeen rechtsbeginsel dat aan een ieder contractuele vrijheid, vooral het recht op vrije mededinging, verleent,

doordat het arrest, dat trouwens het bestaan vaststelt van daden waardoor eiser opzettelijk bij de cliënteel verwarring heeft gesticht tussen hem en de failliete vennootschap, de P.V.B.A. L. en de staking ervan beveelt, de bevestiging uitspreekt van de beroepen beslissing volgens welke eiser elk contact met de cliënten van de P.V.B.A. L. moet staken en die de aanplakking van die beschikking beveelt, op de enkele grond dat «(die aan eiser) opgelegde staking normaal tot doel heeft hem het ongeoorloofd profijt uit de door hem gestichte verwarring te ontnemen»,

terwijl, eerste onderdeel, naar luid van artikel 55 van de wet van 14 juli 1971, de rechter de staking van een daad slechts kan bevelen als hij vaststelt dat die daad een tekortkoming is aan de bepalingen die in dit artikel worden opgesomd; hij, om de gevolgen van de door hem vastgestelde tekortkomingen te doen ophouden, slechts de bekendmakingen bedoeld in artikel 58 van de wet van 14 juli 1971 kan bevelen en niet de staking van andere daden dan die welke hij als onrechtmatig beschouwt; hij bovendien niet bevoegd is om uitspraak te doen over de vergoeding van de schade van degene die de staking vordert; bijgevolg het arrest, dat beveelt alle contacten met de cliënten van de

P.V.B.A. L. te staken, zonder vast te stellen dat ze op zichzelf, in omstandigheden waarbij iedere verwarring is uitgesloten, tekortkomingen zouden zijn aan de in artikel 55 van de wet van 14 juli 1971 opgesomde bepalingen, en integendeel die maatregel rechtvaardigt op de enkele grond dat hij tot doel heeft eiser het ongeoorloofd profijt uit de gestichte verwarring te ontnemen, de bevoegdheden overschrijdt van de rechter over de rechtsvordering tot staking (schending van artikel 55 van de wet van 14 juli 1971); het arrest bovendien een miskenning inhoudt van het beginsel van het recht op vrije mededinging dat enkel kan worden beperkt door het bestaan van gelijke rechten bij anderen en niet door een aan een derde verleende monopoliesituatie (schending van het in het middel vermeld algemeen rechtsbeginsel); de beslissing tot bekendmaking van die onwettige beschikking aan dezelfde onwettigheid lijdt (schending van alle bepalingen en van het algemeen rechtsbeginsel waarvan sprake is in het middel);

tweede onderdeel, eiser in zijn verzoekschrift van hoger beroep aanvoerde dat «het niet mogelijk is elk contact met de cliënten van de P.V.B.A. L. te verbieden, hetgeen zou neerkomen op het vestigen van een monopolie in strijd met het beginsel van de handelsvrijheid», en in zijn appelconclusie dat, «als (eiser) geen enkele met de eerlijke handelsgebruiken strijdige daad verricht, er geen enkele reden bestaat om hem te verbieden met de vroegere cliënten van de P.V.B.A. L. contacten te hebben, zulks krachtens het beginsel van de vrije mededinging; door te redeneren zoals de eerste rechter heeft gedaan, ten onrechte aan (de eerste verweerster) een monopoliesituatie wordt verleend»; het arrest in geen enkele overweging antwoordt op dit verweermiddel waarin machtsoverschrijding wordt aangevoerd; het bijgevolg niet regelmatig met redenen is omkleed (schending van artikel 97 van de Grondwet):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het beroepen vonnis de toedracht van de zaak uiteenzet in bewoordingen die niet worden bekritiseerd door eiser; dat het arrest, op basis van de aldus uiteengezette feiten, vaststelt dat, kort nadat verweerster voor het bedrag van 6.000.000 frank de verzekeringsportefeuille, zijnde het actief van de P.V.B.A. L., had verkregen, eiser bedrieglijk getracht heeft de cliënteel van die vennootschap voor zich te winnen door het verspreiden van misleidende omzendbrieven en door gebruik te maken van inlichtingen uit handelsdocumenten waarover hij niet wettig mocht beschikken;

Overwegende dat het arrest beslist dat al die handelingen samen tekortkomingen zijn waarvan, krachtens artikel 55 van de wet van 14 juli 1971, de voorzitter van de rechtbank van koophandel de staking moet bevelen wanneer hij het bestaan ervan vaststelt;

Overwegende dat eiser aan de appelrechter verwijt de hem bij dat artikel 55 toegekende bevoegdheden te hebben overschreden door hem «elk contact met de cliënten van de P.V.B.A. L.» te verbieden, zonder vast te stellen in welk opzicht het werven van cliënten, in omstandigheden waarbij elke verwarring is uitgesloten, strijdig zou zijn met de eerlijke handelsgebruiken, en door aan het aldus uitgesproken verbod de draagwijdte van een vergoedingsmaatregel toe te kennen met de overweging dat het «tot doel heeft (eiser) het ongeoorloofd profijt uit de aldus gestichte ver-

warring te ontnemen»;

Overwegende dat de ene grond van een beslissing door de andere grond moet worden uitgelegd; dat het arrest, met bevestiging van het beroepen vonnis, enerzijds de staking beveelt van de handelswerkzaamheden van eiser onder de benaming «Bureau d'assurances L.» of onder elke benaming waarbij de naam L. wordt gebruikt, «daar het gebruik van die naam ten deze tot gevolg, zo niet tot doel, had verwarring te stichten», en anderzijds «eiser verbiedt gedurende twee jaar handelswerkzaamheden uit te oefenen op het adres Blondenlaan 39, zetel van de failliete vennootschap L., of op elke andere plaats van die laan», met dien verstande dat het uitsluitend om de litigieuze handelswerkzaamheden gaat, namelijk de werkzaamheden die precies dezelfde zijn als die van de failliete personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid»;

Dat bovendien aan eiser wordt bevolen om elk contact met de cliënten van die vennootschap te staken, welke maatregel «tot doel heeft hem het ongeoorloofd profijt uit de door hem gestichte verwarring te ontnemen»;

Overwegende dat de aldus voorgeschreven verbodsmatregelen enkel willen beletten dat de vastgestelde tekortkomingen voortduren en dat de tekortkomingen die werden begaan door middel van publiciteit, nog nadelige gevolgen hebben, zelfs nadat de staking ervan is bevolen;

Overwegende dat die maatregelen, wegens hun nauwkeurigheid en beperktheid, geen algemene en volstrekte belemmering zijn van het recht van vrije mededinging en ten voordele van derden geen monopoliesituatie doen ontstaan;

Dat de appelrechter, door ze te bevelen, de grenzen van zijn bevoegdheden niet heeft overschreden; dat hij, door de draagwijdte ervan te omschrijven, zijn beslissing naar recht verantwoordt;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de appelrechter, nu hij oordeelt dat de aan eiser verweten daden tekortkomingen zijn als bedoeld in artikel 55 van de wet van 14 juli 1971 en beslist dat daaraan een einde dient te worden gemaakt, niet meer behoefde te antwoorden op het in het middel weergegeven verweer, daar dit verweer niet meer ter zake dienend was wegens de vaststellingen in zijn beslissing;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

(...).

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 26 JANUARI 1984

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Kreit

Advocaat-generaal: de h. Ballet

Advocaten: mrs. De Bruyn en Bayart

Schenking — Art. 944 B.W. — Potestatieve voorwaarde — Begrip

De door de schenker aan de begiftigde opgelegde voorwaarde om dezelfde diensten te blijven verstrekken en om maandelijks een staat van zijn ontvangsten en van zijn uit-

gaven over te leggen, is niet potestatief in de zin van art. 944 B.W.

L.-G. t/ De R. en M.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 maart 1982 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 894, 944, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest beslist dat de schenking van 20 augustus 1975, waardoor het bedrag dat de verweerders moesten terugbetalen op de op 14 augustus 1975 toegestane lening van 2.500.000 frank op 500.000 frank is teruggebracht, niet was gedaan onder een potestatieve voorwaarde waardoor wijlen dokter L. op elk ogenblik door zijn enkele wil de schenking kon herroepen, op grond dat de voorwaarde om de aan de verweerders verleende kwijtschelding van schuld definitief te maken «hierin bestond dat (verweerder) aan dokter L. dezelfde diensten zou blijven verstrekken en dat hij maandelijks een staat van ontvangsten en uitgaven zou overleggen; dat het geenszins gaat om een louter potestatieve voorwaarde, zoals wordt aangevoerd; dat het ruimschoots is bewezen dat ze door de begunstigde in acht is genomen»,

terwijl, eerste onderdeel, in de voor eiseres genomen conclusie helemaal niet was aangevoerd dat de verplichting voor de eerste verweerder om zijn diensten voort te zetten aan de kwijtschelding van schuld een «potestatief» karakter verleende, doch wel het feit dat de schenker op elk ogenblik een einde kon maken aan de diensten van verweerder en langs deze omweg de schenking kon herroepen; «dat uit de context blijkt dat de verwezenlijking van die voorwaarde niet alleen afhangt van de wil van de begiftigde, doch ook, behoudens schadeloosstelling, van de wil van de schenker die op elk ogenblik zijn verbintenis kon verbreken en van die diensten kon afzien en aldus de schenking kon herroepen; dat zulks genoegzaam blijkt uit het vervolg van de tekst die luidt als volgt: «om discussies dienaangaande te vermijden, zal hij me elke maand zijn staat van ontvangsten voorleggen, enz.; dat deze bepaling enkel zin heeft als men aanneemt dat dokter L. zich, naar gelang van de houding van zijn lasthebber, het recht voorbehield om af te zien van zijn diensten, hetgeen de herroeping van de kwijtschelding van schuld tot gevolg had, of beter gezegd, hetgeen belette dat ze een dadelijke en werkelijke kwijtschelding werd zoals het litigieuze geschrift zelf vermeldt; dat het gaat om een potestatieve voorwaarde daar de verwezenlijking ervan afhangt van de wil van de schenker»; en het arrest, door zich ertoe te beperken te verklaren dat de voorwaarde voor de schuldkwijtschelding, namelijk dat verweerder dezelfde diensten zou blijven verstrekken, niet potestatief was, niet antwoordt op de omstandige argumentatie betreffende de mogelijkheid die verweerder had om te verbreken; bijgevolg de beslissing dat de kwijtschelding van schuld niet zou zijn gedaan onder een louter potestatieve voorwaarde niet regelmatig met redenen is omkleed (schending van artikel 97 van de Grondwet); bovendien het arrest, door te verklaren dat in de conclusie van eiseres zou zijn aangevoerd dat de voorwaarde dat de eerste verweerder zijn diensten zou blijven verstrekken louter potestatief

was, terwijl die conclusie in werkelijkheid niet doelde op die voorwaarde als zodanig doch op de aan de schenker gelaten mogelijkheid om te verbreken, aan de conclusie van eiseres een met haar bewoordingen onverenigbare betekenis en draagwijdte toekent en bijgevolg de bewijskracht ervan miskent (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek);

tweede onderdeel, elke schenking, zelfs een onrechtstreekse, waarvan de uitvoering afhangt van de enkele wil van de schenker nietig is (artikel 944 van het Burgerlijk Wetboek); ten deze vaststond en niet is betwist dat de kwijtschelding van schuld van 20 augustus 1975 was gedaan onder de voorwaarde dat de eerste verweerder zijn diensten zou voortzetten, waarbij de schenker zich echter de mogelijkheid voorbehield om de uitvoering van die voorwaarde te beletten door een einde te maken aan de diensten van verweerder met betaling van schadevergoeding; met andere woorden, de verwezenlijking van de voorwaarde voor de kwijtschelding van schuld, die door het arrest als een onrechtstreekse schenking wordt bestempeld, tenslotte afhing van de goede wil van de schenker die, door de intrekking van de aan de eerste verweerder verleende lastgeving, de schenking op elk ogenblik kon herroepen; daaruit volgt dat het arrest niet, zonder de artikelen 894 en 944 van het Burgerlijk Wetboek te schenden, kon beslissen dat de kwijtschelding van schuld van 20 augustus 1975 een geldige onrechtstreekse schenking was en bijgevolg niet kon zeggen dat het door de verweerders terug te betalen kapitaal op 500.000 frank is teruggebracht, hoewel de kwijtschelding van schuld was gedaan onder een voorwaarde waarvan de schenker door zijn enkele wil de verwezenlijking kon beletten;

(...)

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest, enerzijds, zegt «dat de vermindering van het terug te betalen bedrag was onderworpen aan een voorwaarde waarvan appellante de geldigheid betwist; dat ze hierin bestond dat De R. dezelfde diensten aan dokter L. zou blijven verstrekken en dat hij maandelijks een staat van ontvangsten en uitgaven zou overleggen»;

Dat daaruit niet volgt dat het hof van beroep zou hebben geoordeeld dat de verplichting voor verweerder om zijn diensten voort te zetten aan de kwijtschelding van de schuld een potestatief karakter zou hebben verleend, en dat die grond evenmin impliceert dat het hof van beroep van mening zou zijn geweest dat het niet ging om een door dokter L. opgelegde voorwaarde;

Dat het middel, dat op een onjuiste uitlegging van de bestreden beslissing berust, in zoverre feitelijke grondslag mist;

Overwegende dat het arrest, anderzijds, antwoordt op de conclusie van eiseres volgens welke de voorwaarde waaraan de schenking was onderworpen louter potestatief was; dat de door de schenker aan de begiftigde opgelegde voorwaarde om dezelfde diensten te blijven verstrekken en om maandelijks een staat van zijn ontvangsten en van zijn uitgaven over te leggen, niet potestatief is in de zin van artikel 944 van het Burgerlijk Wetboek;

Dat het middel in zoverre feitelijke grondslag mist;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste onderdeel volgt dat de schenking niet was gedaan onder een louter potestatieve voorwaarde, doch onder een voorwaarde waarvan de schenker de verwezenlijking niet door zijn enkele wil kon beletten;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 25 MEI 1984

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Caenepeel

Advocaat-generaal: de h. Declercq

Advocaten: mrs. Nelissen Grade en Bützler

Voorrecht — Rang — Commissionair-expediteur en pandhoudende schuldeiser.

De artt. 13 en 20, 3°, van de Hypotheekwet en 1, 11 en 14 van de wet van 5 mei 1872 worden geschonden door het arrest dat beslist dat het voorrecht van de commissionair-expediteur voorrang heeft op alle voorrechten, inzonderheid op dat van de pandhoudende schuldeiser.

N.V. K. t/ N.V. C. en mr. De Brouwer q.q.

Gelet op het bestreden arrest, op 27 oktober 1982 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1319, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 11, 14 van de wet van 5 mei 1872 betreffende het pand en de commissie, houdende titels VI en VII van het Wetboek van Koophandel, 13, 20, 3°, 23, eerste lid, en 25 van de Hypotheekwet van 16 december 1851.

doordat het arrest beslist dat het voorrecht dat eerste verweerder als commissionair-expediteur kan uitoefenen op de goederen die zij onder zich houdt, voorrang heeft op het voorrecht dat eiseres als pandhoudende schuldeiser op diezelfde goederen meent te kunnen uitoefenen, op grond dat het voorrecht van de commissionair-expediteur voorrang op alle, zelfs vroeger toegestane privileges geniet, dat aldus het voorrecht dat eerste verweerder als commissionair-verzender bezit, voorrang geniet boven elk recht dat eiseres als pandhoudende schuldeiser beweert bij voorrang te mogen uitoefenen, dat het feit dat eerste verweerder opslagbewijzen heeft uitgeschreven en aldus geweten zou hebben dat de partij goederen die zij onder zich houdt, bezwaard is met een pandrecht, in generlei mate een afstand inhoudt van het eigen voorrecht dat de commissionair-verzender bezit, noch een afstand inhoudt van de voorrang voor het uitoefenen van dat voorrecht, dat de uitgeschreven opslagbewijzen enkel toelaten te besluiten dat eerste verweerder zich verbond het voorrecht van eiseres als pandhouder der goederen voor het verleende documentair krediet te beveiligen tegen aanspraken van derden en/of van de pandgever zelf,

terwijl, eerste onderdeel, (...)

tweede onderdeel, artikel 11 van de wet van 5 mei 1872 bepaalt dat de wettelijke regels van het handelspand op het

voorrecht van de commissionair van toepassing zijn, en dit voorrecht krachtens artikel 14, tweede lid, van dezelfde wet door inbezitstelling gevestigd wordt, hetgeen impliceert dat aan dit voorrecht een stilzwijgend pand ten grondslag ligt, en, nu enerzijds, de wet de rang van het voorrecht van de commissionair niet bepaalt, en anderzijds, aan genoemd voorrecht een stilzwijgend pand ten grondslag ligt, dit voorrecht dezelfde rang moet hebben als het pand, en in geval van samenloop van verschillende pandhoudende schuldeisers hun onderlinge rang bepaald wordt door de prioriteit van de datum van pandvestiging, zijnde de datum van inbezitstelling; het arrest derhalve, door te beslissen dat het voorrecht van de commissionair voorrang geniet boven alle, zelfs vroeger gevestigde voorrechten, met inbegrip van het voorrecht van de pandhoudende schuldeiser, de artikelen 1, 11 en 14, tweede lid, van de wet van 5 mei 1872, en de artikelen 13, 20, 3°, 23, eerste lid, en 25 van de Hypotheekwet schendt :

(...)

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat, krachtens artikel 13 van de Hypotheekwet, tussen de bevoorrechte schuldeisers de voorrang wordt geregeld naar de verschillende aard van de voorrechten ;

Dat, krachtens artikel 20, 3°, van dezelfde wet, de schuldvordering van de pandhoudende schuldeiser bevoorrecht is op het pand dat zich in zijn bezit bevindt ;

Dat uit de artikelen 11 en 14 van de wet van 5 mei 1872 blijkt dat het voorrecht van de commissionair wordt gelijkgesteld met het voorrecht van een pandhouder ;

Dat, krachtens artikel 1 van die wet, een pand tot zekerheid van een handelsverbintenis pas tot stand komt op en aan derden kan worden tegengeworpen vanaf het ogenblik dat de in pand gegeven zaak in het bezit is gesteld van de schuldeiser of van een derde omtrent wie partijen zijn overeengekomen ; dat, krachtens artikel 14, een zelfde regel geldt voor de commissionair met betrekking tot de hem toevertrouwde koopwaren ;

Overwegende dat daaruit volgt dat het arrest, door te beslissen dat het voorrecht van de commissionair-expediteur voorrang op alle privileges geniet en «dat aldus het voorrecht dat (verweerster) als commissionair-verzender bezit, voorrang geniet boven elk recht dat (eiseres) als pandhoudende schuldeiser voorhoudt bij voorrang te mogen uitoefenen», de artikelen 13, 20, 3°, van de Hypotheekwet, 1, 11 en 14 van de wet van 5 mei 1872 schendt ;

Dat het onderdeel gegrond is ;

(...)

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 12 JUNI 1984

Voorzitter : de h. Boon

Raadsheer-rapporteur : de h. D'Haenens

Advocaat-generaal : de h. Declercq

Huiszoeking — Heterdaad — Nacht.

Wanneer de strafrechter vaststelt dat er ontdekking was

op heterdaad in de zin bepaald bij art. 41, tweede lid, Sv., kan hij niet wettig beslissen dat de verbalisanten 's nachts geen huiszoeking mochten verrichten en dat alle vaststellingen en bekentenissen die het gevolg zijn van die huiszoeking, elke bewijswaarde verliezen.

Procureur des Konings te Hasselt t/ H.

Gelet op het bestreden vonnis, op 12 januari 1984 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Hasselt ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 97 van de Grondwet, 41, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering en 1, tweede lid, 2°, van de wet van 7 juni 1969,

doordat het vonnis verweerder vrijspreekt van de telastleggingen A en B op de gronden dat : «de verbalisanten 's nachts geen huiszoeking mochten doen en (verweerder) niet voor verdere ondervraging en onderzoek meenemen ; alle vaststellingen en bekentenissen ingevolge voornoemde nietige huiszoeking elke bewijswaarde verliezen»,

terwijl het vonnis vaststelt dat «(verweerder) door het openbaar geroep vervolgd werd wat gelijk te stellen is met ontdekking op heterdaad» ;

Overwegende dat, naar luid van artikel 1, tweede lid, 2°, van de wet van 7 juni 1969, het verbod van opsporing of huiszoeking in een voor het publiek niet toegankelijke plaats vóór vijf uur 's morgens en na negen uur 's avonds geen toepassing vindt wanneer een magistraat of een officier van gerechtelijke politie zich tot vaststelling op heterdaad van een misdaad of een wanbedrijf ter plaatse begeeft ;

Overwegende dat het vonnis constateert dat «de ooggetuige C. de nummerplaat van het vluchtend voertuig noteerde en (verweerder) door het openbaar geroep vervolgd werd», en daaruit afleidt dat er ontdekking was op heterdaad in de zin bepaald bij artikel 41, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering ;

Overwegende dat de rechters, nu zij niettemin beslissen dat de verbalisanten 's nachts geen huiszoeking mochten verrichten en dat alle vaststellingen en bekentenissen die het gevolg zijn van die huiszoeking elke bewijswaarde verliezen, de in het middel aangehaalde wetsbepalingen schenden en hun beslissing niet naar recht verantwoorden ;

Dat het middel gegrond is ;

(...)

NOOT—Zie het vernietigde vonnis van Corr. Hasselt, 12 januari 1984, *R. W.*, 1983-84, 2898, met kritische noot van P. Arnou.

RAAD VAN STATE

3e KAMER — 25 NOVEMBER 1983

Voorzitter : de h. Sarot

Staatsraden : de hh. Ligot en Van Aelst (rapporteur)

Auditeur : de h. Falmagne

Advocaten : mrs. Cambier en Dierickx

Raad van State — 1. Belang — 2. Administratieve overheden — Bevoegdheid ratione temporis — Regering — Lopende zaken — 3. Vreemdelingen — Vreemdelingenregister — Inschrijving — Opdrachten van de gemeenten en van de minister van Justitie.

1. Het K.B. van 8 oktober 1981 betreffende toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen legt talrijke verplichtingen aan de gemeentebesturen op zodat zij belang hebben bij de nietigverklaring van dit besluit.

2. Krachtens het beginsel van de continuïteit van de overheidsdienst kunnen de ontslagnemende ministers in ieder geval, binnen de sfeer van hun bevoegdheid, de problemen blijven regelen waarvan de oplossing naar hun oordeel geen uitstel kan lijden. Niettemin blijven zij bij de uitoefening van die bevoegdheid onderworpen aan de verschillende door de wet ingestelde wettigheidscontroles.

Iedere vertraging bij het tot stand brengen van een besluit dat onontbeerlijk is voor de uitvoering van een in werking getreden wet, kan de uitvoering van de wet lam leggen. Wanneer met de uitvoering van de uitvoeringsmaatregelen grotendeels is begonnen voordat aan de aftredende regering wordt opgedragen de lopende zaken af te handelen, gaat die regering haar bevoegdheid niet te buiten als zij de laatste hand legt aan die opdracht en het bestreden besluit uitvaardigt op een ogenblik dat haar de afhandeling van de lopende zaken is opgedragen.

3. De gemeenten zijn niet vrij het bijhouden van de vreemdelingenregisters naar eigen goeddunken te regelen.

Een koninklijk besluit mag niet worden gelezen met terzijdestelling van de wet waarvan het de uitvoering is. Uit de artt. 25 en 26 van het K.B. van 8 oktober 1981, gelezen in samenhang met art. 12 van de wet van 15 december 1980 valt niet af te leiden dat de vreemdeling zijn gemeente mag kiezen zonder dat die keuze aan een verblijfsvereiste gekoppeld is en dat de inschrijving van een vreemdeling wordt losgemaakt van de controles en onderzoeken waartoe de gemeentebesturen gerechtigd zijn om uit te maken of de aan hun instanties afgelegde verklaringen met de werkelijkheid overeenkomen.

De wijzigingen die aan het ontwerpbesluit van 8 oktober 1981 zijn aangebracht zijn het gevolg van het advies van de Raad van State bij dit ontwerp.

Het kwam aan de Koning, aan wie de uitvoering van de wet is opgedragen, niet toe te beslissen dat het akkoord van de minister van Justitie met de inschrijving van een vreemdeling in de gemeente impliciet kan volgen uit het verstrijken van een termijn. Art. 26, derde lid, van het K.B. van 8 oktober 1981 is onwettig voor zover het bepaalt dat het gemeentebestuur het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister afgeeft als binnen de termijn van drie maanden geen beslissing ter kennis van dat bestuur wordt gebracht.

Schaarbeek t/ Belgische Staat (Minister van Justitie)
Arrest nr. 23.716

Gezien het op 21 december 1981 ingediende verzoekschrift, waarbij de gemeente Schaarbeek, vertegenwoordigd door het college van burgemeester en schepenen, de nietigverklaring vordert van het koninklijk besluit van 8

oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, en van de bijlagen;

Gehoord het gedeeltelijk gelijkluidend advies van de h. auditeur Falmagne;

Overwegende dat de tegenpartij betoogt dat het door verzoekster ingestelde beroep niet ontvankelijk is bij gemis van belang, in zoverre het steunt op de schending van rechtsregels die uitgevaardigd zijn in het belang van een categorie van personen waartoe verzoekster niet behoort;

Overwegende dat de bestreden handeling de gemeentebesturen talrijke verplichtingen oplegt; dat verzoekster dus belang heeft bij de nietigverklaring van die handeling; dat de exceptie niet opgaat;

Overwegende dat verzoekster in een eerste middel de artikelen 63 en 64 van de Grondwet en de algemene rechtsbeginselen noemt doordat de bestreden handeling is uitgevaardigd toen de Regering aftredend was en de Wetgevende Kamers waren ontbonden, «terwijl de overheid die de bestreden handeling voor haar rekening heeft genomen, nog slechts met het beheer over de lopende zaken was belast; dat de grenzen die met het oog op de naleving van de in het middel bedoelde regels en beginselen aan dat beheer dienen te worden gesteld, des te strikter en te restrictiever moeten worden gedefinieerd, daar dat beheer, waartoe het optreden van een aftredende regering beperkt moet zijn, waargenomen wordt op het ogenblik dat die regering niet langer ten overstaan van het parlement voor haar handelingen kan instaan; dat de tegenpartij zich met het oog op de naleving van normen en de beginselen die in de bedoelde omstandigheden het optreden van de uitvoerende macht beperken, zich genoopt moest voelen geen handeling goed te keuren die een keuze inhield welke vanuit het oogpunt van de algemene politiek zo belangrijk en ernstig was dat zij uiteraard slechts gemaakt kon worden door een regering die er ten overstaan van het parlement voor kon of moest instaan»;

Overwegende dat de eerste minister op 21 september 1981 het ontslag van de Regering aan de Koning heeft aangeboden en deze de aftredende Regering belast heeft met de afhandeling van de lopende zaken; dat in het Staatsblad van 6 oktober 1981 een verklaring tot herziening van sommige Grondwetsartikelen is bekendgemaakt ten gevolge waarvan de Kamers van rechtswege werden ontbonden; dat het ontslag van de Regering werd aanvaard bij koninklijk besluit van 17 december 1981, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 19 december 1981; dat het bestreden koninklijk besluit, voorafgegaan door een verslag aan de Koning, gegeven is te Brussel op 8 oktober 1981 en in het *Belgisch Staatsblad* van 27 oktober 1981 is bekendgemaakt; dat het advies van de Raad van State in het *Belgisch Staatsblad* van 20 november 1981 is bekendgemaakt;

Overwegende dat de ontslagnemende ministers, krachtens het beginsel van de continuïteit van de overheidsdienst in ieder geval, binnen de sfeer van hun bevoegdheid, de problemen kunnen blijven regelen waarvan de oplossing naar hun oordeel geen uitstel kan lijden; dat zij bij de uitoefening van die bevoegdheid niettemin onderworpen blijven aan de verschillende door de wet ingestelde wettigheidscontroles;

Overwegende dat de wet van 15 december 1980 krachtens artikel 95 ervan uiterlijk op 1 juli 1981 in werking diende te treden; dat de minister van Justitie op 9 juni 1981 aan de

afdeling wetgeving van de Raad van State een ontwerp-besluit heeft voorgelegd dat het bestreden besluit zou worden; dat dit ontwerp, dat het belangrijkste concept voor de uitvoering van de wet was, 158 artikelen telde; dat de Raad van State op 8 juli 1981 een substantieel advies heeft gegeven waaraan de afdeling wetgeving vijf vergaderingen heeft besteed; dat dit advies eerst begin september 1981 aan de Regering overgezonden is kunnen worden; dat de tekst van het ontwerp herwerkt is om, zoals de Raad van State had voorgesteld, er de nodeloze herhalingen en de gewone onderrichtingen die er niet op hun plaats waren, uit te weren (zie verslag aan de Koning); dat het ontwerp vervolgens aan de Koning is voorgelegd die het op 8 oktober 1981 heeft ondertekend; dat het Staatsblad dat omvangrijke, 155 bladzijden tellende besluit op 27 oktober 1981 heeft bekendgemaakt; dat dus blijkt dat de Regering ervoor gezorgd heeft dat het belangrijkste instrument voor de uitvoering van de wet van 15 december 1980 bekendgemaakt is op een datum die zo dicht mogelijk aansluit bij de datum van 1 juli 1981 waarop de wet in werking was getreden;

Overwegende dat iedere verdraging bij het tot stand brengen van een besluit dat onontbeerlijk was voor de uitvoering van een in werking getreden wet de uitvoering van de wet kon lamleggen; dat die uitvoering bijgevolg beschouwd moest worden als een taak die zo vlug mogelijk tot een einde behoorde te worden gebracht; dat, met de uitwerking van de uitvoeringsmaatregelen trouwens grotendeels begonnen was voordat de aftredende Regering was opgedragen de lopende zaken af te handelen; dat die Regering dus haar bevoegdheid niet te buiten is gegaan toen zij de laatste hand aan die opdracht heeft gelegd en het bestreden besluit heeft uitgevaardigd op een ogenblik dat haar de afhandeling van de lopende zaken was opgedragen; dat het middel niet opgaat;

Overwegende dat verzoeker in een tweede middel geschonden noemt: «... de wet van 15 december 1980, de artikelen 6, 31, 108 en 109 van de Grondwet, de artikelen 78 en 93 van de Gemeentewet, de wetten van 2 juni 1856 en 25 mei 1880 op de volkstellingen en de bevolkingsregisters, het ter uitvoering van die wetten uitgevaardigde K.B. van 1 april 1960, de algemene rechtsbeginselen»;

(...)

Overwegende dat verzoekster niet preciseert welke artikelen van de wetten van 15 december 1980, 2 juni 1856 en 25 mei 1880 en van het koninklijk besluit van 1 april 1960 zouden zijn geschonden; dat zij niet antwoordt op de argumenten waarmee de tegenpartij, na onderzoek van de in het middel bedoelde bepalingen van het bestreden koninklijk besluit, concludeert: «Geen enkele van die bepalingen heeft tot doel noch tot gevolg dat de inschrijving van een vreemdeling in de door de gemeentebesturen bijgehouden registers wordt losgemaakt van de controles en onderzoeken waartoe zij gerechtigd zouden zijn om uit te maken of de aan hun instanties afgelegde verklaringen met de werkelijkheid overeenkomen. Verzoekster blijft in gebreke aan te tonen in hoeverre één van de bij het bestreden K.B. uitgevaardigde maatregelen haar wederrechtelijk zou beroven van de prerogatieven die haar toekomen of op haar rusten 'als verantwoordelijkheidsdrager voor het plaatselijke algemeen belang en voor de uitoefening van de politietaken ten aanzien van de op haar grondgebied gevestigde bevolking' of van die welke haar op een andere wijze door de wet zijn

toegedacht»;

(...)

Dat verzoekster die in haar laatste memorie ingaat tegen de beweringen van de tegenpartij als zou aan de gemeentelijke prerogatieven geen afbreuk worden gedaan, schrijft: Verzoekster neemt akte van de beweringen van de tegenpartij maar constateert noodgedwongen dat deze niet verenigbaar lijken met de bepalingen van de bestreden handeling. Dat geldt meer bepaald voor de voorzieningen van de artt. 25 en 26 van het K.B. van 8 oktober 1981, die betrekking hebben op verblijven van meer dan 3 maanden en geen ruimte laten voor onderzoeken daar de gemeentelijke overheid verplicht is de bescheiden meteen af te geven.

Overwegende dat dus nog uitgemaakt moet worden of de artikelen 25 en 26 van het bestreden koninklijk besluit het gemeentebestuur verplichten een vreemdeling in zijn registers in te schrijven zonder het de mogelijkheid te bieden na te gaan of deze wel degelijk in de gemeente verblijf houdt;

Overwegende dat verzoekster ten onrechte aanvoert dat het bestreden besluit de gemeentelijke prerogatieven inzake het vreemdelingenregister zou hebben geschonden, dat de gemeenten niet vrij zijn het bijhouden van die registers naar eigen goeddunken te regelen; dat artikel 4 van de wet van 2 juni 1856 op de algemene volkstellingen en de bevolkingsregisters immers bepaalt: «de verandering van verblijf van een Belg, de vestiging of de verandering van verblijf van een vreemdeling in België worden vastgesteld door een aangifte in de vorm en binnen de termijn door de Koning vastgesteld en overeenkomstig de gemeentelijke verordeningen genomen in uitvoering van artikel 78 van de Gemeentewet»;

Overwegende dat artikel 12 van de wet van 15 december 1980 en de artikelen 25 en 26 van het bestreden koninklijk besluit, die in de uitvoering van artikel 12 voorzien, aldus zijn geformuleerd: (...)

«Artikel 26, K.B. 8 oktober 1981

Wanneer de vreemdeling aanspraak maakt op het recht op verblijf, geeft het gemeentebestuur hem, op overlegging van het bewijs dat hij zich in een van de in artikel 10, 2°, 3° en 4°, van de wet bedoelde gevallen bevindt, een document af overeenkomstig het model van bijlage 15.

Dat document dekt voorlopig zijn verblijf voor ten hoogste drie maanden, in afwachting van de beslissing van de minister van Justitie of zijn gemachtigde;

Is de beslissing gunstig of wordt, binnen de termijn van drie maanden, geen beslissing ter kennis van het gemeentebestuur gebracht, dan geeft dat bestuur het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af.

Indien de minister van Justitie of zijn gemachtigde beslist dat de vreemdeling geen recht op verblijf heeft, geeft hij hem bevel om het grondgebied te verlaten. Het gemeentebestuur geeft van beide beslissingen kennis door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 14»;

Overwegende dat een koninklijk besluit niet mag worden gelezen met terzijdestelling van de wet waarvan het de uitvoering is; dat daarom het in de artikelen 25 en 26 van het koninklijk besluit gebruikte woord «gemeentebestuur» moet worden geacht te duiden op «het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats», zoals in artikel 12 van de wet staat; dat, in tegenstelling met hetgeen verzoekster beweert, uit de artikelen 25 en 26 van het koninklijk besluit niet af te leiden valt dat de vreemdeling zijn gemeente mag

kiezen zonder dat die keuze aan een verblijfplaatsvereiste gekoppeld is en dat de inschrijving van een vreemdeling wordt losgemaakt van de controles en onderzoeken waartoe de gemeentebesturen gerechtigd zijn om uit te maken of de aan hun instanties afgelegde verklaringen met de werkelijkheid overeenkomen ;

Overwegende dat het middel niet gegrond is ;

Overwegend dat verzoekster een derde middel ontleent : «aan de schending van de op 12 januari 1973 gecoördineerde wetten op de Raad van State, inzonderheid van art. 3, § 1, gewijzigd bij de wet van 9 augustus 1980, van de algemene rechtsbeginselen, aan de schending van substantiële vormvereisten, doordat het aan de afdeling wetgeving van de Raad van State voorgelegde ontwerp blijkens het verslag aan de Koning bij de bestreden handeling door de tegenpartij is gewijzigd toen het advies was gegeven ; dat het niet valt uit te maken of de wijzigingen die de aan de Raad van State voorgelegde tekst heeft ondergaan, de redactie van het K.B. alleen maar in overeenstemming hebben gebracht met het ingewonnen advies ofwel in dat besluit nieuwe bepalingen hebben ingevoegd waarvan de afdeling wetgeving van de Raad geen kennis heeft gehad maar waarvan zij kennis had moeten nemen. Terwijl niet voldaan is aan de verplichting tot naleving van de wezenlijke vormvereisten zoals die in de in het middel bedoelde normen en beginselen neergelegd zijn, voor zover de voorschriften van de bewuste reglementaire akten niet vooraf voor advies zijn voorgelegd aan de afdeling wetgeving van de Raad van State» ;

Overwegende dat verzoekster, die kennis heeft gehad van het aan de Raad van State voorgelegde ontwerp-besluit en dat ontwerp met het bekendgemaakte besluit heeft kunnen vergelijken, niet heeft aangeduid over welke bepalingen van dat besluit geen advies zou zijn gevraagd ; dat dus geconcludeerd moet worden dat de wijzigingen, zoals in het verslag aan de Koning is gesteld, aangebracht zijn om het ontwerp in overeenstemming met het advies van de Raad van State te brengen ; dat het middel niet opgaat ;

Overwegende dat verzoekster een vierde middel ontleent aan : «de schending, door de bestreden handelingen, inzonderheid door art. 26, derde lid, van het K.B. van 8 oktober 1981, van art. 12 van de wet van 15 december 1980, doordat de bestreden bepalingen het ontbreken van een ministeriële beslissing binnen een termijn van 3 maanden gelijkstellen met het akkoord van de minister waarvan de gemeenten zich krachtens art. 12 van de wet van 15 december 1980 dienen te verzekeren, terwijl het door een administratieve overheid bewaarde stilzwijgen geen beslissing en, a fortiori, geen machtiging kan zijn, tenzij een wettekst dat uitdrukkelijk bepaalt» ;

Overwegende dat de tegenpartij antwoordt dat «vanaf het moment dat de minister of zijn gemachtigde in de loop van drie maanden geen gebruik hebben gemaakt van hun bevoegdheid om de vreemdeling bevel te geven om het grondgebied te verlaten of van hun bevoegdheid om op diens aanvraag om verblijfsvergunning afwijzend te beschikken — stuk voor stuk beslissingen die gemotiveerd dienen te worden en waartegen, zoals bij de wet is voorgeschreven, beroep kan worden ingesteld — het gewettigd en overeenkomstig de wil van de wetgever is dat het ontbreken van een weigering beschouwd wordt als een inwilliging» ;

Overwegende dat de wetgever, door in artikel 12 van de

wet te bepalen dat de minister van Justitie, op aanvraag van de vreemdeling die verklaart zich in de in artikel 10 bepaalde gevallen te bevinden, zich akkoord dient te verklaren en dat het gemeentebestuur zich van dat akkoord dient te verzekeren, door in afwachting van die beslissing te nemen maatregelen voor te schrijven, het zeker zo bedoeld heeft dat dit akkoord vervat zou zijn in een beslissing, die alleen maar uitdrukkelijk kan zijn ; dat het de Koning, aan wie de uitvoering van de wet is opgedragen, niet toekwam te beslissen dat dit akkoord en die beslissing impliciet uit het verstrijken van een termijn konden volgen ; dat artikel 26, derde lid, onwettig is voor zover het bepaalt dat het gemeentebestuur het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister afgeeft als binnen de termijn van drie maanden geen beslissing ter kennis van dat bestuur wordt gebracht ; dat het middel dus gegrond is,

Besluit :

Artikel 1. — Vernietigd wordt artikel 26, derde lid, van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 voor zover het de omstandigheid dat binnen de termijn van drie maanden geen beslissing ter kennis van het gemeentebestuur wordt gebracht, gelijkstelt met een gunstige beslissing.

NOOT—Het vreemdelingenregister en de beslissingsplicht van de minister van Justitie

Het arrest beslecht meerdere rechtsvragen.

A. De lopende zaken. De bevoegdheid *ratione temporis* van een administratieve overheid heeft enkele malen aanleiding gegeven tot betwisting naar aanleiding van de begrenzing van de bevoegdheden van een ontslagnemende regering. Men leze desomtrent, Mast, A. en Dujardin, J., *Overzicht van het Belgisch grondwettelijk recht*, Gent, Story-Scientia, 7e uitgave, 1983, nrs. 320, 368 en de daarbij opgenomen verwijzingen naar rechtspraak en rechtsleer.

B. De verplichtingen van de gemeentebesturen en de minister van Justitie. Het arrest heeft enerzijds duidelijk gesteld dat de gemeenten inzake inschrijving in het vreemdelingenregister niet over een autonome bevoegdheid beschikken en heeft anderzijds duidelijk gesteld dat de minister van Justitie in de gevallen waarin hij moet optreden dat ook uitdrukkelijk moet doen. Dit leidde tot de vernietiging van art. 26, derde lid, van het K.B. van 8 oktober 1981.

Die vernietiging werd bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 17 februari 1984.

Ter eerbiediging van het gezag van het gewijsde van dit arrest werd bij K.B. van 16 augustus 1984 artikel 26 vervangen door de volgende bepaling :

«Wanneer de vreemdeling aanspraak maakt op het recht op verblijf geeft het gemeentebestuur hem, op overlegging van het bewijs dat hij zich in een van de in artikel 10, eerste lid, 2° tot 4°, van de wet bedoelde gevallen bevindt, een document af overeenkomstig het model van bijlage 15bis.

Dat document dekt voorlopig zijn verblijf in afwachting van de beslissing van de minister van Justitie of zijn gemachtigde. Het is drie maanden geldig vanaf de datum van binnenkomst in het koninkrijk en wordt van maand tot maand verlengd.

Is de beslissing gunstig dan geeft het gemeentebestuur het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af.

Indien de minister van Justitie of zijn gemachtigde besluit dat de vreemdeling geen recht op verblijf heeft, geeft hij

hem bevel om het grondgebied te verlaten. Het gemeentebestuur geeft van beide beslissingen kennis door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 14.»

Vertragingen in de inschrijving kunnen bestaan bij de gemeenten zelf. Artikel 12 van de wet van 15 december 1980 bepaalt immers geen termijn waarbinnen deze inschrijving door het gemeentebestuur moet plaatsvinden. Naar aanleiding van een parlementaire vraag heeft de minister van Justitie geantwoord dat de inschrijving in het vreemdelingenregister moet geschieden binnen een redelijke termijn ten einde ernstige zwartigheden te voorkomen i.v.m. politiecontrole, het aanvragen van een arbeidskaart, kinderbijslag, werkloosheidsvergoeding enz. Het departement van Justitie zal tussenkomen om bij eventuele geschillen de rechtmatige belangen van de betrokkene te vrijwaren (*Vr. en Antw., Kamer*, 1983-84, 31 juli 1984, 3740-3741).

Voor andere wijzigingen aan het K.B. van 8 oktober 1981 en optreden i.v.m. de inschrijving van vreemdelingen wordt verwezen naar: Wetgeving in kort bestek, tw. Vreemdelingenwetgeving.

W. Lambrechts
U.I.A.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 26 JANUARI 1983

Voorzitter: de h. Deviaene

Raadsheren: de hh. Van Malderen en Verougstraete

Advocaten: mrs. Appelmans en Van Hoof loco de Fraiteur

Verzekering — Motorrijtuigen — Regresvordering van de verzekeraar, gesubrogeerd in de rechten van de werkgever-verzekeringnemer, tegen de werknemer-verzekerde — Zware fout — Dronkenschap — Art. 18, eerste lid, Arbeidsovereenkomstenwet.

De zware fout van de bestuurder-verzekerde, bestaande in diens staat van dronkenschap en aanleiding gevend tot de regresvordering van de W.A.M.-verzekeraar, gesubrogeerd in de rechten van de werkgever-verzekeringnemer, valt samen met de zware fout bedoeld in artikel 18, eerste lid, van de Arbeidsovereenkomstenwet.

L. t/ N.V. U.

Overwegende dat appellant opwerpt dat de verzekeraar optreedt in hoedanigheid van in de plaats gestelde van het slachtoffer, dat hij dientengevolge niet meer rechten zou kunnen hebben dan het slachtoffer, dat dit laatste de werkgever is van appellant (de N.V. A.-B.) en derhalve zich niet zou kunnen keren tegen zijn werknemer ter vergoeding van de geleden schade;

Overwegende dat appellant, als verzekerde, slechts kan worden aangesproken door de verzekeraar voor zover het slachtoffer (in casu zijn werkgever, de verzekeringnemer) rechtstreeks rechten tegen hem kon laten gelden;

Overwegende dat ter zake artikel 18, eerste lid, van de wet van 3 juli 1978 geenszins belette dat de werkgever zich zou keren tegen de werknemer;

Dat de werknemer instaat voor de schade in geval van zware schuld (W. 3 juli 1978);

Dat het ongeval niet gebeurde toen appellant in dienstverband was; dat het plaatsvond op 20 oktober 1976 rond 19u45, dit is buiten de normale diensturen, toen appellant terugkeerde van een souper; dat uit geen enkel gegeven voortvloeit dat hij nog in dienst was van zijn werkgever op dat late uur; dat het enkele feit dat hij na het ongeval verklaarde te rijden voor rekening van zijn werkgever niet volstaat als bewijselement;

Dat appellant stellig niet de opdracht had gekregen te rijden in staat van dronkenschap of van alcoholintoxicatie, of een ongeval te begaan (zie Cass., 12 november 1954, *Pas.*, 1955, I, 22);

Dat deze zware fout een persoonlijk toedoen veronderstelt van de dader, die de gevolgen ervan niet mag afwentelen op derden, zoals in casu thans appellant ten onrechte beweert, op zijn werkgever;

Overwegende dat de zware fout, bestaande in de dronken staat van de bestuurder en aanleiding gevend tot onderhavige regresvordering, samenvalt met de zware schuld, bedoeld in voormeld artikel 18 van de wet op de arbeidsovereenkomsten van 3 juli 1978 (cf. Brussel, 21 mei 1980, *J.T.*, 1981, 209; Brussel, 30 juni 1981, *B.R.H.*, 1982, 221; A. Minet, «Les modifications du contrat-type d'assurance automobile», *J.T.*, 1982, 505, vooral 508; *R.G.A.R.*, 1982, nr. 10462);

Overwegende dat appellant zich ten onrechte baseert op de gegevens van het klinisch verslag om te beweren dat hij zich niet in staat van dronkenschap bevond op het ogenblik van het ongeval;

Overwegende dat deze gegevens worden tegengesproken:

— door de nota, vermeld op de bloedanalyse dd. 10 november 1976, uitgevoerd door dr. M.: «Dit gehalte (2,22 gr alcohol per 1.000 ml bloed), wijst op een staat van dronkenschap bij 92 % der normale personen»;

— door de verklaring van getuige W., die duidelijk gezien heeft dat het voertuig bestuurd door appellant, slingerde van rechts naar links en opnieuw naar rechts, waar het tegen de betonnen afsluiting terechtkwam;

— door het in kracht van gewijsde getreden vonnis van 12 mei 1977 van de Politierechtbank te Gent, dat appellant veroordeelde tot één enkele straf, te weten een boete van 200 fr. en tot één maand ontzetting uit het recht een voertuig te besturen, uit hoofde van vijf telastleggingen: niet in staat een voertuig te besturen, snelheid, gestuurd in staat van dronkenschap, openbare dronkenschap en gestuurd in staat van alcoholische intoxicatie;

Overwegende derhalve dat de verzekerde een zware fout heeft begaan;

Dat op grond van de bewoordingen van de verzekeringspolis, de verzekeraar de regresvordering kan uitoefenen tegen de verzekerde; dat hij dit niet mocht doen, in casu, tegen de verzekeringnemer;

Dat hij na de werkgever te hebben vergoed voor de geleden schade, zich ook kon keren tegen de werknemer, nu de wet op de arbeidsovereenkomsten een dergelijke vordering van werkgever tegen werknemer niet belet;

(...)

NOOT—Zie nochtans Van Oevelen, A., «De contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid van de

werknemer in het raam van de uitvoering van de arbeids-overeenkomst», in *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, Rigaux, M. (ed.), Antwerpen, Kluwer, 1984, (111), 124-125, nr. 208.

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e KAMER — 18 JANUARI 1984

Voorzitter: de h. Viaene

Raadsheren: de hh. De Baets en Welaert (rapporteur)

Eerste advocaat-generaal: de h. Vandermeersch

Advocaat: mr. Vandenbussche

Werkloosheid — Recht op uitkering — Activiteit zonder loon voor derden — Voorafgaande aangifte — Hobby en vrijetijdsbesteding.

Er bestaat een wettelijk vermoeden dat een activiteit zonder loon, verricht voor rekening van een derde, steeds tegen loon wordt verricht, tenzij ze het voorwerp is geweest van een voorafgaande aangifte bij het gewestelijk bureau van de R.V.A. Dit geldt ook voor een activiteit die, naar beweren, als hobby en vrijetijdsbesteding wordt uitgeoefend (artt. 126 en 128 Werkloosheidsbesluit).

D.

De eerste rechter heeft een juist en klaar relaas gegeven van de feiten en argumenten die tijdens het geding naar voren zijn gebracht. Die uiteenzetting moet echter worden aangevuld met een gegeven dat niet ter kennis was van de eerste rechter, nl. de inhoud van het P.V. nr. 971 van 28 juni 1983, waaruit blijkt dat de beklaagde nooit navraag deed naar de noodzaak om aangifte te doen van zijn bedrijvigheid bij «Radio Freedom», maar dat de bedienden van het A.C.V.-Diksmuide hem meerdere malen aanmaanden het nodige te doen.

De verdediging gaat aan de bedoelingen van de wetgever en de wettekst voorbij wanneer zij stelt dat het geenszins in de bedoeling kan hebben gelegen in te sluiten in de activiteiten zonder loon, elke onbezoldigde activiteit voor rekening van een derde verricht, die de werkloze louter als hobby en als nuttige vrijetijdsbesteding beoefent.

Beklaagde wordt vervolgd ter zake dat hij als werkloze bedrieglijk en op onrechtmatige wijze zijn controlekaart heeft laten afstempelen.

Hij bekent dat hij bij «Radio Freedom», de programma's presenteert van 7 tot 8 u. 's morgens, van 18 tot 19 u. en van 22 u. tot 23 u., dit alles zonder vergoeding. Bovendien organiseert hij de uitzendingen, maakt zelf programma's, aanvaardt de discjockeys, organiseert de drive-in-shows. Deze activiteiten kunnen niet worden beschouwd als arbeid van gering en of van incidenteel belang, maar zijn van zodanige aard dat zij normaliter recht geven op bezoldiging. Wanneer de activiteit voor derden niet kan worden beschouwd als van gering belang of niet incidenteel is, dan is aangifte verplicht en heeft het ontbreken van die aangifte het verlies van het recht op werkloosheidsuitkeringen tot gevolg. De reden van het verlies van het recht op werkloosheidsuitkeringen is dus dat men geen aangifte deed bij de

bevoegde diensten.

De aangifteplicht van het gratis werk die in artikel 126 is ingevoegd, komt de aangifteplicht van artikel 128 nog versterken, met het gevolg dat wanneer de werkloze werk voor derden verricht, maar hiervan geen aangifte doet, hij zijn aanspraak op werkloosheidsuitkeringen in elk geval verliest (zie J. Kiekens, «Arbeidsverbod en werkloosheidsuitkeringen», *R.W.*, 1982-83, 1957).

Uit de bewoordingen van artikel 126, eerste en vierde lid, moet worden afgeleid dat de wetgever een wettelijk vermoeden instelde waardoor activiteit verricht voor derden steeds tegen loon wordt verricht, tenzij ze het voorwerp is geweest van een voorafgaande aangifte bij het gewestelijk bureau van de R.V.A.

Nu bewezen is dat de beklaagde van die activiteit nooit aangifte heeft gedaan, niettegenstaande het hem meermaals werd gezegd, ontstaat dus wat hem betreft een wettelijk vermoeden dat die activiteit wel degelijk op een of andere manier geremunereerd werd. Uit het dossier blijkt niet dat dit wettelijk vermoeden ontzenuwd is.

Het is dus om mogelijke misbruiken te voorkomen, die onder de mom van niet-bezoldiging, hobby, vrijetijdsbesteding, enz. naar voren worden geschoven, dat de wetgever tot voorafgaande aangifte verplicht wanneer de werkloze beweert te presteren zonder loon. De vergelijking met sportbeoefening, voetbal, tennis, gaat niet op, aangezien deze, in normale omstandigheden, op zichzelf geen winstgevend activiteit zijn, meestal niet in loondienst of in opdracht en onder het gezag van derden worden beoefend, doch slechts voor zichzelf. Als die activiteit, zoals *in casu* toch gratis wordt beoefend, dan is dat alleen omdat de betrokkene over veel vrije tijd beschikt en terzelfder tijd een werkloosheidsuitkering geniet, en aldus in zijn levensonderhoud en dat van zijn gezin kan voorzien. Inmiddels is dan nog de tewerkstelling van een ander persoon verhinderd.

Uit dit alles, de stukken van het strafdossier en verklaringen van de betrokkenen, dient te worden afgeleid dat beklaagdes activiteit niet gratis werd verleend. Verwezen kan nog worden naar de drive-in shows die vanaf oktober 1982 een winstgevend activiteit werden.

In die omstandigheden moet derhalve worden besloten dat de beklaagde, die naliet zijn activiteiten kenbaar te maken aan het gewestelijk bureau van de R.V.A., tot plicht had de overeenstemmende vakjes van zijn controlekaart, corresponderende met de dagen waarop hij zijn activiteiten in het kader van «Radio Freedom» uitoefende, te vernietigen. Beklaagde deed dit niet, zoals de stukken uitwijzen, zodat dient te worden besloten dat hij op onrechtmatige wijze werkloosheidsuitkeringen opstreek vanaf 16 februari 1982 tot en met september 1982.

De telastlegging is bewezen.

NOOT—1. De cassatievoorziening tegen voormeld arrest werd bij arrest van 12 juni 1984 verworpen.

2. Het beroepen vonnis van de Correctionele Rechtbank te Veurne van 3 juni 1983 werd gepubliceerd in *R.W.*, 1983-84, 2780, met noot van P. Arnou.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

9e KAMER — 5 SEPTEMBER 1984

Voorzitter: de h. Marinus

Raadsheren: de hh. Craeybeckx en Vandeplas (rapporteur)

Advocaat-generaal: de h. Van Eeckhout

Advocaat: mr. Theunis

Bedrog — Bedrog inzake endossementen — Art. 509ter Sw.

Wie facturen heeft geëndosseerd bij de bank in het raam van een kredietopening en erin geslaagd is door misbruik te maken van de onwetendheid of van de goedgelovigheid van derden om de betaling op zijn persoonlijke rekening te doen toekomen in de plaats van aan de bank, maakt zich niet schuldig aan valsheid in geschrifte of oplichting, maar aan bedrog inzake endossement bestraft door artikel 509ter Sw.

C.

Overwegende dat de beklaagde te Mortselsel tussen 1 juli en 1 december 1980 werk heeft uitgevoerd in opdracht van het O.C.M.W. te Meerhout; dat hij in het raam van een kredietopening bij de Kredietbank verscheidene facturen heeft geëndosseerd aan deze bank;

Overwegende dat hij er niettemin in geslaagd is het bedrag van de geëndosseerde facturen nr. 239 van 1 juli 1980, nr. 241 van 8 juli 1980 en nr. 243 van 1 augustus 1980 ten belope respectievelijk van 285.750, 295.031 en 102.498 fr. te innen door misbruik te maken van de onwetendheid of van de goedgelovigheid van de gewestelijke ontvanger te Turnhout om het rekeningnummer van de Kredietbank waarop de stortingen overeenkomstig het endossement moesten terechtkomen, te doen wijzigen en zijn persoonlijke bankrekening in de plaats aan te duiden zodat de gelden niet aan de Kredietbank werden uitbetaald, maar aan de endossant zelf;

Overwegende dat deze feiten vervolgd werden onder de telastleggingen van valsheid in geschrifte en oplichting, maar dat deze feiten zich vereenzelvigen met het bedrog inzake endossement bestraft door artikel 509ter van het Strafwetboek;

Overwegende dat de feiten ten laste van beklaagde dan ook als volgt dienen te worden omschreven:

te Mortselsel, gerechtelijk arrondissement Antwerpen, tussen 1 juli 1980 en 1 december 1980, na drie facturen te hebben geëndosseerd ten voordele van de Kredietbank, nl. de factuur nr. 239 van 1 juli 1980, nr. 241 van 8 juli 1980 en nr. 243 van 1 augustus 1980, wetens de bedragen ervan nl. 518.520 fr. ten eigen bate te hebben geïnd;

Overwegende dat de stuiting van de verjaring van de strafvordering regelmatig is geschied door de akte van het hoger beroep van de procureur des Konings te Antwerpen van 1 december 1982;

Overwegende dat de beklaagde in kennis werd gesteld van voormelde heromschrijving en dat hij ter terechtzitting ook zijn middelen van verdediging naar voren heeft gebracht betreffende deze gewijzigde telastlegging;

Overwegende dat beklaagde aanvoert dat het op zijn per-

soonlijke rekening gestorte geld gediend heeft ter aanzuivering van zijn debet bij de Kredietbank en dat zulks tenslotte hetzelfde resultaat oplevert als het endossement; dat beklaagde echter ten onrechte beweert dat het resultaat van zijn bedrog geen verschil heeft opgeleverd omdat hij enerzijds door de aanzuivering van zijn persoonlijke rekening gedurende verscheidene maanden — tot aan zijn faillietverklaring — heeft kunnen beschikken over zijn kredietopening die niet werd verminderd of aangepast en omdat het anderzijds geenszins uitgesloten is dat het O.C.M.W. te Meerhout, dat ten gevolge van het door beklaagde gepleegde bedrog aan een verkeerde bankrekening heeft uitbetaald, verplicht zal zijn een tweede maal het bedrag van de facturen te betalen aan de werkelijke rechthebbende nl. de Kredietbank;

Overwegende dat er aanleiding is om rekening te houden met het gunstig strafrechtelijke verleden van beklaagde en met de hachelijke financiële toestand waarin hij verkeerde voor zijn faillissement om de hiernavolgende straftoemeting te bepalen;

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE ANTWERPEN

3e KAMER — 18 SEPTEMBER 1984

Voorzitter: de h. D'Halleweyn

Rechters in sociale zaken: de hh. Grimbers en Schoepen

Openbaar ministerie: de h. Van Goethem

Advocaat: mr. Vanthilt

Arbeidsovereenkomst — Bedienden — Proefbeding — Tijdstip waarop bediende in dienst treedt — Begrip.

In arbeidsrechtelijke zin is de werknemer «in dienst» vanaf het ogenblik waarop hij door een arbeidsovereenkomst gebonden is. Dat begrip is dus ruimer dan «de tijd gedurende welke de werknemer effectief wordt te werk gesteld».

N.V. D. t/D.

Overwegende dat de rechtbank de door partijen ontwikkelde middelen als volgt beoordeelt:

1. In ons arbeidsrecht is de vastheid van betrekking de regel. Dit beginsel vindt zijn uitdrukking in de bepalingen van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, geldend ten aanzien van de arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd. De hiervan afwijkende bepalingen dienen op beperkende wijze geïnterpreteerd te worden (R. Blanpain, «Het proefbeding», in C.A.D., II, 2, p. 5).

2. Ingevolge artikel 67, § 1 van voormelde wet dient het proefbeding op straffe van nietigheid schriftelijk vastgesteld te worden uiterlijk op het tijdstip waarop de bediende in dienst treedt.

Ingevolge artikel 67, § 2, mag de proeftijd daarenboven ten aanzien van de bediende, van wie het jaarlijks loon hoger is dan 300.000 fr., niet meer belopen dan zes maanden.

3. Het proefbeding, waarop aanlegster op verzet zich beroept, bepaalt uitdrukkelijk:

a) dat de overeenkomst wordt gesloten «voor een proef-

periode van drie maanden, te dateren op de dag waarop deze een aanvang neemt», welke datum bij artikel 1 van dezelfde overeenkomst werd vastgesteld op 31 oktober 1982;

b) dat de overeenkomst eerst werd «opgemaakt (...) te Borgerhout, C1/11/1982».

4. De stelling luidens welke het bij artikel 67, § 1, bedoelde tijdstip waarop de bediende in dienst treedt zou doen op het ogenblik waarop betrokkene voor het eerst effectieve arbeid presteert, geeft aan het begrip «in dienst zijn» een betekenis die geen verband houdt met de door de wetgever beoogde juridische inhoud van bedoeld begrip.

In het arbeidsrecht wordt de werknemer geacht «in dienst» te zijn vanaf het ogenblik waarop hij in principe door een arbeidsovereenkomst met zijn werkgever is verbonden. De periode van «dienst» drukt zich uit in termen van kalendertijd, ongeacht de effectieve uitvoering van de arbeidsovereenkomst.

Vanaf het ogenblik van zijn indiensttreding kan de werknemer aanspraak maken op sommige rechten, verbonden aan deze rechtssituatie (voorbeeld: artikel 9 van het K.B. van 18 april 1974 tot bepaling van de algemene wijze van uitvoering van de wet van 4 januari 1974 betreffende de feestdagen: «De betaling van het loon voor een feestdag, een vervangingsdag of een inhaalstag valt ten laste van de werkgever die de werknemer op dat ogenblik in dienst heeft»; zie ook de in artikel 82, § 2, van de wet van 3 juli 1978 gebruikte termen «in dienst» zijn). Het Benelux-woordenboek omschrijft de term «dienst» als de «toestand of rechtsverhouding aanduidende de verhouding van ondergeschiktheid». Ook op zon- en feestdagen kan de werknemer (in zoverre zulks door de desbetreffende wetgeving is toegestaan) ingevolge zijn verhouding van ondergeschiktheid eventueel tot arbeidsprestaties gehouden zijn.

Bedoeld begrip heeft derhalve een ruimere draagwijdte dan de loutere tijd gedurende welke de werknemer effectief tewerkgesteld wordt.

Ten overvloede dient hieraan toegevoegd te worden dat het hoogste gerechtshof geoordeeld heeft dat zelfs de wettelijke tijd van «tewerkstelling» ook die omvat waarin geen effectieve arbeid wordt gepresteerd, zoals dagen van normale inactiviteit of van schorsing van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst (Cass., 12 sept. 1983, *T.S.R.*, 1983, 484).

5. Uit de desbetreffende arbeidsovereenkomst blijkt *in casu* dat het proefbeding eerst op 1 november 1982 werd ondertekend, terwijl verweerster op verzet zich reeds op 31 oktober 1982 in een «verhouding van ondergeschiktheid» (Benelux-woordenboek) bevond.

(...)

EUROPEES RECHT

Zaak 134/83 — Strafzaak tegen J.G. Abbink (Prejudiciële) — *Tijdelijke invoer van motorvoertuigen — Vrijstelling van invoerrecht* — 11 december 1984.

De Arrondissementsrechtbank te Arnhem heeft een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van de verdrags-

bepalingen betreffende het vrije verkeer van goederen.

Deze vraag is gerezen in een strafzaak tegen verdachte in het hoofdgeding, die terechtstaat wegens overtreding van de Nederlandse wettelijke voorschriften en regelingen betreffende de tijdelijke invoer van bepaalde vervoermiddelen binnen de Gemeenschap.

Aan verdachte in het hoofdgeding wordt telastgelegd dat hij, terwijl hij zijn normale woonplaats in Nederland heeft, aldaar een aan zijn werkgever, een te Saarbrücken gevestigde bloemengroothandel, toebehorende en in de Bondsrepubliek Duitsland geregistreerde personenauto heeft bestuurd, waarover in strijd met de Nederlandse wettelijke regeling geen invoerrechten waren betaald. De auto werd gebruikt in verband met de inkoop in Nederland van bloemen die bestemd waren voor aflevering in de Bondsrepubliek Duitsland. Verdachte heeft een beroep gedaan op de bepalingen van het EEG-Verdrag, dat de nationale regeling onverenigbaar is met het EEG-Verdrag.

De nationale rechter heeft in aanmerking genomen een antwoord van de Commissie op een parlementaire vraag van maart 1982 waarin de Commissie onder verwijzing naar 's Hofs arrest in zaak 823/79 (Carciati) verklaarde dat het tijdelijk gebruik van een buitenlands motorvoertuig door een ingezetene van een bepaald land niet kon worden verboden, voor zover dit niet gebeurt met de bedoeling belasting te ontduiken. Naar aanleiding van dit geding heeft de nationale rechter het Hof van Justitie de vraag gesteld «of in het licht van voormeld antwoord van de Commissie een nationale regeling waarbij aan ingezetenen van een Lid-Staat wordt verboden gebruik te maken van motorvoertuigen, die vallen onder een regeling inzake tijdelijke invoer en derhalve zijn vrijgesteld van betaling van invoerrecht en die strafsancities stelt op overtreding van dit verbod, verenigbaar is met de EEG-bepalingen inzake het vrije verkeer van goederen, indien dit tijdelijk gebruik niet gebeurt met de bedoeling belasting te ontduiken.»

Een algemeen verbod voor de ingezetenen van de Lid-Staat van invoer om met belastingvrijstelling ingevoerde motorvoertuigen te gebruiken, is volgens de Nederlandse regering een noodzakelijk, want op zich doeltreffend middel om fraude te voorkomen.

Ook de Deense regering heeft als haar mening te kennen gegeven, dat het in de praktijk bijzonder moeilijk zou zijn om vast te stellen of het gebruik van een buitenlands voertuig in de Lid-Staat van invoer al dan niet gebeurt met de bedoeling belasting te ontduiken, en dat zulk een bedoeling bovendien moeilijk nauwkeurig te definiëren is.

Naar de opvatting van de Commissie kan een nationale wettelijke regeling als door de verwijzende rechter bedoeld, een belemmering vormen voor het vrije goederenverkeer, het vrije verkeer van werknemers, de uitoefening van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten.

In voornoemd arrest-Carciati van 9 oktober 1980 erkende het Hof, dat het door een Lid-Staat aan ingezetenen opgelegde verbod om met tijdelijke vrijstelling ingevoerde motorvoertuigen te gebruiken, een doeltreffend middel vormt om belastingfraude te voorkomen en te waarborgen dat de belasting wordt betaald in het land van bestemming der goederen.

Het Hof constateerde, dat er geen argumenten bestaan op grond waarvan de bevoegdheid van een Lid-Staat om strafsancities te stellen op niet-naleving van de nationale re-

geling, in twijfel kan worden getrokken.

Aan deze vaststellingen wordt niet afgedaan door het feit dat de nationale regeling geen uitzondering maakt voor het geval het gebruik van het motorvoertuig niet gebeurt met de bedoeling belasting te ontduiken. Een regeling die belastingfraude wil voorkomen, moet noodzakelijkerwijs gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare criteria.

In antwoord op deze vraag verklaart het Hof voor recht :

«De bepalingen van het EEG-Verdrag inzake het vrije verkeer van goederen beletten niet, dat bij nationale regeling aan de ingezetenen van een Lid-Staat onder strafbedreiging wordt verboden, gebruik te maken van motorvoertuigen die onder een regeling inzake tijdelijke invoer zijn geïmporteerd en derhalve zijn vrijgesteld van betaling van de belasting over de toegevoegde waarde, ook indien deze regel geen uitzondering maakt voor het geval het gebruik van die motorvoertuigen niet gebeurt met de bedoeling belasting te ontduiken.»

Zaak 106/83 (Vierde kamer) — Firma Sermide s.p.a./Cassa Conguaglio Zuccherio, Minister van Financiën, Minister van de Schatkist (Prejudicieel) — *Gemeenschappelijke markt — Heffingen wegens overschrijding basisquota* — 13 december 1984

Het Tribunale te Genua heeft drie prejudiciële vragen gesteld over de geldigheid van artikel 7, van verordening nr. 700/73 van de Commissie tot vaststelling van enkele uitvoeringsbepalingen welke noodzakelijk zijn voor de toepassing van het quotasyteem in de sector suiker en artikel 1 van verordening nr. 3358/81 van de Commissie tot vaststelling van het bedrag van de productieheffing in de sector suiker voor de periode van 1 juli 1980 tot en met 30 juni 1981 en van het door de suikervabrikanten aan de verkopers van suikerbieten te betalen bedrag. De vragen zijn gerezen in een geding dat de vennootschap Sermide s.p.a. heeft aangespannen tegen de Cassa Conguaglio Zuccherio, het Ministerie van Financiën en het Ministerie van de Schatkist.

Het geding betreft het recht van de Cassa Conguaglio Zuccherio om van Sermide een bedrag van Lit. 261 515 085 te vorderen als productieheffing voor de suiker die deze laatste in het suikerproductieseizoen 1980/1981 boven haar basisquotum had geproduceerd, productieheffing waarvan het ontvangkantoor van de douane te Genua de invoering had gelast. Sermide voerde aan dat de bepalingen van de gemeenschapsregeling onwettig waren, omdat zij ten haren opzichte discriminerend en in strijd met het EEG-Verdrag en andere bepalingen van gemeenschapsrecht waren.

Naar aanleiding van dit geding heeft de nationale rechter het Hof een aantal vragen voorgelegd.

De eerste vraag

Deze vraag heeft een dubbel oogmerk: in de eerste plaats, te vernemen of het feit dat ingevolge artikel 7 van verordening nr. 700/73 de referentieperiode voor de berekening van het gemiddelde van de verliezen bij afzet, namelijk de periode tussen 1 oktober van het lopende seizoen tot 30 september daaropvolgend, verschilt van het suikerproductieseizoen, namelijk de periode tussen 1 juli en 30 juni daaropvolgend, (hierna «de opschuiving van de referentieperiodes») al dan niet een door de artikelen 7 en 40 EEG-

Verdrag verboden discriminatie vormt, en vervolgens te vernemen of die regeling ingaat tegen de artikelen 2 en 28 van de nieuwe basisverordening nr. 1785/81.

De «opschuiving van de referentieperiodes» volgt uit artikel 7 van verordening 700/73. Volgens deze bepaling worden de totale verliezen berekend aan de hand van twee elementen, een kwantitatief element en een financieel element. Bij de berekening van het kwantitatieve element wordt de produktie tijdens het suikerproductieseizoen, d.w.z. de periode tussen 1 juli en 30 juni daaropvolgend in aanmerking genomen, daar waar bij de berekening van het financieel element een periode in aanmerking wordt genomen die ten opzichte van het suikerproductieseizoen drie maanden is verschoven.

De beweerde schending van het non-discriminatiebeginsel

Volgens de nationale rechter vormt de onderlinge verschuiving van de referentieperiodes een discriminatoire maatregel ten nadele van de Italiaanse ondernemingen die zijn gevestigd in streken waar tekorten voorkomen en waar niet of verhoudingsgewijs minder wordt geëxporteerd, en uitsluitend ten gunste van ondernemingen uit het noorden die zijn gevestigd in streken waar overschotten zijn en waar van oudsher wordt geëxporteerd.

Sermide en de Italiaanse regering vinden het discriminerend dat de berekening van de productieheffing niet uitsluitend gebeurt op basis van de verliezen bij afzet die in het suikerverkoopseizoen waarvoor de productieheffing geldt daadwerkelijk zijn geleden.

De Commissie wijst elke beschuldiging van discriminatie van de hand, erop wijzende, dat zij door de referentieperiode voor de berekening van het verlies bij afzet te bepalen op de periode 1 oktober tot 30 september daaropvolgende (in plaats van het suikerverkoopseizoen) slechts rekening heeft gehouden met de natuurlijke teeltregeling alsmede met de economische realiteit, te weten gemeenschappelijke handelspraktijken en traditionele handelsstromen.

Schending van de artikelen 2 en 28 van verordening nr. 1785/81

De nationale rechter wenst eveneens te vernemen of artikel 7, lid 2, van verordening nr. 700/73 niet onwettig is wegens strijdigheid met de artikelen 2 en 28 van verordening nr. 1785/81 ingevolge welke de referentieperiode voor de berekening van het gemiddelde verlies bij afzet samenvalt met het suikerverkoopseizoen.

Het Hof verklaart dat artikel 7 van verordening nr. 700/83 niet onverenigbaar is met de artikelen 2 en 28 van verordening nr. 1785/81.

De tweede vraag

Daar deze vraag slechts was gesteld voor het geval op de eerste vraag bevestigend zou worden geantwoord, is zij zonder voorwerp geworden.

De derde vraag

De nationale rechter wenst te vernemen of artikel 1 van verordening nr. 3358/81 van de Commissie niet onwettig is wegens strijdigheid met artikel 27, lid 2, van basisverordening nr. 3330/74 en met artikel 28 van de nieuwe basisverordening nr. 1785/81, doordat de productieheffing voor het suikerverkoopseizoen 1980/1981 is bepaald aan de hand van de hoeveelheden suiker waarvoor een exportverbintenis bestond en niet aan de hand van de daadwerkelijk geëxporteerde hoeveelheid.

De Commissie is gerechtigd het begrip afzet uit te leggen in de zin van exportverbinde, gelet enerzijds op het feit dat de Lid-Staten geen boek houden van de werkelijke suikerexporten voor rekening van het suikerverkoopseizoen of van de referentieperiode voor de berekening van het gemiddelde verlies, en anderzijds op het feit dat de werkelijke exporten in het kader van de permanente inschrijving afhankelijk zijn van het stellen van een waarborg.

Er zijn geen feiten of omstandigheden die de geldigheid van artikel 1 van verordening nr. 3358/81 kunnen aantasten.

Het Hof verklaart voor recht:

«Bij onderzoek van de gestelde vragen is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van artikel 7 van verordening nr. 700/73 van de Commissie van 12 maart 1973 en van artikel 1 van verordening nr. 3358/81 van de Commissie van 25 november 1981 zouden kunnen aantasten.»

Zaak 78/83 (Tweede kamer) — Union sidérurgique du Nord et de l'Est de la France «Usinor»/Commissie van de EG — *Staalmarkt — Boete wegens quota-overschrijding* — 13 december 1984

Usinor heeft beroep ingesteld tot gedeeltelijke nietigverklaring van beschikking C (83) 376/5 van de Commissie, waarbij haar een boete van 6312231 Ecu is opgelegd wegens overschrijding van de produktiequota en het gedeelte daarvan dat op de gemeenschappelijke markt mocht worden geleverd voor het vierde kwartaal 1981. Op 10 november 1981 deelde de Commissie Usinor een beschikking mee, houdende vaststelling van de quota voor het vierde kwartaal 1981. Tegen deze beschikking is Usinor niet opgekomen.

Op 18 augustus 1982 liet de Commissie Usinor weten dat zij overschrijdingen had vastgesteld van de produktiequota voor produkten van de categorieën Ib (gewalste plaat), Id (andere platte produkten) en V (betonstaal).

Na uitsplitsing van de verschillende posten blijkt de boete uit drie elementen te bestaan, namelijk de basisboete voor de quota-overschrijdingen in de genoemde categorieën waarbij kan worden onderscheiden tussen de boete wegens overschrijding van de produktiequota en de boete wegens overschrijding van de leveringsquota, verder de bijkomende boete wegens recidive en tenslotte de bijkomende boete wegens overschrijding van bepaalde quota met meer dan 10 %.

Tegen de bestreden beschikking voert verzoekster vijf middelen aan.

De bijkomende boete wegens recidive

Op 13 augustus 1982 had de Commissie Usinor een boete opgelegd wegens overschrijding van de produktiequota voor het derde kwartaal 1981 met betrekking tot categorie Ia. Op 24 maart 1983 legde zij Usinor een bijkomende boete van 14 % op wegens recidive.

Bij arrest van 10 oktober 1983 is de betrokken boete nietigverklaard. Usinor betoogt dat daardoor de grondslag voor het opleggen van een bijkomende boete wegens recidive is komen te vervallen. De Commissie weigerde evenwel daaraan dit gevolg te verbinden.

Voor de nietigverklaring van de boete maakte het Hof gebruik van haar volledige rechtsmacht. Hieruit volgt dat

men voor dat kwartaal niet voor een voldoende duidelijke overschrijdingssituatie stond om van recidive te kunnen spreken.

Mitsdien moet worden vastgesteld dat het opleggen van een bijkomende boete wegens recidive ten belope van 550701 Ecu of FF 3 698 123 onwettig is.

Dubbele bestraffing

Usinor heeft een reeks argumenten aangevoerd om aan te tonen dat de bijkomende bestraffing die de Commissie toepast ingeval een onderneming in dezelfde categorie tegelijkertijd haar produktiequota en haar leveringsquota op de gemeenschappelijke markt heeft overschreden, neerkomt op een dubbele bestraffing voor dezelfde hoeveelheden staal.

In zaak 270/82 (Estel) heeft het Hof verklaard dat er sprake is van twee verschillende inbreuken die tot toepassing van twee afzonderlijk berekende boetes aanleiding kunnen geven. Het middel moet worden verworpen.

De overschrijdingen in de categorie Ib

Verzoekster verklaart dat de overschrijding in deze categorie voor een deel, namelijk 4034 ton, te wijten is aan de gevolgen van een technisch defect in haar verzinkingsafdeling.

Om aan de vraag van haar klanten te kunnen voldoen diende zij platen van categorie Ib aan onderaannemers in verzinking te leveren en hun daarbij haar produktiequota voor categorie Ic af te staan. Welnu, volgens de regeling van beschikking nr. 1831/81 kunnen platen die in dezelfde onderneming zijn verzinkt en onder categorie Ic vallen worden afgetrokken van de voor categorie Ib toegekende quota.

Verzoekster meent derhalve het recht te hebben de betrokken tonnen staal van deze categorie af te trekken, daar het gaat om verzinking die onder de gegeven omstandigheden door derden voor haar rekening is verricht.

De Commissie voert onder meer aan dat de onderneming dit probleem had kunnen oplossen door in het volgende kwartaal ongebruikte quota aan te kopen of via ruil te verwerven.

Het standpunt van de Commissie moet worden bijgetreden.

Dit middel moet eveneens worden verworpen.

De overschrijding in categorie Id

Verzoekster betoogt dat de overschrijdingen in deze categorie voor een groot deel bestaan uit een volledig nieuw produkt, «monogal». De overschrijding was onvermijdelijk, daar verzoekster een ernstige «fout» zou hebben begaan door op een achteruitgaande markt niet te voldoen aan de vraag van haar klanten. De Commissie herinnert eraan dat, waar verzoekster niet is opgekomen tegen de hoogte van de quotadelen voor het betrokken produkt, zij dit via het onderhavige beroep niet meer kan.

Niet kan worden aangenomen dat het verlangen om aan de vraag van de klanten te voldoen, de ondernemingen ervan zou kunnen vrijstellen zich te houden aan de discipline waarin de bepalingen betreffende de produktiequota voorzien.

Dit middel moet eveneens worden verworpen.

De overschrijding in categorie V

Verzoekster verklaart dat deze overschrijding is te wijten aan de activiteit van een kleine fabriek waarin slechts één produkt wordt vervaardigd, die, indien zij niet juridisch

deel uitmaakte van het Usinor-concern, in aanmerking had kunnen komen voor de aanpassing waarin artikel 14 van beschikking 1831/81 voorziet.

Volgens de Commissie is deze tegen artikel 14 van de beschikking opgeworpen exceptie van onwettigheid niet-ontvankelijk, daar de bestreden beschikking helemaal niet op die bepaling, maar op artikel 12 betreffende de sancties is gebaseerd.

Dit middel moet derhalve worden verworpen.

Het Hof rechtdoende verstaat :

1. De aan de onderneming Union Sidérurgique du Nord et de l'Est de la France «Usinor» bij beschikking C (83) 376/5 van de Commissie van 24 maart 1983 opgelegde boete wordt verlaagd tot 5 761 530 (vijf miljoen zeshonderdeenenzestigduizend vijfhonderddertig) Ecus, ofwel 38 690 402 (achtendertig miljoen zeshonderdnegentigduizend vierhonderdtwee) Franse franken.

2. Elk der partijen zal haar eigen kosten dragen, daaronder begrepen die welke op het kort geding zijn gevallen.

Zaak 289/83 (Eerste kamer) — G.A.A.R.M. e.a. / Commissie van de EG — *Aansprakelijkheid voor weigering vrijwaringsmaatregel — Aardappelmarkt* — 13 december 1984

De vennootschap G.A.A.R.M. en 18 andere Franse verenigingen van producenten van nieuwe aardappelen hebben krachtens artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag een beroep tot schadevergoeding ingesteld. Verzoeksters vorderen vergoeding van de schade die hun is opgekomen doordat de Commissie volgens hen ten onrechte heeft nagelaten de nodige maatregelen te treffen om de invoer van Griekse nieuwe aardappelen op de Duitse, Britse en Franse markt te stoppen of om de Griekse regering te verplichten een einde te maken aan de steunverlening voor de uitvoer van nieuwe aardappelen.

Het stilzitten van de Commissie zou wegens de invoer van grote hoeveelheden Griekse aardappelen de prijzen op voornoemde markten hebben doen instorten en daardoor ernstige schade hebben berokkend aan de betrokkenen, die de Franse aardappelen op die markten niet meer konden afzetten en ze hebben moeten vernietigen.

Tot staving van hun beroep voeren verzoeksters in de eerste plaats aan dat de Commissie het gemeenschapsrecht heeft geschonden door, in een situatie die wordt gekenmerkt door een massale invoer van Griekse nieuwe aardappelen waarvan de uitvoer staatssteun geniet, geen maatregelen te treffen om de negatieve gevolgen van die situatie te neutraliseren. Volgens verzoekster had de Commissie een vrijwaringsmaatregel in de zin van artikel 130, lid 2, Toetredingsakte van de Helleense Republiek, moeten treffen.

Blijkens het dossier hebben enkel Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk verzocht om vrijwaringsmaatregelen te mogen treffen. Het verzoek van de Franse regering was gegrond op de massale verkoop van Griekse aardappelen in andere landen, met name op de Britse markt.

Het probleem van de eventuele toepassing van vrijwaringsclausules dient voornamelijk met betrekking tot de situatie op de Britse markt te worden onderzocht.

Volgens de Commissie waren de ware redenen voor de instorting van de prijzen op de Britse markt enerzijds de zeer grote voorraden bewaaraardappelen en anderzijds het samenkomen in een zeer korte periode van aanbiedingen

uit verschillende hoeken.

Derhalve moet worden nagegaan of de Commissie terecht mocht nalaten de betrokken maatregelen te treffen.

Daar de aardappelmarkt in 1982 zeer rijk was, waren er bij het begin van het verkoopseizoen voor nieuwe aardappelen, grote hoeveelheden bewaaraardappelen.

De voorraden bewaaraardappelen, waarvan de prijs een derde van die van de nieuwe aardappelen bedraagt, hebben onvermijdelijk een grote invloed op de prijs van deze laatste.

Volgens de statistieken van de Potatoes Marketing Board mocht de Commissie terecht concluderen, dat de Griekse aardappelen, al lag hun prijs beneden die van de concurrerende produkten, wegens hun geringe hoeveelheid geen algemene prijsdaling hadden kunnen veroorzaken tijdens de periode voorafgaand aan de indiening van het verzoek om toepassing van vrijwaringsmaatregelen. Vervolgens moet worden onderzocht of de Commissie redelijkerwijs mocht aannemen dat de aanzienlijke hoeveelheden Griekse aardappelen die na 20 juni 1983 zouden worden ingevoerd de Britse markt niet ernstig zouden verstoren.

Blijkens het dossier kon de Commissie terecht oordelen dat de voorzienbare prijsdaling niet een gevolg zou zijn van «het handelsverkeer tussen de Gemeenschap in haar huidige samenstelling en Griekenland.» Verzoeksters voeren tevens aan dat er met betrekking tot de uitvoer van Griekse aardappelen sprake was van met artikel 85 EEG-Verdrag strijdige, onderling afgestemde feitelijke gedragingen tussen Griekse producenten en exporteurs, en dat de Commissie krachtens artikel 3 van verordening 17/62 van de Raad die inbreuk, zelfs ambtshalve, had moeten vaststellen en de betrokken ondernemingen had moeten verplichten daaraan een einde te maken. Verzoeksters hebben hun beweringen over een schending van de mededingingsregels nooit geschraagd met feitelijke en juridische gegevens waaruit het bestaan van met artikel 85 EEG-Verdrag onverenigbare afspraken zou blijken. Mitsdien kan aan de Commissie niet worden verweten dat zij geen beschikking in de zin van artikel 3 van verordening 17/62 heeft gegeven.

Ten slotte zou de Commissie volgens verzoeksters in artikel 46 EEG-Verdrag een zelfstandige beschikkingsbevoegdheid vinden, met name de bevoegdheid om een compenserende invoerheffing vast te stellen ten einde het mededingingsevenwicht te herstellen, wanneer dit in het gedrang is gebracht door «een nationale marktorganisatie» of een binnenlandse regeling van gelijke werking welke een gelijksoortige produktie in een andere Lid-Staat bij de mededinging nadelig beïnvloedt.

Gelet op het voorgaande moet worden vastgesteld dat het mededingingsevenwicht in de zin van artikel 46 EEG-Verdrag op de Britse en de Franse markt niet dermate lijkt te zijn aangetast, dat de invoering van compenserende heffingen krachtens deze bepaling gerechtvaardigd voorkomt.

Het Hof, rechtdoende :

1. Verwerpt het beroep.

2. Verwijst verzoeksters in de kosten van het geding.

Zaak 113/83 (Voltallig hof) — Commissie van de EG/Italiaanse Republiek — *Vervoervergunningen — Communautair contingent* — 13 december 1984

De Commissie heeft het Hof verzocht vast te stellen dat

de Italiaanse Republiek de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens verordening nr. 3164/76 van de Raad betreffende het communautair contingent voor het goederenvervoer over de weg tussen de Lid-Staten.

In die verordening wordt bepaald dat het communautair contingent onder de Lid-Staten wordt verdeeld, en verder dat communautaire vergunningen de houders ervan machtigen tot het verrichten van goederenvervoer over de weg voor rekening van derden over alle verbindingen tussen de Lid-Staten, met uitsluiting van alle binnenlands verkeer op het grondgebied van een Lid-Staat, en tot het verplaatsen van hun ledige voertuigen over het gehele grondgebied van de Gemeenschap.

Voorts wordt onder meer bepaald dat de communautaire vergunningen «op naam van een vervoerondernemer» worden gesteld, dat een vergunning slechts voor één voertuig tegelijk kan worden gebruikt en dat «onder voertuig moet worden verstaan een enkelvoudig voertuig of een samenstel van voertuigen.»

Wanneer de twee elementen van een samenstel van voertuigen, waarmee internationaal vervoer over de weg vanuit, naar of door Italië wordt verricht, elk in een andere Lid-Staat zijn geregistreerd, eisen de Italiaanse autoriteiten twee vergunningen, één voor de trekker en voor de bijwagens.

Volgens de Commissie verdraagt dit vereiste zich niet met de bepalingen van verordening nr. 3164/76. Zij betoogt dat in geen enkele bepaling onderscheid wordt gemaakt naar gelang van de staat waarin een enkelvoudig voertuig of de elementen van een samenstel van voertuigen zijn geregistreerd.

De Italiaanse regering betoogt dat genoemde verordening slechts ziet op gevallen waarin de twee elementen van dit samenstel aan dezelfde vergunninghoudende onderneming behoren en bijgevolg in een enkele Lid-Staat zijn geregistreerd, maar niet op gevallen waarin elk element waaruit het samenstel van voertuigen bestaat in een andere Lid-Staat is geregistreerd.

De Italiaanse regering geeft toe dat in de verordening niet uitdrukkelijk wordt gerefereerd aan de identiteit van het voertuig of aan zijn eigenaar. Zij betoogt evenwel dat het belang van deze twee elementen met name valt af te leiden uit de uitlegging van sommige bepalingen van de betrokken verordening en van haar bijlagen.

Ten slotte voert de Italiaanse regering aan dat in het voorstel van de Commissie van 15 december 1980 tot wijziging van verordening nr. 3164/76 niet alleen werd bepaald dat de vergunning voortaan voor het trekkend voertuig zou worden afgegeven, maar tevens dat zij kon worden gebruikt «voor het trekken van een oplegger of een aanhangwagen ... die in een andere Lid-Staat zijn ingeschreven», hetgeen niet nodig ware geweest, indien die regel reeds uit verordening nr. 3164/76 voortvloeide.

De Commissie betwist al deze argumenten. Zij wijst erop dat voor de afgifte van de vergunning zowel de identiteit van de eigenaar van het voertuig als de nationaliteit van degene die om de vergunning vraagt irrelevant zijn. Zij merkt op dat de Lid-Staten de vergunningen afgeven niet aan hun onderdanen maar aan de vervoerders die op hun grondgebied zijn gevestigd.

De Commissie verklaart dat haar voorstel van 15 december 1980 erop was gericht een oplossing te geven aan het

probleem dat was ontstaan door het feit dat bij een samenstel van voertuigen sommige Lid-Staten een vergunning eisten afgegeven op naam van de onderneming die eigenaar was van de trekker en andere daarentegen een vergunning afgegeven op naam van de onderneming-eigenaar van de aanhangwagen, en dat naar aanleiding daarvan een zin was toegevoegd om verordening nr. 3164/76 te verduidelijken niet om haar te wijzigen.

Het standpunt van de Commissie moet worden bijgetreden. Geen enkel van de argumenten van de Italiaanse regering kan worden aanvaard.

De verordening geeft weliswaar geen antwoord op de vraag aan welk van beide elementen van het samenstel de vergunning moet worden gekoppeld, maar deze leemte geeft de Lid-Staten niet het recht voor een samenstel van voertuigen twee vergunningen te eisen.

Het Hof, rechtdoende verstaat :

1. Door twee vervoervergunningen in het kader van het communautair contingent te eisen wanneer een internationaal vervoer over de weg wordt verricht met een samenstel van voertuigen, bestaande uit elementen die in twee verschillende Lid-Staten zijn geregistreerd, is de Italiaanse Republiek de krachtens verordening nr. 3164/76 van de Raad van 16 december 1976 op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. Verweerder wordt verwezen in de kosten van de procedure.

Zaak 251/83 — E. Haug-Adrion/Frankfurter Versicherungs AG (Prejudiciële verwijzing) — *Verzekering — Korting voor schadevrij rijden* — 13 december 1984

Het Amtsgericht Aachen heeft een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van het relevante gemeenschapsrecht om te kunnen oordelen of daarmee verenigbaar is een verzekeringsstelsel waarbij verzekeringnemers die eigenaar zijn van een onder een «douanekenteken» geregistreerd voertuig van de korting voor schadevrij rijden worden uitgesloten. Haug-Adrion, ambtenaar van de Europese Gemeenschappen in dienst van de Commissie te Brussel, kocht in de Bondsrepubliek Duitsland een auto, die aldaar onder een «douanekenteken» werd geregistreerd met het oog op uitvoer naar België. De WA-verzekering werd afgesloten bij de Frankfurter Versicherungs AG tegen een tarief waarin geen rekening wordt gehouden met het al dan niet schadevrij rijden van de verzekerde in de voorgaande jaren.

Haug-Adrion kan aanspraak maken op een maximumkorting voor schadevrij rijden, maar de verzekeringsmaatschappij wees zijn verzoek om die korting af.

Voor de nationale rechter vorderde hij terugbetaling van het gedeelte van de verzekeringspremie, dat hij niet had behoeven te betalen indien de korting was overgedragen, te weten DM 100,-. Naar aanleiding daarvan heeft de nationale rechter een prejudiciële vraag gesteld, in wezen om te vernemen of het fundamentele verbod van discriminatie op grond van nationaliteit, neergelegd in artikel 7 EEG-Verdrag en op het gebied van het vrij verkeer van diensten nader uitgewerkt door de artikelen 59 en 65 die alle beperkingen op grond van overwegingen in verband met nationaliteit of woonplaats verbieden, aldus moet worden uitgelegd dat het zich verzet tegen contractuele bedingen als die welke voorkomen in de door verweerder in het hoofdge-

ding aangeboden algemene verzekeringsvoorwaarden. Verzoeker in het hoofdgeding beroept zich enkel op de discriminatie voortvloeiend uit het feit dat voornamelijk onderdanen van de andere Lid-Staten dan de Bondsrepubliek Duitsland of personen die niet in de Bondsrepubliek wonen worden getroffen door de weigering in de Bondsrepubliek Duitsland om korting toe te kennen aan verzekerden die een onder een douanekenteken ingeschreven auto bezitten.

Deze argumenten kunnen niet worden aanvaard in geval van algemene tariefbepalingen als deze welke in het hoofdgeding aan de orde zijn. In deze tariefbepalingen wordt de nationaliteit of de woonplaats van de verzekerde helemaal niet in aanmerking genomen; zij berusten uitsluitend op objectieve gegevens in verband met de verzekeringstechniek en op het objectieve criterium van de inschrijving onder een douanekenteken.

In antwoord op deze vraag verklaart het Hof voor recht:

Geen enkele bepaling van gemeenschapsrecht staat eraan in de weg, dat een korting voor schadevrij rijden wordt geweigerd aan verzekerden die in een andere Lid-Staat wonen en eigenaar zijn van een onder een douanekenteken geregistreerd voertuig, wanneer die weigering uitsluitend is gebaseerd op objectieve, met de verzekeringstechniek verband houdende criteria die op niet-discriminerende wijze worden toegepast.

WETGEVING IN KORT BESTEK

Verzorgd door het Departement Rechten U.I.A.

Aan de ontleding van het Belgisch Staatsblad van de maanden juni, juli en augustus 1984 werkten mee: W. Lambrechts, S. Gysen, J. Laenens en J. Vervaele.

Verontreiniging door schepen

De internationale strijd tegen de verontreiniging van de zee door olie werd geregeld door het Verdrag van Londen van 12 mei 1954 dat door België ondertekend en goedgekeurd werd bij de wet van 29 maart 1957 (*B.S.*, 21 juni 1957).

De Overeenkomst van Bonn van 9 juni 1969 betreffende de samenwerking bij het bestrijden van verontreiniging van de Noordzee door olie werd door België ondertekend en gepubliceerd in het *B.S.*, 23 oktober 1969.

Onder druk van de U.S.A. werd besloten een nieuwe en betere conventie tot stand te brengen ter vervanging van de olieconventie van 1954 en tevens andere bronnen van verontreiniging te beteugelen. Dit leidde tot het Internationaal Verdrag van Londen van 2 november 1973 ter voorkoming van verontreiniging door schepen en tot het protocol eveneens te Londen opgemaakt van 17 februari 1978. Het gaat om het zogeheten «Marpol»-Verdrag.

De wet van 17 januari 1984 (*B.S.*, 24 mei 1984) keurt deze internationale akten goed.

De conventie is op 2 oktober 1983 van kracht geworden. Zij werd op 16 januari 1984 door België geratificeerd, met uitsluiting van de bijlagen 3, 4 en 5. Zij is op 17 april 1984 voor België in werking getreden.

W.L.

Procedure van onderzoek

Het decreet van 20 maart 1984 (*B.S.*, 2 juni 1984) stelt de procedure van onderzoek voor de Vlaamse Raad vast.

De Kamer en Senaat putten dit recht van onderzoek uit art. 40 van de Grondwet. Het wordt voor deze organen geregeld door de bepalingen van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek.

Art. 40 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen bepaalt dat elke Raad het recht van onderzoek heeft.

Het decreet van 20 maart 1984 heeft, met enkele technische wijzigingen, de inhoud van de bestaande wet van 3 mei 1880 overgenomen.

Door de Waalse Gewestraad werd reeds bij decreet van 15 september 1982 besloten de wet van 3 mei 1880 over te nemen (*B.S.*, 22 januari 1983).

W.L.

Verplicht advies van het openbaar ministerie

De wet 4 mei 1984 (*B.S.*, 5 juni 1984) heeft de verplichting tot mededeling van alle voor een alleenrechtsprekende rechter gebrachte zaken aan het openbaar ministerie afgeschaft. Art. 765 Ger. W. wordt vervangen. De verplichte mededeling blijft enkel behouden voor de jeugdrechtsbank en de jeugdkamer van het hof van beroep. Aldus wordt aan het parket de mogelijkheid geboden meer aandacht te besteden aan zijn essentiële taak: de strafvordering (*Parl. St.*, *Senaat*, 1982-83, nr. 420/1, 3). Deze wet past tevens in het geheel van wetgevende initiatieven die tot doel hebben de achterstand bij de hoven en rechtbanken in te halen (*Parl. St.*, *Kamer*, 1983-84, nr. 896/2, 1).

J.L.

Grondwaterbeheer

In het *Belgisch Staatsblad* van 5 juni 1984 verscheen het decreet van 24 januari 1984 houdende maatregelen inzake het grondwaterbeheer. Het betreft het water dat niet tot het hydrografisch net behoort, en bij gelijkstelling ermee, alle water in de toevoerleidingen voor drinkwatervoorziening. Het decreet streeft een drievoudig doel na:

1. een harmonisering van de vier nationale basiswetten, d.w.z. de besluitwet van 18 december 1946 tot telling van grondwaterreserves, de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van het grondwater, de wet van 9 juli 1976 betreffende de reglementering van de exploitatie van grondwaterwinning en de wet van 10 januari 1977 houdende regeling van de schadeloosstelling voor schade veroorzaakt door het winnen en pompen van grondwater;

2. de regeling van de bevoegdheidsoverdracht van het nationaal niveau naar het gewestniveau waar de materie onder één beheer zal komen;

3. een actualisering van enkele knelpunten die ontstaan zijn in de grondwaterbeheersing, nl. het verbod van invoer van buitenlandse drijfmest en de afbakening en schadeloosstelling rond waterwinningsgebieden.

De Vlaamse Executieve bepaalt de wijze waarop de aanvragen om vergunning moeten worden ingediend.

Het decreet geeft de bevoegdheden op van de ambtenaren die belast worden met het opsporen en vaststellen van de overtredingen. De aanwijzing van die ambtenaren vond plaats bij besluit van de Vlaamse Executieve van 22 maart 1984 (*B.S.*, 7 juni 1984).

Het decreet vestigt een regime van objectieve aansprakelijkheid van de exploitant van een grondwaterwinning en de opdrachtgever van openbare of particuliere werken die door hun toedoen de daling van de grondwaterlaag veroorzaken.

Alleen de vrederechter is bevoegd om, ongeacht het bedrag van de eis, in eerste aanleg kennis te nemen van vorderingen die op dit decreet steunen i.v.m. deze aansprakelijkheid en de uitkeringen door het Fonds ter voorkoming en vergoeding van schade veroorzaakt bij het winnen en pompen van grondwater.

Dit Fonds moet voorschotten verlenen in de gevallen van schade waarover we zoëven spraken. Het financiert ook algemene maatregelen en studies die deze schade kunnen voorkomen en beperken.

Het decreet is in werking getreden op 5 juli 1984 met uitzondering van het hoofdstuk over de aansprakelijkheid en het Fonds ter voorkoming en vergoeding van schade. Dit hoofdstuk zal pas in werking treden nadat de taken van het voorschottenfonds, opgericht bij de wet van 10 januari 1977 door het Rijk aan de Gewesten zullen zijn overgedragen.

Een besluit van de Vlaamse Executieve van 22 maart 1984 (*B.S.*, 6 juni 1984) stelt de voorwaarden vast voor de erkenning van een laboratoria.

Een ander besluit van de Vlaamse Executieve van 22 maart 1984 (*B.S.*, 7 juni 1984) bevat de modaliteiten voor het nemen van monsters in het kader van het opsporingsonderzoek.

De Vlaamse Raad heeft de vrederechter bevoegd verklaard om, ongeacht het bedrag van de eis, in eerste aanleg kennis te nemen van de vorderingen inzake vergoeding van de schade bedoeld bij art. 14 van het decreet van 24 januari 1984 houdende maatregelen inzake het grondwaterbeheer (*B.S.*, 5 juni 1984). Krachtens de zogenaamde «implied powers» art. 10 W. 8 augustus 1980) werden de artt. 591 en 629, 1°, Ger. W. in die zin aangevuld (*Parl. St.*, *VI.R.*, 1983-84, nr. 224/3, 21). De Vlaamse Executieve dient nog de datum van inwerkingtreding van deze bepalingen vast te stellen.

W.L. en J.L.

Waterzuiveringsinstallaties — Overname

Het decreet van 5 april 1984 houdende aanvulling van de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging met bijzondere bepalingen eigen aan het Vlaams Gewest (*B.S.*, 13 juni 1984, erratum 29 juni 1984) verplicht in Vlaanderen de gemeenten en intercommunale verenigingen afstand te doen aan de waterzuiveringsmaatschappij van het kustbekken en aan de Vlaamse waterzuiveringsmaatschappij van de waterzuiveringsstations die in bedrijf of in opbouw zijn.

Met ingang van 1 januari 1983 worden alle rechten en plichten van de gemeenten en intercommunales overgenomen en het decreet bevat een regeling voor de overheveling

van het personeel. Voortaan zullen de bedrijfskosten dus gedragen worden door de maatschappijen van de Vlaamse Gemeenschap, wat een gevoelige verlichting zou moeten betekenen van de financiële lasten van de gemeenten.

Vanaf 1 januari 1983 verhalen alle Vlaamse provincies hun bijdrage aan de V.W.Z. op de gehele bevolking. Vanaf 1 januari 1984 wordt ook de bijdrage van de industrie effectief geïnd.

W.L.

Residentieel parkeren

Het K.B. van 1 juni 1984 tot wijziging van het K.B. van 1 december 1975 houdende het Wegverkeersreglement (*B.S.*, 28 juni 1984) bevat maatregelen die de bevoegde overheden de mogelijkheid bieden besluiten te treffen die bestemd zijn om het residentieel parkeren te begunstigen, dit is het geheel van middelen die tot doel hebben het parkeren voor de bewoners van een bepaalde straat te begunstigen. Zulks zal vooral aangewezen zijn in de straten met parkeermeters.

Twee ministeriële besluiten en een circulaire van 1 juni 1984 die alle verschenen in het *B.S.* van 28 juni 1984 bevatten verder de vereiste nuttige gegevens.

W.L.

Benelux-Merkenbureau en Benelux-Bureau voor tekeningen of modellen

Het Benelux-Merkenbureau werd opgericht krachtens het Benelux-Verdrag inzake de Warenmerken, ondertekend te Brussel op 19 maart 1962. Het Benelux-Bureau voor tekeningen of modellen werd opgericht krachtens het Benelux-Verdrag inzake tekeningen of modellen, ondertekend te Brussel op 25 oktober 1966.

Nergens in de verdragen is vastgesteld dat de bureaus de rechtspersoonlijkheid bezitten.

Om elke twijfel aangaande de rechtspersoonlijkheid van deze bureaus weg te nemen, hebben de regeringen het wenselijk geoordeeld bij additioneel protocol de rechtspersoonlijkheid aan beide bureaus formeel toe te kennen. Aldus hebben zij, voor zover nodig voor de uitoefening van hun functies, de rechtsbevoegdheid om rechtshandelingen te verrichten alsmede bepaalde gerechtelijke procedures in te stellen wanneer bijvoorbeeld de bureaus schade zouden lijden door toedoen van derden of in geval van niet-nakoming van contracten door medecontractanten van de bureaus.

De wet van 26 januari 1984 (*B.S.*, 29 juni 1984) keurt dit protocol, dat ondertekend werd te Brussel op 6 november 1981, goed. Het trad in werking op 1 augustus 1984.

W.L.

Verkiezbaarheidsleeftijd provincieraad

De wet van 12 juni 1984 (*B.S.*, 3 juli 1984) brengt de verkiezbaarheidsleeftijd voor de provincieraad van 25 tot 21 jaar.

Twee argumenten werden opgesomd ten voordele van deze nieuwe regeling.

a. In het kader van de modernisering van de provinciale instellingen dient gestreefd te worden naar parallelisme met de plaatselijke instellingen.

b. Na deze wet is de verkiesbaarheidsleeftijd identiek voor de Europese verkiezingen, provincieraadsverkiezingen, de agglomeratieraadsverkiezingen en de gemeenteraadsverkiezingen. De verkiesbaarheidsleeftijd voor Kamer en Senaat kan enkel aangepast worden na een grondwetsherziening.

W.L.

Uitreden en aanbouwen van zeeschepen

De wet van 10 mei 1984 tot wijziging van de wet van 23 augustus 1948 strekkende tot het in stand houden en het uitbreiden van de koopvaardij- en de vissersvloot en houdende instelling, te dien einde, van een fonds voor het uitreden en aanbouwen van zeeschepen (*B.S.*, 5 juli 1984) brengt het totaal bedrag van de jaarlijkse dotatie op de buitengewone begroting tot stijging van dit Fonds op 50 miljard frank.

Het totaal bedrag van het Fonds werd reeds bij verschillende opeenvolgende wetten gewijzigd, de laatste daarvan is de wet van 16 december 1982 (*B.S.*, 14 januari 1983; zie Wetgeving in kort bestek, *R.W.*, 1982-83, 2845).

Het Fonds verstrekt aan de reders die schepen willen bouwen kredieten waarvan de Staat een gedeelte van de rentelast draagt en de terugbetaling waarborgt. De reders moeten de kredieten terugbetalen en het gebouwde schip vormt de waarborg. Bijgevolg is het Fonds grotendeels zelfsupporting. De Staat beperkt er zich toe een gedeelte van de rentelast voor zijn rekening te nemen.

W.L.

Taalgebruik Franstalige overheidsmandatarissen

Het decreet van 26 juni 1984 van de Franse Gemeenschap tot verzekering van de bescherming van het Franse taalgebruik voor de Franstalige overheidsmandatarissen (*B.S.*, 6 juli 1984), het zogeheten decreet Lepaffe, wil, ofschoon het decreet in algemene termen is gesteld, zeer duidelijk de mandatarissen van de Brusselse randgemeenten met de taalfaciliteiten, de mogelijkheid bieden, in de wettelijke uitoefening van hun mandaat, het Frans te gebruiken.

In het advies dat de Franstalige kamer van de afdeling wetgeving van de Raad van State heeft uitgebracht, wordt duidelijk een bevoegdheidsoverschrijding vastgesteld, zowel ten nadele van de nationale overheid als ten nadele van de Vlaamse Gemeenschap.

Daarnaast wordt ook een duidelijke grondwettelijke schending van de scheiding der machten aangetoond bij de inhoud van art. 4 dat zegt: «Iedere beslissing, zelfs van rechterlijke aard, die genomen werd voor de uitvaardiging van dit decreet en die de rechten erdoor bekrachtigd, schendt, dient beschouwd te worden als zijnde ontdaan van rechtskracht» (*Doc. Parl., Cons. Comm. Fr.*, 1983-84, nr. 136/2).

Tegen het voorstel van decreet werd door de Vlaamse Raad een motie ingediend waarbij een procedure ter voorkoming en regeling van een belangenconflict werd ingeleid,

welke motie door laatstgenoemde raad op 10 februari 1984 werd aangenomen.

Door de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd, Nederlandstaligen tegen Franstaligen en enkele onthoudingen, een gemotiveerd advies aangenomen in toepassing van art. 32, § 1, 2°, van de gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Parl. St., Kamer*, 1983-84, nr. 1941/1; *Parl. Hand., Kamer*, 1983-84, 23 en 24 mei 1984).

De Vlaamse Executieve heeft bij het Arbitragehof beroep ingesteld tot vernietiging alsmede een vordering tot schorsing van dit decreet (bekendmaking in *B.S.*, 31 januari 1985).

W.L.

Rechterlijke organisatie

1. De personeelsformatie van de hoven van beroep werd met 31 eenheden verhoogd: 27 magistraten van de zetel en 5 magistraten van het parket. (Wet 28 juni 1984 tot wijziging van de wet van 3 april 1953 betreffende de rechterlijke inrichting, *B.S.*, 7 juli 1984.) Art. 213 Ger. W. werd in die zin aangepast. Deze uitbreiding wordt beschouwd als een minimum om de gerechtelijke achterstand weg te werken. Tevens blijkt ze een maximum, dat, gelet op de budgettaire mogelijkheden, haalbaar is (*Parl. St., Kamer*, 1983-84, nr. 963/3, 7). Drie criteria werden in acht genomen: het aantal zaken per magistratuur, de werkelijke gerechtelijke achterstand en het realiseren van een relatief evenwicht tussen de Gemeenschappen (*Parl. St., Senaat*, 1983-84, nr. 551/2, 5). Ook het aantal griffiers in de hoven van beroep werd verhoudingsgewijze uitgebreid. Een beperkte uitbreiding van de personeelsformatie van de rechtbanken van eerste aanleg te Brussel, Leuven en Nijvel werd eveneens doorgevoerd.

2. Het opschrift van de wet 17 juli 1984 «houdende maatregelen van aard tot vermindering van de gerechtelijke achterstand» (*B.S.*, 21 juli 1984) dekt niet de lading. Deze wet bevat in hoofdzaak bepalingen die de rechterlijke organisatie aanbelangen. Kort samengevat komen deze hierop neer:

a) De pensioengerechtigde leeftijd voor de magistraten van de rechterlijke orde wordt 67 jaar. Voor de leden van het Hof van Cassatie is de leeftijdsgrens 70 jaar (art. 388, § 1, Ger. W.). Voor de griffiers van hoven en rechtbanken, de secretarissen van de parketten, de personeelsleden van griffies en parketten en de attachés in de dienst voor documentatie en overeenstemming der teksten bij het Hof van Cassatie geldt de leeftijdsgrens van 65 jaar (art. 2 W. 17 juli 1984). Zowel voor de magistraten (art. 12) als voor de griffiers (art. 15) voorziet de wet in overgangsbepalingen.

b) De wegens hun leeftijd in rust gestelde magistraten kunnen, op hun verzoek, worden aangewezen om in de hoven van beroep, de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken en de rechtbanken van koophandel het ambt van plaatsvervangend magistratuur uit te oefenen tot zij de leeftijd van 70 jaar bereikt hebben (artt. 156bis en 383, § 2, Ger. W.). Zij hebben geen gewone bezigheden. Zij worden enkel aangewezen om verhinderde magistraten of leden van het openbaar ministerie tijdelijk, naargelang van het geval en ieder wat hem betreft, te vervangen. Korpschefs komen voor een dergelijke aanwijzing niet in aanmerking (art. 383, § 3, Ger. W.). De plaatsver-

vangende magistraten ontvangen een vergoeding die niet mag uitgaan boven het maximum van de beroepsinkomsten die mogen worden gecumuleerd met het rustpensioen (art. 379bis Ger. W.).

c) Deze wegens hun leeftijd in rust gestelde magistraten van de zetel blijven hun ambt uitoefenen gedurende ten hoogste een jaar in de zaken die reeds zijn behandeld, voor een kamer waarvan zij deel uitmaakten, vóór de datum van de toelating tot de inruststelling en waarin nog geen beslissing is gevallen (art. 383bis, § 1, Ger. W.). De magistraten die hun ambt aldus verder vervullen, genieten hun wedde, en niet hun pensioen (art. 383bis, § 5, Ger. W.). Deze regeling geldt niet voor de korpschefs (art. 383bis, § 3, Ger. W.).

d) Op hun verzoek en op voorstel van de korpschefs kunnen de magistraten van de zetel en van het parket die wegens het bereiken van de leeftijdsgrens tot de inruststelling zijn toegelaten, door de Koning gemachtigd worden om, gedurende ten hoogste zes maanden, hun ambt uit te oefenen totdat voorzien is in de plaats die is opengefallen in hun rechtscollege (art. 383bis, § 2, Ger. W.). Deze magistraten genieten dan verder hun wedde, en niet hun pensioen (art. 383bis, § 5, Ger. W.). Deze regeling geldt weerom niet voor de korpschefs (art. 383bis, § 3, Ger. W.).

e) In het hof van beroep kan de kamervoorzitter, om de kamer voltallig te maken, een sinds ten minste vijftien jaar op het tableau van de Orde ingeschreven advocaat oproepen om zitting te nemen (art. 321, tweede lid, Ger. W.).

J.L.

Vreemdelingenwetgeving en Wetboek van de Belgische nationaliteit

Het *Belgisch Staatsblad* van juli, augustus en september 1984 bevatte meerdere normatieve bepalingen i.v.m. de vreemdelingenwetgeving met, daaraan gekoppeld, de invoering van het nieuwe Wetboek van de Belgische nationaliteit.

1. De vreemdelingenwetgeving en het Wetboek van de Belgische nationaliteit

De wet van 28 juni 1984 betreffende sommige aspecten van de toestand van de vreemdelingen en houdende invoering van het Wetboek van de Belgische nationaliteit werd gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 12 juli 1984 en vervangt die welke ten gevolge van een «technische vergissing» bekendgemaakt werd in het *B.S.* van 10 juli 1984 (zie hierover Reyntjens, F., «Over een technische vergissing», *R.W.*, 1984-85, 1112-1115).

Over de bepalingen betreffende sommige aspecten van de staat van de vreemdelingen verscheen een commentaar van Declercq, L., «Wijzigingen van de vreemdelingenwet», *R.W.*, 1984-85, 627-635.

Over het Wetboek van de Belgische nationaliteit leze men de commentaar van Marescaux, M.-H. en Taverne, M., «Le droit des étrangers moteur du Code de la nationalité», *J.T.*, 1984, 626-636.

De twee deelonderwerpen werden met elkaar verbonden omdat de verkrijging van de Belgische nationaliteit niet kon worden vergemakkelijkt zonder oog te hebben voor de

heersende malaise i.v.m. het scherp gestelde probleem van de migranten.

A. Bepalingen betreffende sommige aspecten van de staat van de vreemdelingen

1. *De gezinshereniging.* De mogelijkheid tot gezinshereniging voor de echtgenoot en de kinderen blijft een automatisch recht behalve in drie gevallen:

a. Voor een jongere tussen 18 en 21 jaar die vraagt om zich bij zijn ouders te voegen. Na de leeftijd van 18 jaar is een voorafgaande bijzondere machtiging vereist.

b. Voor de trapsgewijze herenigingen: wanneer de verblijfsvergunning gevraagd wordt door de echtgenoot of het kind van een vreemdeling die zelf een verblijfsvergunning kreeg krachtens het recht op gezinshereniging.

c. Voor herhaalde hereniging bij een zelfde persoon i.p.v. concentratie binnen een bepaalde tijd.

In al deze gevallen bestaat geen automatisme meer, maar is de hereniging afhankelijk van een vergunning.

2. *Studenten.* Buitenlandse studenten hebben nog enkel het recht zonder voorafgaande machtiging in ons land te verblijven om hoger onderwijs of een daarop voorbereidend jaar te volgen. De minister van Justitie zal elke student uit het land kunnen wijzen die na afloop van zijn studie in ons land verblijft, zijn studie buitensporig verlengt, een winstgevende activiteit uitoefent die hem belet zijn studie voort te zetten, of ten slotte zonder geldige redenen geen examens aflegt.

3. *Beperking van het recht op maatschappelijke dienstverlening.* Vreemdelingen die onwettig op het Belgisch grondgebied verblijven, zullen voortaan nog enkel de materiële en geneeskundige dienstverlening genieten die nodig is om in het levensonderhoud te voorzien.

4. *Beperking van het verblijf of vestiging in bepaalde gemeenten.* Op voorstel van de minister van Justitie zal de Koning vreemdelingen van buiten de E.E.G. kunnen verbieden in bepaalde gemeenten te verblijven of er zich te vestigen indien hij oordeelt dat de aangroei van vreemde bevolking in die gemeenten het algemeen belang schaadt. Aan dat verbod worden beperkende voorwaarden verbonden om misbruiken te voorkomen. Alvorens een voorstel te doen aan de Koning moet de minister van Justitie een met redenen omkleed advies hebben ingewonnen van de betrokken gemeenteraad en de provinciegouverneur. Het advies kan slechts op initiatief van de minister worden ingewonnen, wat elk initiatief van de gemeentelijke overheid uitsluit. Het advies moet uitgaan van de gemeenteraad die bij een tweederde meerderheid beslist. Het verbod geldt slechts voor een bepaalde tijd en voor sommige categorieën vreemdelingen geldt het niet.

Aldus wordt een einde aan de individuele beslissingen die sedert september 1981 door het schepencollege van Schaarbeek werden genomen tot weigering van de inschrijving van een aantal vreemdelingen in het bijzonder vreemdelingenregister. Meerdere van die beslissingen werden vernietigd (zie bv. *B.S.*, 12 oktober 1984, 13.773). Eind november 1984 heeft de minister van Justitie aan acht Brusselse gemeenten een advies gevraagd over de eventuele beperking van inschrijving.

B. Wetboek van de Belgische nationaliteit

1. De nieuwe wetgeving heft de automatische gevolgen op van het huwelijk en de nationaliteitswijziging van de echtgenoot voor de nationaliteit van de vrouw.

2. De in België geboren kinderen krijgen de Belgische nationaliteit van hun moeder of hun vader.

De wet wil de toekenning van de Belgische nationaliteit aan de vreemdelingen die met ons land reële banden hebben, zoveel mogelijk vergemakkelijken.

3. De wet bevat bepalingen die het verschil van de Belgische nationaliteit vergemakkelijken wanneer die banden verdwijnen. De migranten van de tweede generatie zullen bv. gemakkelijker de Belgische nationaliteit verwerven. Als zij voorgoed naar het buitenland gaan, zullen zij na een aantal jaren echter de Belgische nationaliteit weer verliezen.

4. Het nieuwe wetboek bevat een grondige hervorming i.v.m. de verwerving van de nationaliteit door geboorte, aangezien het in onze nationaliteitsregeling een bepaalde vorm van *ius soli* instelt.

a. De wettige of natuurlijke geboorte op het Belgische grondgebied geeft recht op de Belgische nationaliteit wanneer vader of moeder Belg is.

b. Voorts geeft de geboorte in België ook recht op de Belgische nationaliteit wanneer het kind geen andere nationaliteit heeft of wanneer het tijdens zijn minderjarigheid door een Belg wordt geadopteerd.

c. Het in België geboren buitenlands kind kan Belg worden door nationaliteitskeuze als het deze doet tussen 18 en 22 jaar en als het gedurende een aantal jaren zijn hoofdverblijfplaats in België had.

d. Men kan Belg worden als gevolg van de «dubbele geboorte in België». Dit geldt voor een kind dat in België geboren is uit een vreemde ouder die zelf in België geboren is en die een verklaring indient waarin hij voor dat kind de Belgische nationaliteit aanvraagt voor het de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt. Het gaat dus om de kinderen van de derde generatie.

e. De wet introduceert een nieuwigheid i.v.m. de gevolgen van de geboorte uit een Belgische ouder in het buitenland. Het wettig of natuurlijk kind dat in het buitenland uit een Belgische vader of moeder wordt geboren, zal Belg zijn als die Belgische ouder zelf in België geboren is, als het kind geen andere nationaliteit heeft of als de Belgische ouder in een verklaring voor zijn kind de Belgische nationaliteit vraagt.

5. De wet kent een bijkomende bevoegdheid toe aan de *rechtbank van eerste aanleg*. Dit rechtscollege neemt kennis van de verklaringen op grond van de artt. 15 tot 17, 24, 26 en 28 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit (art. 569, 22°, Ger. W.). Alleen bevoegd is de rechter van de plaats waar degene die de verklaring aflegt, zijn hoofdverblijf heeft (art. 628, 9°, Ger. W.). Wanneer de belanghebbende zijn hoofdverblijf niet of niet meer in België heeft, is alleen de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel bevoegd (art. 569, derde lid, Ger. W.). Bij dezelfde gelegenheid heeft de wetgever een redactieanomalië in art. 569 Ger. W. verbeterd. De Raad van State had opgemerkt dat zowel de Wet 7 mei 1973 (B.S., 2 augustus 1973) als de Wet 20 juli 1976 (B.S., 13 april 1977) in art. 569 Ger. W. bepalingen hadden ingevoegd die beide het nr. 19 droegen (*Parl. St., Kamer*, 1983-84, nr. 756/1, 27 en 42).

Een circulaire van 6 augustus 1984 betreffende het Wetboek van de Belgische nationaliteit verscheen in het *Bel-*

gisch Staatsblad van 14 augustus 1984.

Krachtens de bepalingen van het K.B. van 18 juli 1984 (B.S., 4 augustus 1984) is de wet in werking getreden op 16 augustus 1984 wat betreft titel I betreffende sommige aspecten van de toestand van de vreemdelingen en op 1 januari 1985 voor de bepalingen i.v.m. het Wetboek van de Belgische nationaliteit.

II. Zelfstandige beroepsactiviteiten der vreemdelingen

In tegenstelling tot de andere zoëven besproken wet van 28 juni 1984 heeft de wet van 28 juni 1984 tot wijziging van de wet van 19 februari 1965 betreffende de uitoefening van de zelfstandige beroepsactiviteiten der vreemdelingen (B.S., 1 augustus 1984) geen aandacht gekregen.

De wet van 19 februari 1965 verplicht elke vreemdeling die op het grondgebied van het Rijk een zelfstandige activiteit van winstgevend aard wenst uit te oefenen, houder te zijn van een persoonlijke en onoverdraagbare beroepskaart. De minister van Middenstand kent die kaart toe of weigert ze, maar in geval van weigering moet hij vooraf het advies inwinnen van de Raad voor Economisch Onderzoek inzake vreemdelingen. Op die aanvraag kan om twee soorten redenen afwijzend beschikt worden: ofwel is de aanvraag onontvankelijk ofwel zijn er ten gronde redenen van economische aard.

Om de Raad voor Economisch Onderzoek inzake vreemdelingen niet verder nutteloos te belasten, heeft de wet van 28 juni 1984 de interventie van de Raad afgeschaft in geval van niet-naleving van de ontvankelijkheidsvoorwaarden. Aldus zal sneller advies kunnen gegeven worden over de dossiers nopens de grond.

III. Andere maatregelen

A. *Artikel 26 K.B. 8 oktober 1981*. Door de gemeente Schaarbeek werd voor de Raad van State de vernietiging gevorderd van het gehele K.B. van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en van de bijlagen. Alleen artikel 26, derde lid, van het K.B. van 8 oktober 1981 werd vernietigd voor zover het de omstandigheid dat binnen de termijn van drie maanden geen beslissing ter kennis van het gemeentebestuur wordt gebracht, gelijkstelt met een gunstige beslissing (R.v.St., Schaarbeek, nr. 23.716 van 25 november 1983; zie dit arrest elders in het tijdschrift).

Ter uitvoering van dit arrest werd artikel 26 van het K.B. van 8 oktober 1981 gewijzigd door het K.B. van 16 augustus 1984 (B.S., 1 september 1984). Voortaan is het document houdende voorlopige verblijfsvergunning drie maanden geldig en in afwachting van een uitdrukkelijke beslissing wordt die vergunning nadien van maand tot maand verlengd.

B. *Inschrijvingsgeld vreemde studenten (minerval)*. Vooral van Franstalige zijde heeft de vraag nopens de wettigheid van het schoolgeld dat geëist werd van buitenlandse studenten, aanleiding gegeven tot meerdere betwistingen voor de rechtbanken.

Artikel 17 van de wet van 21 juni 1984 houdende de begroting van Onderwijs, Franstalig regime, voor het begrotingsjaar 1984 (B.S., 9 augustus 1984) heeft aan het pro-

bleem een oplossing willen geven door volgende tekst: «Vanaf het schooljaar 1976-1977 (!) mag de minister van Onderwijs een collegegeld invoeren voor de vreemde leerlingen en studenten wier ouders niet in België zijn gedomicilieerd en die een Rijksinrichting of een door het Rijk gesubsidieerde inrichting bezoeken van het voorschools, lager, buitengewoon, secundair en hoger technisch niveau van de 2e en de 3e graad.» Dezelfde bepaling geldt ook, vanaf 1976-1977, voor de beschreven studenten van het hoger niveau van het korte of het lange type.

Een tekst met gelijkaardige inhoud wordt teruggevonden in artikel 18 van de wet van 11 juli 1984 houdende de begroting van Onderwijs, Nederlandstalig regime voor het begrotingsjaar 1984 (*B.S.*, 1 augustus 1984) evenwel zonder het zinsdeel «Vanaf het schooljaar 1976-1977».

Blijkbaar wil men van Franstalige zijde de exceptie op grond van artikel 107 Grondwet voor de rechtbanken ontlopen.

C. Verblijfskaarten. Een K.B. van 2 april 1984 regelt de afgifte van de verblijfsbewijzen voor vreemdelingen, de levering ervan en de terugbetaling door de gemeenten aan de Staat van de kosten inzake levering van formulieren van de verblijfsbewijzen voor vreemdelingen (*B.S.*, 17 april 1984). In dat verband werd ook een wijziging nodig geacht van het K.B. van 8 oktober 1981 door een ander K.B. van 2 april 1984 (*B.S.*, 17 april 1984).

In hetzelfde Staatsblad verscheen nog een circulaire van dezelfde datum. Het zal voortaan mogelijk zijn verblijfsbewijzen af te leveren omgeven door beschermende films.

D. Begeleiding. Een besluit van de Vlaamse Executieve van 13 juni 1984 (*B.S.*, 18 oktober 1984) regelt de erkenning en subsidiëring van begeleidingsdiensten inzake de integratie van migranten. Het gaat om diensten die op deskundige wijze het integratieproces van migranten, en meer in het bijzonder van migrantenjongeren, in de samenleving begeleiden en bevorderen.

W.L. en J.L.

(Tweede deel in volgend nummer)

BOEKEN

G. SEBUS, *Wetgevingstechniek en de toegankelijkheid van de wet voor de burger*, Tjeenk Willink, Zwolle, 1984, XXI + 117 blz.

Ik heb hartelijk gelachen met de eerste zin van de inleiding: «Het is maar goed voor de wetgever dat de afnemers van zijn producten hun ongenoegen over de kwaliteit ervan niet op die wijze kunnen uiten dat zij weigeren de produkten af te nemen, hem in rechte aan te spreken of ten einde raad zelf met de produktie beginnen.» Deze uitspraak blijkt helaas zeer juist en het is dan ook met aandrang dat wordt gehoopt op meer doorzichtigheid ter zake.

Tijdens het voorbije decennium verschenen reeds heel wat werken in verband met rechtstaal. Doorgaans ging het om juridische woordenschat en soms over taalstijl. Zelden betrof het de opbouw van wetten en besluiten. Deze leemte wordt verholpen door voorliggend werk. Mensen met weinig tijd laten evenwel bij voorkeur dit werk terzijde omdat de tekst niet te lezen valt op één ochtend of één middag.

Dit boek is opgesteld vanuit de Nederlandse rechtssituatie, maar blijkt goed hanteerbaar voor alle landen met het geschreven recht als belangrijkste rechtsbron. Techniek en beschouwingen lopen

door elkaar. Zij vormen een eenheid om op efficiënte wijze aan de ondoorzichtigheid het hoofd te bieden en zelf als ambtenaar, politicus, (hoog)leraar, magistraat en advocaat dag na dag te werken. Slechts hoofdstuk zes heeft het over «Opbouw en indeling van de wet», maar de andere hoofdstukken zijn even belangrijk. Het gaat met name over: toegankelijkheid van de wet en de argumentering ter zake, taal en wet, systematiek in de rechtsorde, bekendmaking van de wet.

Deze monografie is de herwerking van een scriptie. Dit is belangrijk, aangezien het hier niet gaat om een eenmalig geschreven en verbeterde tekst en de lezer een uitgebreide literatuurlijst zal aantreffen (pp. 109-116). Evenwel wordt niet steeds de uitgever vermeld, wat soms problemen kan geven bij het zoeken naar de juiste titelbeschrijving.

Tot besluit wijs ik gaarne op hoofdstuk zeven: bekendmaking van de wet. Dit hoofdstuk zal ongetwijfeld de rechtssociologen aanspreken en kan inspirerend werken voor ambtenaren en onderwijsgeevenden. Theorie en praktijk zijn immers nauw met elkaar verbonden en het is echt geen luxe — in navolging van andere volkeren — de eigen juridische taal meer toegankelijk te maken voor een meerderheid van de rechtsonderhorigen.

Pieter De Meyere

P. QUANJARD, *Geschillen voorkomen en regelen. Een praktisch draaiboek*, Kluwer, Antwerpen, 1983, 180 blz.

Van de hand van de betreunde P. Quanjard, ondervoorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen en hoogleraar aan de U.F.S.I.A., verscheen postuum onderhavig werk dat door de auteur zelf treffend wordt omschreven als een «praktisch draaiboek» voor de regeling van commerciële geschillen. Dit boek heeft geen wetenschappelijke pretenties en richt zich evenmin in de eerste plaats tot juristen. De bedoeling van de auteur is enkel aan bedrijfsleiders en handelaren een praktische handleiding te verschaffen bij het voorkomen en oplossen van geschillen. Voor het schrijven van zo'n boek verkeerde de auteur als rechter in de rechtbank van koophandel en door zijn ervaring in het rechtsonderwijs aan een economische faculteit overigens in een uitstekende positie.

De benaderingswijze is origineel en getuigt van een pragmatische ingesteldheid. Uitgangspunt is het geschil; van daaruit ontwikkelt de auteur de diverse mogelijke «scenario's» die tot de oplossing van het geschil kunnen leiden. Deze benaderingswijze maakt het de auteur mogelijk diverse begrippen en instituten uit het burgerlijk recht, het handelsrecht en het procesrecht op een operationele wijze te beschrijven en met elkaar in verband te brengen. Het dient dan ook gezegd dat de auteur volkomen in zijn opzet is geslaagd.

Eric Dirix

H. WINKEL, *Verzamelde opstellen*, Tjeenk Willink, Zwolle, 1984, 188 blz.

Ter gelegenheid van zijn 75e verjaardag werd besloten om uit de vele geschriften van mr. H. Winkel, raadshere in het Gerechtshof te Amsterdam, een aantal opstellen te bundelen en opnieuw uit te geven. De keuze der opgenomen bijdragen die door de initiatiefnemers is gemaakt, maakt het mogelijk zich een goed beeld te vormen van het oeuvre van de gevierde dat getuigt van een grote veelzijdigheid en originaliteit in de keuze van de onderwerpen.

Een aantal rechtsfilosofische opstellen openen de reeks: «Revolutie en rechtsorde» en «Vrijheid en gelijkheid door broederschap». In «De Bijbel en het recht» zet de auteur op slechts enkele pagina's zijn visie op dit onderwerp uiteen. Wat het burgerlijk recht betreft, kan worden gewezen op «Consignatie, een meervoudige rechtsfiguur?» (*R.M. Themis*, 1962, 125-157). In deze voortreffelijke bijdrage poogt de auteur om vanuit de verschillende verschijningsvormen van de consignatie de aard van deze rechtsfiguur — die ook bij ons nog maar zelden is beschreven — te bepalen. Interessante opstellen zijn tevens: «Veilingen» en «Slappende fondsen» (*W.P.N.R.*, 5439, 386-392). Voor het strafrecht viel de keuze op «Bedrogsdelicten» (*N.J.B.*, 1960, 937-945) waarin de auteur interessante beschouwingen geeft over het verband tussen het bedrog in het civiele recht en het strafrechtelijk bedrog en een pleidooi houdt voor een uitbreiding van de strafrechtelijke bestraffing

van bedrog bij de totstandkoming van overeenkomsten. Op het gebied van de rechtspleging werden opgenomen «De bewaring van het raadkamergeheim» en «La responsabilité des juges» (in *Netherlands Reports to the Eleventh International Congress of Comparative Law*, 185-206), waarin de auteur voor Nederland de problematiek behandelt van de aansprakelijkheid voor het rechterlijk optreden (zie hierover bij ons: A. Van Oevelen, *De overheidsaansprakelijkheid voor het optreden van de rechterlijke macht*, ter perse). Interessante beschouwingen over begrippen als «extraterritorialiteit» en «soevereiniteit» geeft de auteur in «Some remarks on the problem of extraterritoriality». Een korte levensbeschrijving en de bibliografie van mr. H. Winkel ronden deze bundel af.

Eric Dirix

JEAN DUFRANE, *Régime fiscal et de sécurité sociale des dirigeants d'organismes d'intérêt public*, Brussel, Bruylant, 1984, 96 p.

Zopas verscheen in de reeks van de *Bibliothèque de l'Ecole Supérieure des Sciences Fiscales* een kort maar voortreffelijk boek van Jean Dufrane over het fiscaal regime en het regime inzake sociale zekerheid van de leiders van publiekrechtelijke rechtspersonen en instellingen van openbaar nut. De gelijktijdige behandeling van het fiscaal recht en het sociale-zekerheidsrecht wordt door de auteur terecht verantwoord met de overweging dat een realistische benadering van een bepaalde problematiek onmogelijk is wanneer men blijft stilstaan aan de scheidingslijn tussen verschillende rechtstakken.

Na in een eerste hoofdstuk de complexiteit van de materie in het licht te hebben gesteld, bakent de auteur in het tweede en derde hoofdstuk zijn onderzoeksterrein af, door achtereenvolgens de in aanmerking te nemen rechtspersonen en natuurlijke personen aan te duiden. Wat de rechtspersonen betreft, behandelt hij de vier traditionele categorieën van publiekrechtelijke rechtspersonen: de regioën, de openbare instellingen, de publiekrechtelijke verenigingen en de ondernemingen met gemengd beheer. Daaraan voegt hij nog de privaatrechtelijke instellingen van openbaar nut toe. In het vierde hoofdstuk wordt de *summa divisio* gemaakt naargelang de leiders van de betrokken organismen al dan niet in een band van ondergeschiktheid staan.

In het vijfde tot het achtste hoofdstuk komen dan concreet het fiscaal regime van de bedrijfsinkomsten van de leiders van publiekrechtelijke rechtspersonen en instellingen van openbaar nut en hun regime inzake sociale zekerheid aan de orde. Tevens wordt een vergelijking gemaakt van de voor- en nadelen naargelang de betrokken personen al dan niet in ondergeschikt verband werken. Op fiscaal gebied moeten de bedrijfsinkomsten volgens bepaalde onderscheidingen worden verbonden aan artikel 20, 2°, a, artikel 20, 2°, b, of artikel 20, 3°, W.I.B. Op het gebied van de sociale zekerheid moet een onderscheid worden gemaakt tussen het regime van de werknemers met zijn uitbreidingen en het regime van de zelfstandigen met zijn uitsluitingen.

In het negende hoofdstuk worden enkele recente koninklijke besluiten, genomen ter uitvoering van de volmachten van 2 februari 1982 en 6 juli 1983, besproken. De kwaliteit van dit hoofdstuk is duidelijk minder dan die van de rest van het boek.

In het tiende hoofdstuk past de auteur de bevindingen van zijn onderzoek concreet toe op een aantal organismen zoals de R.T.T., de N.I.M., de N.M.K.N., de N.B.B., enzovoort. Telkens wordt daarbij uitgegaan van een voor de bepaling van het regime van de leiders relevant uittreksel uit de statuten of uit de organieke wet.

Het boek van Dufrane biedt geen diepzinnige beschouwingen of hervormingsvoorstellen. Het is in de eerste plaats een praktijkwerk. Het wil overzichten en praktische oplossingen geven, en daar slaagt het op voortreffelijke wijze in.

Dr. Stefaan Van Crombrugge

XXX, *Naar de rechtbank*, Reeks: Praktische Gidsen, Verbruikersunie Test Aankoop, Brussel, 1985, 155 blz.

Met dit werk wordt gepoogd de rechten en plichten van de rechtsonderhorigen op een zo eenvoudig mogelijke wijze uiteen te zetten. De grote verdienste ervan ligt in het feit dat wordt gewezen op de mogelijkheid sommige gerechtelijke procedures te voorkom-

men alsmede in de schematische uiteenzetting van procedures zowel van burgerrechtelijke als van strafrechtelijke aard.

Deze monografie is eerlijk in die zin dat precies wordt aangeduid welke de rechten en de verplichtingen zijn van de rechtsonderhorigen. Evenwel doet zij huiveren wanneer de lezer verneemt wat bijvoorbeeld de proceskosten omvatten (p. 137). Daar het gaat om actuele regelingen, hoe zwaar en ingewikkeld ook, kan instemming worden betuigd met wat dit werk aan de lezer voorhoudt. Het gehele juridische gebeuren wordt trouwens onder de loep genomen en kan bijgevolg als een bijzondere prestatie ter verduidelijking worden aangemerkt.

Of dit werk evenwel geschikt is voor de «gewone gebruiker» is een andere zaak. Wie het recht onvoldoende kent, wordt immers vrij snel ontmoedigd tenzij hij daadwerkelijk en onmiddellijk de oplossing heeft gevonden voor het eigen probleem. Daarom moet dit werk in de eerste plaats worden aanbevolen aan magistraten, advocaten en leerkrachten omdat zij reeds een ruime rechtskennis bezitten en deze monografie voor hen slechts een verduidelijking of opfrissing aanreikt. Voor de gewone burger is dit werk, ondanks schema's en tekeningen, veelal te ingewikkeld omdat de huidige rechtsvererving vrij ingewikkeld is.

Dit werk moet alvast de overheid ertoe aanzetten het rechtsbestel te vereenvoudigen opdat zoveel mogelijk rechthebbenden op hun rechten een beroep kunnen doen, wat op dit moment zelden het geval is. Rechtszekerheid wordt immers niet alleen verkregen door een vereenvoudigd exposé maar in de eerste plaats door eenvoudige procedures. Voeg daarbij dat het onderwijs en de sociaal-culturele vorming op het vlak van de juridische informatie anno 1985 doorgaans in gebreke blijven, en het besluit ligt voor de hand: eenvoudiger rechtsregelingen en degelijker informatie naar het grote publiek toe betekenen een prioritaire opdracht in het huidige decennium.

Dr. Pieter De Meyere

MEDEDELINGEN

Vlaamse Juristenvereniging — Bijeenkomst Antwerpen 21 januari 1985

Toen prof. Marcel Storme het voorzitterschap van de Vlaamse Juristenvereniging van zijn eminent voorganger, wijlen ridder René Victor overnam, stelde hij zich o.m. tot doel de werking van de Vlaamse Juristenvereniging, die blijkbaar van de basis was vreemd door de realisatie in belangrijke mate van haar oorspronkelijke strijdpunten, zoals o.m. de vernederlandsing van het gerecht en de autonomie van de Vlaamse staat, opnieuw naar alle juristen, werkzaam in de diverse juridische disciplines, te brengen.

Een eerste belangrijke stap daartoe werd gezet te Antwerpen op 21 januari 1985. Op die vergadering, onder voorzitterschap van prof. Storme, waren vertegenwoordigers aanwezig van de Vlaamse balies, van het notariaat, de magistratuur en van de bedrijfsjuristen.

Bedoeling van deze bijeenkomst was het vormen per gerechtelijk arrondissement van kernen van juristen uit alle disciplines, die actief zouden deelnemen aan de beleving en de uitbouw van het gedachtengoed van de Vlaamse Juristenvereniging.

Na een hulde aan zijn voorganger, mr. ridder René Victor, en aan mr. K. Van Baarle, voorheen algemeen secretaris van de vereniging, situeerde de voorzitter, in een inleidende beschouwing, de werking van de Vlaamse Juristenvereniging voor de komende decennia, op dubbel vlak:

- inspirerend met respons in heel Vlaanderen,
- stimulerend vanuit cellen van de Vereniging per gerechtelijk arrondissement.

Daarop volgde een brede discussie. Iedereen was het erover eens dat tussen de juristen, werkzaam in de diverse juridische sectoren (bedrijfsleven, ambtenarij, advocatuur, notariaat, magistratuur) er ongetwijfeld een gemeenschappelijk raakvlak bestaat dat moet worden uitgebouwd en geconsolideerd. Uit de leerrijke gedachtenwisseling bleek dat voor elk juridisch beroep de dienstbaarheid aan

de maatschappij een essentieel gegeven is. Op die dienstbaarheid is onze rechtsstaat geground.

Om deze dienstverlening mogelijk te maken, moet de jurist evenwel beschermd worden. Omdat deze bescherming niet naar behoren wordt verleend, is het zo belangrijk dat vertegenwoordigers van alle juridische beroepen zich in elk gerechtelijk arrondissement verenigen om allereerst interne conflicten te vermijden of op te lossen, zodat men, wanneer er eensgezindheid bestaat in alle juridische beroepen, zich gezamenlijk en efficiënt naar buiten kan manifesteren.

Om dit te verwezenlijken en om de inspirerende en stimulerende werking van de Vlaamse Juristenvereniging aan alle juristen door te geven, lijkt de oprichting in elk gerechtelijk arrondissement van een kern van vijf tot zeven personen, actief in de verschillende of alle disciplines van de juridische wereld, noodzakelijk. Het is de opdracht van deze kernen een spilfunctie te vervullen.

De vertegenwoordigers van de Vlaamse gerechtelijke arrondissementen, die aanvaard hebben zich in te zetten voor de uitbouw van een arrondissementele kern zijn: notaris Vandekerckhove (Antwerpen), bedrijfsjurist Collier (Turnhout), mr. Cools (Mechelen), mr. Ketsman (Brussel), rechter Verlinden (Leuven), mr. Niewold (Hasselt), mr. Alofs (Tongeren), mr. Baudrez (Ieper), mr. Desmet (Kortrijk), notaris Van Hoestenbergh (Brugge), mr. Matthijs (Gent), mr. De Smet (Oudenaarde), rechter Troch (Dendermonde), jurist Koen Baert (Veurne).

Wensen, ideeën en suggesties zullen door deze kernen aan het bestuur worden doorgegeven.

In de loop van de maand mei zal een eerste evaluatie worden opgemaakt en zal het bestuur, samen met de arrondissementele vertegenwoordigers, deze gegevens verder concreet uitwerken.

Wie belangstelling heeft om mee te werken aan een arrondissementele Vlaamse-Juristen-cel kan contact opnemen met één van de genoemde verantwoordelijken of met de twee bestuursleden van de Vlaamse Juristenvereniging, die zich hiermee speciaal inlaten, notaris Jan Van Bael (Antwerpen), en mr. Karel Van Hoorebeke (Gent).

*M. Claesen
K. Van Hoorebeke*

Driejaarlijkse Prijs van het Antwerps Notariaat

Het Antwerps Notariaat schrijft voor de achtste maal zijn Driejaarlijkse Prijs uit, toe te kennen aan de auteur of auteurs van een werk dat mag bestaan uit ingezonden manuscripten of uit een na 1 januari 1983 gepubliceerde verhandeling.

De prijs bedraagt 75.000 fr.

Het werk moet: een grondige studie vormen; een oorspronkelijk karakter vertonen; bijdragen tot de ontwikkeling van de rechtswetenschap; van nut zijn voor het Belgisch Notariaat; in het Nederlands opgesteld zijn.

De keuze van het onderwerp is vrij.

De werken dienen, uiterlijk op 31 december 1985, in drie exemplaren ingezonden te worden aan de Kamer van Notarissen van het Arrondissement Antwerpen, Koningin Elisabethlei 10, te 2018 Antwerpen, alwaar ook het reglement waarin de andere voorwaarden zijn opgenomen, verkrijgbaar is.

BERICHTEN

International Law Association — Causerie over EEG-mededingingsrecht te Brussel

De Belgisch-Luxemburgse afdeling van de I.L.A. organiseert een lunch-causerie op dinsdag 23 april te 12 u 15 in het Astoria Hotel, Koningstraat 103, Brussel.

Tijdens de lunch zal de heer J.F. Verstrynge, lid van het kabinet van EEG-Commissaris P. Sutherland, een uiteenzetting geven over «Tendances et actions futures de la politique de concurrence».

De lunch kost 850 F. inclusief. Belangstellenden kunnen inschrijven bij de secretaris-generaal, prof. H. van Houtte, Tiensestraat 41, 3000 Leuven (tel. 016/23.09.71).

Nationaal tennistornooi van magistraten en advocaten

De Conferentie van de Jonge Balie te Leuven organiseert in samenwerking met de magistraten en advocaten van het Arrondissement Leuven het Eerste Belgische Tenniskampioenschap van Magistraten en Advocaten in Lovanium Tennisclub te Leuven, van maandag 26 augustus 1985 tot zondag 1 september 1985.

De volgende reeksen zullen worden ingericht:

- Enkel Heren (open)
- Enkel Dames (open)
- Dubbel Heren (open).

Na de Paasvakantie zullen de uitnodigingen worden verzonden. De inschrijvingen (inschrijvingsrecht 300 fr.) zullen afgesloten worden op vrijdag 26 juli 1985.

De tornooileiding is toevertrouwd aan de heer F. Adriaens van Lovanium Tennisclub Leuven. De tornooileiding bestaat echter ook uit de heren Guy Coelst, voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Leuven, Philippe Berben, arbeidsauditeur te Leuven, Raymond Decoux, onderzoeksrechter te Leuven, Ivo Carmen, substituut van de procureur des Konings te Leuven, alsmede uit de heren Hugues Carnoy, oud-stafhouder van de Balie te Leuven, J. Mertens, voorzitter van de Conferentie van de Jonge Balie, Yves Nelissen Grade, oud-voorzitter van de Conferentie van de Jonge Balie en De Maeseneer, advocaat te Leuven.

Voor meer informatie: telefoonnummer 016/22.24.73 of telexnummer 24538 Nelgra B.

TIJDSCHRIFTEN

Jurisprudence de Liège, 1984

nr. 27, 7 september

De Leval, G., noot onder Luik, 20 juni 1984 (echtscheiding op grond van bepaalde feiten — procedure — termijn voor aanvragen van tegenverhoor).

nr. 29, 21 september

Doutrewe, M., noot onder Luik, 24 mei 1983 (coëxistentie van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid — aansprakelijkheid van de uitvoeringsagent).

nr. 30, 28 september

Paques, M., noot onder Luik, 10 januari 1984 (art. 37 Stedebouwwet — planschade — K.B. 24 oktober 1978).

nr. 31, 5 oktober

De Leval, G., noot onder Arbh. Luik, 9 mei 1984 (burgerlijke rechtspleging — art. 811 Ger. W. — partijen in het geding — rol van de rechter); Simar, N., noot onder Vred. Luik, 1e Kanton, 3 februari 1984 (arbeidsongevallen — verhaalsrecht van de verzekerde).

Europees Vervoerrecht, 1984

nr. 4

Wijffels, R.M., The dispute settlement machinery on the liner Code of conduct, a legal jungle?

Journal des tribunaux, 1984

nr. 302, 1 september

Cuvelliez, M. Th., La Cour de cassation et le Conseil d'Etat raisonnent-ils différemment?

nr. 5303, 8 september

Zenner, A. en Henrion, L.M., La responsabilité du banquier dispensateur de crédit en droit belge.

nr. 5304, 15 september

Defalque L. et Vandersanden, G., La notion de mesure d'effet équivalent à une restriction quantitative (art. 30 du Traité C.E.E.)

nr. 5305, 22 september

Raucent, L., Régimes matrimoniaux (1976-1983). Quelques questions disputées.

nr. 5306, 29 september

Krings, E., Réflexions relatives à l'application de la loi sur la détention préventive.